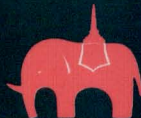

หนังสือ

กฤดาการบนที่ราบสูง

[อ่านได้รศทางการเมืองดังก]

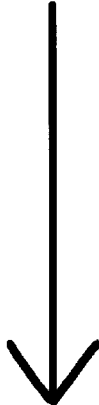

日本タイクラブ

สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย THAI CLUB OF JAPAN

หนังสือ

กฏการบนที่ราบสูง

อภินันทนาการ

[อ่านได้รศทางการเมืองคืนัก]

๕๐๐๐ ฉบับ

พ.ศ. ๒๕๗๖

พิมพ์ที่โรงพิมพ์อักษรวิที บางขุนพรหม

๑/-

หนังสือ กฤดาการบนที่ราบสูง

โดย นายอ่ำ บุญไทย

หนังสือลำดับที่ 3 ของ “ชุดหนังสือหายาก”

พิมพ์ตามฉบับพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2476

โดยได้รับอนุญาตจากทายาทของผู้เขียน

จัดพิมพ์โดย สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย

ด้วยความร่วมมือของ สถาบันจักรวาลวิทยา

คณะกรรมการพิจารณาจัดพิมพ์ “ชุดหนังสือหายาก” ใน โครงการมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย

ศาสตราจารย์ โอซามุ อากากิ

ที่ปรึกษา

อาจารย์ ฉลอง สุนทรวาณิชย์

ประธานกรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมเกียรติ วันทะนะ

กรรมการ

รองศาสตราจารย์นครินทร์ เมฆไตรรัตน์

กรรมการ

ดร.วีระ สมบูรณ์

กรรมการ

อาจารย์ สุวิมล รุ่งเจริญ

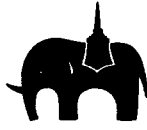
กรรมการและเลขานุการ

บรรณาธิการ: ฉลอง สุนทรวาณิชย์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ: สุวิมล รุ่งเจริญ

ราคาจำหน่าย 100 บาท

ISBN 974-272-202-1

โครงการมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย

สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย (日本タイクラブ Thai Club of Japan) จัดตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1990 ด้วยความร่วมมือของชาวญี่ปุ่นในสาขาวิชาชีพต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กับเมืองไทย โดยมีจุดประสงค์จะเป็นศูนย์รวมผู้ที่มีความสัมพันธ์มีความรักและผูกพันกับเมืองไทย เพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ในด้านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและวัฒนธรรมระหว่างประเทศทั้งสอง

ขณะนี้ทางสมาคมได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างหลากหลาย เช่น การจัดสอนภาษาไทย สอนการทำอาหารไทย จัดการสนทนาในหัวข้อเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับเมืองไทย จัดรายการปิกนิก และการแข่งขันกีฬาเพื่อมิตรภาพ ฯลฯ กิจกรรมเหล่านี้เปิดโอกาสที่จะทำให้คนญี่ปุ่นมีความรู้ความสนใจเกี่ยวกับเมืองไทยเพิ่มมากขึ้น และยังเป็นการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างคนญี่ปุ่นและคนไทยที่อาศัยอยู่ในประเทศญี่ปุ่นได้อย่างดียิ่ง

ทุกวันนี้ สังคมไทยกำลังประสบกับความเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงและเร่งรีบอย่างไม่เคยมีมาก่อน โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ แม้ว่าสภาพชีวิตทางเศรษฐกิจของประชาชนส่วนรวมจะค่อนข้างดีขึ้น แต่ก็เป็นความจริงที่ว่า ชีวิตและมรดกทางวัฒนธรรมอันมีค่าจากรุ่นก่อน อาจจะถูกความเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นทำลายลงไป ไม่จำเป็นที่จะต้องกล่าวซ้ำในที่นี่ว่า การสืบทอดและเพิ่มพูนทางวัฒนธรรมนั้น สำคัญมากเพียงไรในทุกสังคม หนังสือและการจัดพิมพ์หนังสือเป็นวิธีสืบทอดวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่ง การแสวงหาเอกสารและข้อมูลสำคัญที่หาได้ยาก เพื่อนำมาจัดพิมพ์เป็นหนังสือที่ประชาชนทั่วไปจะหาอ่านได้ง่าย โดยไม่หวังกำไรจากการจัดพิมพ์ จึงเป็นงานที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม ส่วนงานแปลและพิมพ์วรรณคดีญี่ปุ่นสำหรับเด็ก เพื่อแจกจ่ายเผยแพร่ให้แก่เด็กไทยนั้น ก็คืองานแนะนำวัฒนธรรมญี่ปุ่นให้แก่คนไทย เพื่อความเข้าใจซึ่งกันและกันนั่นเอง

สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย ซึ่งเป็นศูนย์รวมของชาวญี่ปุ่นที่รักเมืองไทย มี
ปณิธานแน่วแน่ที่จะส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในระยะยาว โดยผ่านการจัดพิมพ์
หนังสือในแนวทางดังกล่าวข้างต้น หนังสือเล่มนี้จัดพิมพ์ในโครงการมิตรภาพ
ญี่ปุ่น-ไทย เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่หนังสือหายากของไทย

Osamu Akagi

นายกสมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย

สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย

วันเดือนปีก่อตั้ง 17 พฤศจิกายน ค.ศ. 1990

จำนวนสมาชิก ประมาณ 300-400 คน

ที่อยู่ Thai Saeng Building

10-8 Obasecho, Tennoji,

Osaka 543, Japan.

Tel. 06-765-0033; Fax. 06-765-8180

แถลงการณ์

ชุดหนังสือหายาก โครงการมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย

1. หนังสือในชุดหนังสือหายาก โครงการมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย จัดพิมพ์ด้วยเงินทุนสนับสนุนเริ่มแรก จาก สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายการตีพิมพ์ทั้งหมด
2. จุดประสงค์หลักของ หนังสือในชุดหนังสือหายาก โครงการมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย คือ การสืบทอดและส่งเสริมความเข้าใจในวัฒนธรรมไทย โดยไม่มุ่งแสวงผลกำไรหรือผลประโยชน์ทางธุรกิจใดๆ ทั้งนี้ ในระยะแรกมุ่งตีพิมพ์หนังสือหายากที่มีคุณค่า และเป็นหนังสือที่จะมีโอกาสได้รับการตีพิมพ์ซ้ำโดยหน่วยงานอื่นๆ น้อยมาก ประมาณปีละ 1 เล่ม
3. ครึ่งหนึ่งของจำนวนพิมพ์ของหนังสือในชุดหนังสือหายากแต่ละเล่ม แจกจ่ายเป็นบรรณการเพื่อประโยชน์ทางวิชาการของสาธารณชน ให้แก่ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา สถาบันวิจัย หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม และองค์กรภาคเอกชนที่ไม่มุ่งแสวงผลกำไร
4. หนังสือส่วนที่เหลือ วางจำหน่ายทั่วไปในราคาที่ไม่ไกลเคียงกับต้นทุนการจัดพิมพ์มากที่สุด เงินได้จากการจำหน่ายจะนำกลับไปสมทบกองทุนแรกเริ่ม เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดพิมพ์ชุดหนังสือหายาก โครงการมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย ในโอกาสต่อไป
5. คณะกรรมการพิจารณาจัดพิมพ์ “ชุดหนังสือหายาก” ในโครงการมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย ยินดีน้อมรับข้อแนะนำต่างๆ จากผู้อ่าน ไม่ว่าจะเป็นรายชื่อหน่วยงานที่สมควรได้รับหนังสือดังกล่าวเพื่อประโยชน์ของการศึกษารายชื่อหนังสือหายากที่สมควรได้รับการพิจารณาจัดพิมพ์ในชุดหนังสือหายาก โครงการมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย ฯลฯ
6. การติดต่อกับ คณะกรรมการพิจารณาจัดพิมพ์ “ชุดหนังสือหายาก” ในโครงการมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย โปรดติดต่อได้ที่ อาจารย์ สุวิมล รุ่งเจริญภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ 10330

คณะกรรมการพิจารณาจัดพิมพ์ “ชุดหนังสือหายาก”
ใน โครงการมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย
ขอขอบคุณ

1. ทายาทของ ครูอ่ำ บุญไทย ที่กรุณาอนุญาตให้ตีพิมพ์ กฤตการ
บนที่ราบสูง อีกครั้ง เพื่อประโยชน์ทางวิชาการ
2. อาจารย์ชัยสิทธิ์ สมุทวณิช ที่กรุณาประสานงานขออนุญาตตีพิมพ์จาก
ทายาท และเขียนประวัติของ ครูอ่ำ บุญไทย จากหลักฐานเอกสาร
อันน้อยนิดที่หลงเหลือตกทอดมาและจากความทรงจำของทายาท
3. คุณมธุรส กุลจินต์ ที่กรุณาชี้แนะคำร้องรอยทายาทของครูอ่ำ บุญไทย
4. หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่รักษา
หนังสือเก่าทรงคุณค่าเล่มนี้ และเล่มอื่นๆ อีกมาก ตันฉบับสำหรับการ
การตีพิมพ์ครั้งนี้ ได้มาจากหนังสือที่เก็บรักษาไว้ที่หอสมุดแห่งนี้

คำนำ

อ่ำ บุญไทย ครูมัธยมกสิกรรม สังกัดกรมศึกษา กระทรวงธรรมการ เขียนหนังสือเรื่อง **กฤดาการบนที่ราบสูง** เพื่อใช้เป็นหนังสือแนะนำตัวและหาเสียงในการสมัครเป็นผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี ในปี พ.ศ. 2476 ซึ่งเป็น การเลือกตั้งครั้งแรกของประเทศไทยหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองสยาม พ.ศ. 2475

หนังสือเล่มนี้จึงมีความหมายทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ เพราะถือได้ว่าเป็นหนังสือเล่มแรกที่ใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาการสนับสนุนจากตัวแทนราษฎรเพื่อให้ได้รับเลือกตั้ง แม้ว่าครุอ่ำจะไม่ได้รับการเลือกตั้งก็ตาม แต่ความพยายามที่จะสื่อสารทางการเมืองเป็นครั้งแรกในระบอบการปกครองใหม่ ก็มีนัยยะที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

กฤดาการบนที่ราบสูง เป็นหนังสือสะท้อนความคิดเห็นของครุอ่ำที่มีต่อปัญหาบ้านเมืองในสมัยนั้น และแสดงความคิดเห็นโดยเน้นว่าบ้านเมืองเจริญจะเจริญขึ้นได้อย่างไร ซึ่งเป็นประเด็นที่คนทุกชั้นให้ความสำคัญ คำตอบต่อประเด็นนี้มีหลากหลาย ขึ้นอยู่กับภูมิหลังและจุดยืนของแต่ละคน

ครุอ่ำได้ให้ข้อร้อง (ซึ่งอาจจะถือเป็นคำโฆษณาของหนังสือเล่มนี้) ไว้ที่ข้อต้นของหนังสือว่า “**อ่านได้รสทางการเมืองดีนัก**” ความหมายของ “**การเมือง**” ที่ผู้คนในช่วงของการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ลิ้มชิมรส จึงเป็นเรื่องของการมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น และนำเสนอแนวทางต่างๆ กัน ที่จะทำให้บ้านเมืองเจริญก้าวหน้าต่อไป

ความต้องการลิ้มชิมรสการเมืองเช่นนี้ เป็นพลังหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองขึ้นในปี พ.ศ. 2475 และเป็นพลังหนึ่งที่ดำเนินต่อเนื่องมาอย่างน้อยก็ก่อนการรัฐประหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งได้ทำลายรสชาติทางการเมืองของการมีส่วนร่วมของผู้คนไป จนคำว่า “การเมืองเป็นเรื่องสกปรก” กลายมาเป็นคำที่มีความหมายครอบงำจิตใจผู้คนบนแผ่นดินนี้สืบต่อมา

ผู้คนที่นิยม “**รสนทางการเมือง**” เช่นครูอ่ำนี้ มีจำนวนไม่น้อย ดังจะเห็นได้จากการแสดงความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางที่จะสร้างความเจริญให้แก่บ้านเมือง ปรากฏอยู่ตามหน้าหนังสือพิมพ์อยู่เนืองๆ ทั้งก่อนหน้าและหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง “**รสนทางการเมือง**” ที่ผู้คนต้องการลึมนั้น มีรากฐานมาจากความสำนึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชาติบ้านเมืองและเป็นส่วนที่สามารถนำความเจริญมาสู่บ้านเมืองได้ไม่แพ้ชนชั้นใดๆ ขณะเดียวกัน ความสำนึกเช่นนี้เกิดขึ้นพร้อมกับจินตนาการเปรียบเทียบความเจริญของสังคมตนเองกับสังคมตะวันตกเสมอ

อัตลักษณ์ของความเป็นพลเมืองของประชาชนไทยที่เกิดขึ้น จึงเป็นอัตลักษณ์ที่รับรู้ตนเองในลักษณะของการยอมรับว่า สังคมตนเองด้อยกว่า พร้อมกับความสำนึกถึงความเป็นอื่นที่ต่างระดับของสังคมต่างๆ โดยเฉพาะสังคมตะวันตกที่ถูกให้ค่าไว้สูงกว่าสังคมไทย อัตลักษณ์ความเป็นพลเมืองของประชาชนไทย จึงถูกสร้างให้เป็นความสำนึกที่เป็นคู่ตั้งแต่เริ่มต้น

อัตลักษณ์คู่ที่เกิดขึ้นนี้ยังคงดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ดังจะเห็นได้ว่า ข้อถกเถียงของบรรดาพลเมืองผู้กระตือรือร้น (active citizen) ยังคงเป็นประเด็นที่ว่าด้วยสังคมไทยกับสังคมตะวันตกเสมอมาแม้ในปัจจุบันนี้ก็ตาม

ความสำนึกของความเป็นพลเมืองที่เป็นอัตลักษณ์คู่ของครูอ่ำ ก็ปรากฏอย่างชัดเจนในหนังสือเล่มนี้ ครูอ่ำใช้การเปรียบเทียบกับสังคมตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ และพยายามนำเสนอวิธีการที่ตนคิดว่าเป็นวิธีการที่ทำให้สังคมนั้นๆ เจริญขึ้นมาได้

แต่ในงานและความคิดของครูอ่ำ มีความแตกต่างไปจากอัตลักษณ์คู่ของพลเมืองไทยทั่วๆ ไปอยู่อย่างน้อยสองด้านด้วยกัน

ด้านแรก ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม ครูอ่ำพยายามที่จะเสนอแนวทางการจัดและปรับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม ที่แตกต่างอย่างสำคัญจากความคิดทั่วๆ ไปในสังคมที่มักจะเน้นการปรับและขยายบทบาทของรัฐให้ทำกิจกรรมของรัฐมากขึ้น ไม่ว่าจะด้านการบริการหรือควบคุม แต่ครูอ่ำได้จัดและปรับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมออกเป็นสามระดับ โดยเน้นการแบ่งแยกหน้าที่ระหว่างรัฐส่วนกลาง กับองค์กรรัฐระดับท้องถิ่น คือเทศบาล ที่มีความเป็นอิสระอย่างสัมพัทธ์ และภาคของสังคม ที่ครูอ่ำเน้นการดำเนินกิจกรรมสหกรณ์ ที่มีรากฐานจากการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจการเกษตรของชาวบ้าน

ด้านที่สอง ได้แก่ ความคิดเห็นและการให้ความสำคัญแก่วัฒนธรรมของชาวบ้าน ครูอ๋ามองเห็นถึงพลังของวัฒนธรรมชาวบ้านที่มีส่วนในการกำกับการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ไม่ว่าจะการช่วยเหลือกันหรือการควบคุมชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

กล่าวได้ว่า ความแตกต่างที่สำคัญนี้ เป็นความแตกต่างของการรับรู้และสำนึกตนเองสองด้าน คือ ความเป็นพลเมืองและความเป็นชุมชน (Citizenship and Community Identity) ความเป็นพลเมืองหมายถึงความถึงการรับรู้สิทธิและหน้าที่ที่รัฐจะต้องรับรองและสนับสนุน ส่วนความเป็นชุมชนหมายถึงความถึงการรับรู้ตนเองที่มีความผูกพันอยู่กับชุมชน

ความเป็นพลเมืองและความเป็นชุมชนที่เป็นการรับรู้ที่ซ้อนทับกันอยู่เช่นความคิดของครูอ๋ามนี้ เป็นการรับรู้ที่ปรากฏในคนจำนวนไม่น้อยทีเดียว และเป็นพลังผลักดันทางจินตนาการที่สำคัญ ที่ทำให้นักการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งมาจากภาคอีสาน แสดงบทบาทเพื่อชุมชนของตนเองในเวทีระดับรัฐอย่างเด่นชัดในช่วงเวลาต่อมา เช่น นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายเตียง ศิริขันธ์ นายถวิล อุดล ฯลฯ (โปรดดูผลงานการวิจัยทางประวัติศาสตร์การเมืองไทยของ พริษา คุ้มณะศิริ สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ และนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ เป็นต้น)

การจัดความสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองของรัฐไทย กับสมาชิกของชุมชนที่ประกอบกันขึ้นเป็นรัฐไทย เป็นเรื่องสำคัญและเป็นความจำเป็นอันดับต้นๆ ของการจัดระบบการเมืองช่วงเปลี่ยนผ่านที่ประชาชนทุกพื้นที่สามารถเข้ามาร่วมการตัดสินใจทางการเมือง การต่อสู้ทางการเมืองในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จนถึงก่อนจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขึ้นมามีอำนาจ นอกจากเป็นการต่อสู้เพื่อช่วงชิงอำนาจในกลุ่มของข้าราชการแล้ว ยังเป็นการต่อสู้ภายใต้กรอบโครงความคิดการจัดความสัมพันธ์ทางอำนาจนี้ด้วย

หากสังคมไทยปล่อยให้ความเป็นพลเมืองและความเป็นชุมชนนี้ พัฒนาต่อมาโดยไม่ทำลายไปเสียก่อนด้วยการหลุดเข้าสู่วงโคจรของสงครามเย็นและการขยายอำนาจรัฐออกครอบคลุมพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น ความขัดแย้งระหว่างรัฐส่วนกลางกับชุมชนท้องถิ่นเช่นที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ก็อาจจะมีทางออกที่ได้มีการสร้างสรรค์และวางรากฐานกันมาเป็นอย่างดีแล้วก็เป็นได้

กฤตการบนที่ราบสูง จึงไม่ใช่หนังสือธรรมดาที่ผู้เขียนต้องการแสดงภูมิรู้
ของตนเองเท่านั้น หากแต่เป็นหลักฐานที่สำคัญ ที่จะช่วยทำให้เราเข้าใจความรู้สึก
นึกคิดของคนในช่วงสมัยของการเปลี่ยนผ่านทางสังคมการเมืองได้เป็นอย่างดี

อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
เมษายน 2543

ประวัติ

นายอ่ำ บุญไทย

(9 สิงหาคม พ.ศ. 2445 - 1 สิงหาคม พ.ศ. 2483)

นายอ่ำ บุญไทย เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2445 หมู่บ้านที่หนึ่ง บ้านพลเมืองมะทัน ตำบลหนองเหล่า อำเภอเกษมสีมา (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น อำเภอม่วงสามสิบ) จังหวัดอุบลราชธานี บิดาชื่อท้าวไชยสงคราม มารดาชื่อนางจันทร์

นายอ่ำ บุญไทย เป็นบุตรคนที่ 3 จากจำนวนทั้งหมด 5 คน ตระกูลของท้าวไชยสงครามนั้น เดิมอยู่นครเวียงจันทร์ อพยพเข้ามาอยู่มณฑลอุบลฯ นำจะตั้งแต่ช่วงรัชกาลที่ 4

ครอบครัวของนายอ่ำ บุญไทย ถือได้ว่ามีฐานะดี บิดาคือท้าวไชยสงครามได้รับแต่งตั้งเป็นกำนันตั้งแต่อายุ 25 ปี จนถึง 61 ปี และเป็นหมอกฎหมายก่อนมีการจัดตั้งโรงเรียนในมณฑลอุบลฯ

ช่วงอายุวัยเด็ก อ่ำ บุญไทย เป็นเด็กกล้าหาญ เป็นผู้นำ ชอบการทดสอบกระทั่งชุกชนถึงกับครั้งหนึ่งกระโดดจากเรือลงกลางแม่น้ำเมื่ออายุได้ 5 ขวบ เพื่อหยั่งดูว่าแม่น้ำลึกแค่ไหน จนเกือบเสียชีวิต

เข้ารับการศึกษาครั้งแรกที่วัดที่บ้านพลเมืองมะทัน โดยเรียนวิชาธรรมะและหนังสือขอมโบราณ พออ่านออกเขียนได้ ต่อมาบิดาจึงให้ไปเรียนหนังสือไทยกับอาจารย์สีนวล ที่วัดบ้านคอนแดง โดยมีหนังสือที่ส่งมาจากกรุงเทพฯ ใช้เป็นแบบเรียน แต่เวลานั้นเรียนหนังสือไทยไม่มีครู จึงเรียนที่บ้านเป็นส่วนใหญ่

ในปี พ.ศ. 2457 เมื่อนายอ่ำ อายุ 13 ปี บิดาส่งเข้าเรียนหนังสือที่วัดสุภฏาณ์ในตัวเมืองอุบลราชธานี มีพระครูสมุห์ทองจันทร์ และเจ้าคุณวาทุมณี (มหาอ้วน) ดูแลการเรียนที่โรงเรียนอุบลวิทยาคม ในชั้นประถมปีที่หนึ่ง ปีพ.ศ. 2459 ขึ้นประถม 2 และข้ามชั้นกลางปี ไปเรียนประถม 3 ในปีเดียวกัน

ขึ้นไปเรียนชั้นมัธยม 1 ปี 2460 ก่อนหน้านั้น สอบวิชาลูกเสือทั้งโทและเอกได้ จึงได้เป็นรองนายหมู่ และเป็นลูกเสือเอกชุดแรก กอง 2 ของโรงเรียนอุบลวิทยาคม

ปี 2461 เรียนชั้นมัธยม 2 และย้ายไปโรงเรียนตัวอย่างของมณฑลอุบลฯ คือ โรงเรียนเบญจมมหาราช และสอบไล่เป็นที่หนึ่งของโรงเรียน ได้ถึง 93.39 เปอร์เซนต์ เป็นหัวหน้าชั้น สอบวิชาสามัญชั้นมัธยม 3 ได้ที่สอง ข้ามชั้นไปเรียนมัธยม 4 ในปีพ.ศ. 2462

วันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2463 มณฑลอุบลฯ ได้ส่งนายอ่ำ บุญไทย ไปเรียนโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรมที่กรุงเทพฯ ในฐานะนักเรียนทุนเล่าเรียนหลวง และครูอ่ำ บุญไทย สอบไล่ใหญ่ทั่วประเทศ มาเป็นที่หนึ่งและกระทรวงธรรมการส่งกลับมณฑลอุบลฯ หลังสอบได้ประโยคครูประถมกสิกรรม โดยมาเป็นครูสอนวิชาภาษาไทย ประจำอยู่โรงเรียนประจำมณฑล (เบญจมมหาราช)

พ.ศ. 2466 นายอ่ำ บุญไทย ได้รับแต่งตั้งรักษาการครูใหญ่ของโรงเรียนฝึกหัดครูกสิกรรม ประจำมณฑลอุบลราชธานี เนื่องจากก่อนหน้านั้น ในปี 2465 สอบไล่ในวิชาพฤกษศาสตร์ ของกระทรวงธรรมการ ได้เป็นที่หนึ่งจากทุกโรงเรียนทั่วประเทศ ได้รับรางวัลที่หนึ่งเป็นเงินพันสตางค์

วันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2466 ได้หมั้นกับนางสาวบุญมี จินารัตน์ ซึ่งเป็นบุตรของคหบดีในจังหวัดอุบลราชธานี และเข้าพิธีแต่งงานในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2467

ระหว่างที่เข้ามาเรียนโรงเรียนฝึกหัดครูกสิกรรมในกรุงเทพฯ นายอ่ำ บุญไทย นอกจากเรียนเก่งแล้ว ยังเป็นที่รักใคร่ของบรรดาครูและอาจารย์ ซึ่งเป็นที่ยกย่องกันว่า นายอ่ำ มีความชำนาญพูดออกมาเป็นโคลง 4 สุภาพและกลอน 8 จนเป็นที่ยกย่องว่ามีความสามารถพิเศษเยี่ยงศรีปราชญ์ในสมัยนั้น

เมื่อพิจารณาตามบันทึกประวัติของนายอ่ำ บุญไทย นั้น จัดได้ว่าเขาเป็นนักเรียนตัวอย่างของมณฑลอุบลฯ สร้างชื่อเสียงโด่งดังในระดับชาติ โดยการสอบวิชาครูได้เป็นที่หนึ่งของประเทศ และได้แต่งงานมีชื่อเสียงระดับมณฑล ซึ่งเป็นพิธีแต่งงานที่ข้าราชการและคหบดี รวมทั้งเจ้าคณะมณฑลอุบลฯ และร้อยเอ็ด เข้าร่วมพิธีด้วย เขาน่าจะเป็นคนที่มีชื่อเสียง เป็นที่เคารพนับถือของคนในจังหวัดอุบลราชธานีคนหนึ่ง

ครูอ่ำ บุญไทย ยึดอาชีพครูมาตลอด และเริ่มงานเขียนที่ทำให้เขามีชื่อเสียงแพร่หลาย โดยส่งเรื่องไปตีพิมพ์ใน **วิทยาคาร** เช่น เรื่องแบคทีเรียในการกสิกรรม เรื่องว่าด้วยสุรา และกฎการกสิกรรม เขาเป็นนักเขียนฝีมือดี จนได้รับรางวัลจากกรมขุนชัยนาทนเรนทร ในนามของสามัคยาจารย์ นอกจากใน **วิทยาคาร** แล้ว ครูอ่ำ

บุญไทย ยังได้ใช้นามปากกาต่างๆตีพิมพ์ผลงานด้านการเกษตรและเรื่องความรู้ต่างๆ อย่างต่อเนื่องในช่วงปี 2468 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นระยะก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง

นามปากกาของครูอ่ำ บุญไทย ที่ใช้คงมีมากพอสมควร เช่น “แม่น้ำโขง” ใช้ในงานเขียนตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์**ประชาชาติ** และนามปากกา “ศักดิ์รามา” ใช้ในโอกาสอื่น เราทราบประวัติในช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครองน้อยมาก แต่จากบันทึกเกี่ยวกับการรับราชการของครูอ่ำ พบว่าเขามีปัญหากับผู้หลักผู้ใหญ่มาตลอด โดยในวันที่ 9 ตุลาคม 2471 ถูกคุณพระวิเทศฯ กับคุณหลวงอักษรฯ เรียกไปตักเตือน โดยอ้างว่าเขาเป็นคนที่ปกครองยาก และมักชอบแสดงออกซึ่งความคิดเห็นในลักษณะ “คุยโว” ทำให้ผู้ใหญ่หนักใจ และผู้ใหญ่ชอบอ้างว่าเขาคุยซัดคอ และชอบอวดรู้ เป็นที่ขัดหูขัดตาอย่างยิ่ง

ครูอ่ำ บุญไทย เขียนว่า “แปลว่าเราคงจะได้ดีทางราชการต่อไปไม่ได้แล้ว จึงเตรียมเก็บเงินออกค้าขาย ต้องประหยัดทุกสตางค์ จงทำตัวให้อ่อนน้อมไว้” และเขาขีดเส้นใต้คำว่า ระวังความผิด

ความขัดแย้งระหว่างครูอ่ำ บุญไทย กับท่านผู้ใหญ่ โดยเฉพาะท่านเจ้าเมือง ถึงขั้นถูกคาดโทษโดยไม่ทราบสาเหตุแน่ชัด ว่าถ้าประพฤติผิดพลาดครั้งเดียว ก็จะต้องถูกลงโทษ

อย่างไรก็ตาม ครูอ่ำ บุญไทย ต้องเป็นคนที่มีความรับผิดชอบสูงและเป็นทีโปรดปรานของบรรดาผู้นำทางการศึกษาของชาติเป็นอย่างยิ่ง เช่น เขาถูกเรียกให้ไปดำเนินการสำรวจที่ดินในมณฑลหลายครั้งกับท่านสมุหเทศาภิบาล และได้ทำการร่วมกับชาวต่างประเทศ เช่น ร่วมกับ ดร. สเตอร์นเบอร์ค ผู้เชี่ยวชาญสถานที่ต่างๆ ทางภาคอีสาน ครูอ่ำ ยังช่วยสมุหเทศาภิบาลจัดตั้งโรงเรียนกินนอน ประถมศึกษาชั้นใน 7 จังหวัด ถึง 15 โรงเรียน ในมณฑลนครราชสีมาและร้อยเอ็ด เช่น ที่อำเภอปักธงชัย หรือที่โพนทอง และจันทัก นครราชสีมา ทั้งยังทำงานร่วมกับพระยาเพชรดา ผู้เป็นเทศาภิบาล ในการทำการทอกระสอบป่าน ณ โรงงานที่ตั้งในวัดสุปฏิภูมิ ขณะที่เจ้าคุณพรหมมุนีเป็นผู้ริเริ่ม

ดังนั้น จึงเข้าใจว่า ครูอ่ำ บุญไทย เป็นผู้มีส่วนบทบาทในด้านการศึกษาและการเกษตรในช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นนักคิดนักเขียน และปัญญาชนในภาคปฏิบัติ และน่าจะเป็นที่ไว้วางใจของรัฐบาลและกระทรวงธรรมการ ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติราชการในระดับประเทศ เช่น ร่วมกับหลวงผลสัมฤทธิ์ศึกษา กับ

หลวงสุวรรณวาจกกสิกิจ ไปศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการทำนา โดยศึกษาจากนาทดลอง
คลองรังสิต

แน่นอนว่า ครูอ่ำ บุญไทย น่าจะได้รู้จักเจ้านายหลายพระองค์ ในฐานะเป็น
ข้าราชการ เช่น ม.จ. สิทธิพร กฤดากร เป็นต้น

ครูอ่ำ เขียนแสดงเหตุผลว่า เขาสมัครเป็นผู้แทนราษฎร เนื่องจากเขาใส่ใจใน
การศึกษาวิชาต่างๆ อยู่เสมอ เขาสนใจในวิชาบัญชี ตรีทวิทยา จิตวิทยา และ
“ปกติข้าพเจ้าชอบศึกษาวิทยาศาสตร์ และอ่านหนังสือทั่วไป ข้าพเจ้าติดหนังสือ
ประดู่ผืน ผู้อยู่ใกล้ชิด เช่น ภรรยาของข้าพเจ้า จะรับรองในข้อนี้ เพราะข้าพเจ้ารัก
หนังสือมากกว่าเมีย ข้าพเจ้าซึ่งต่อลัทธิการบูชาหัวนอกไปเสียทุกคน”

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ครูอ่ำ บุญไทย ยังคงรับราชการอยู่ และมีโอกาส
เดินทางมากรุงเทพฯ บ่อยครั้ง ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นการติดต่อราชการ แต่เขาเข้ามา
อยู่ในกรุงเทพฯ ช่วงจัดพิมพ์หนังสือ **กฤดาการบนที่ราบสูง** ซึ่งเสร็จเมื่อ 7 ตุลาคม
2476 หลังจากนั้นเพียงไม่กี่วัน สถานการณ์ทางการเมืองของไทยก็พลิกโฉม
เมื่อเกิดเหตุการณ์กบฏบวรเดช

แม้จะไม่มีหลักฐานวัน เวลา และชื่อหาว่า ครูอ่ำ บุญไทย ตกเป็นนักโทษ
การเมืองได้อย่างไร แต่ก็แน่ชัดว่าเป็นผลมาจากหนังสือ **กฤดาการบนที่ราบสูง**
ซึ่งตีพิมพ์ก่อนกบฏบวรเดชไม่กี่วัน เฉพาะอย่างยิ่ง ในความท้ายหนังสือที่ระบุ
ว่า โดยปกติแล้ว นโยบายของผู้แทนราษฎร ต้องอยู่ในนโยบายของคณะกรรมการเมือง
ซึ่งตนสังกัดอยู่ และ

“แม้ว่าข้าพเจ้าอาจจะได้ติดต่ออยู่แล้วกับคณะชนบางเหล่า ซึ่งได้เตรียม
พร้อมที่จะตั้งคณะกรรมการเมืองคณะหนึ่งขึ้นทันที ภายหลังจากเมื่อ 5 ปี หรือ 10 ปีข้างหน้า”

นี่คือ ร่องรอยเบาะแสว่า ครูอ่ำ บุญไทย คงได้ติดต่อกับบุคคลจำนวนหนึ่ง
เตรียมการตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง และการประกาศ
นโยบายของ ครูอ่ำ บุญไทย นั้น ก็ชัดเจนว่า จะเข้าตั้งพรรคการเมือง ซึ่งมีใช้
คณะราษฎรอย่างแน่นอน

อย่างไรก็ตาม ใน **กฤดาการบนที่ราบสูง** ก็ปรากฏชัดเจนว่า ครูอ่ำ ได้
วิจารณ์พาดพิงเค้าโครงการเศรษฐกิจของคณะราษฎร ที่นายปรีดี พนมยงค์ นำเสนอ
แต่ในทางหลักการ แนวคิดต่างๆ ของครูอ่ำ บุญไทย ไปฟ้องและได้รับการอ้างอิง
กับแนวทางของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในขณะนั้น ที่มองว่าวิธีการ

จัดการแบบสังคมนิยมรัฐ เป็นเรื่อง ‘เพื่อฝัน’ นอกจากนี้ หลักการจัดการเศรษฐกิจของ ครูอ่ำ บุญไทย ที่นำเสนอ ก็คือการจัดตั้งหน่วยเศรษฐกิจและสหกรณ์พึ่งตนเองของชุมชน ภายใต้การรวมตัวแบบสหกรณ์เกษตรกรรมที่แพร่หลายอยู่ในประเทศเดนมาร์ก (โปรดดูพระบรมราชวินิจฉัยในการวิจารณ์เค้าโครงการเศรษฐกิจของรัฐบาล โดยหลวงประดิษฐมนูธรรมขณะนั้น) และแนวทางของ ครูอ่ำ บุญไทย ที่ให้การศึกษาเล่าเรียนทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติอย่างสมดุลกัน ยังสอดคล้องกับแนวทางของพระปกเกล้าฯ เป็นสำคัญ เช่น ในการตอบโต้เค้าโครงการของนายปรีดี พนมยงค์ พระปกเกล้าฯ ทรงอธิบายเกี่ยวกับความรักชาติ ตอนหนึ่งว่า

“ในการเศรษฐกิจ ราษฎรอยากรู้อยากเห็นวิธีการใหม่ ๆ ...ผู้สอนมิได้ทดลองวิชาการที่นำไปสอนให้ประจักษ์ตาเสียก่อน สอนกันไปตามตำรา ความบกพร่องของเรามันอยู่ที่ Theory มากไป และขาด Practice เท่านั้น”

ครูอ่ำ บุญไทย ใน กฤตดาการบนที่ราบสูง เสนอว่า ควรใช้การศึกษาแบบแกรี่แพลน (Gary Plan) คือเรียนหนังสือสามัญในภาคเช้า ภาคบ่ายให้เรียนทางวิชาชีพ โดยเรียนแบบประจักษ์ตาและเห็นจริง

ในด้านโรงงาน เสนอ “ระบบสหกรณ์” การจัดตั้ง ‘สถานีทดลอง’ ทางวิชาชีพ โดยโรงงานอยู่คู่กับสถานีทดลอง มีการระดมทุนและเรือนหุ้นในท้องถิ่นและระดับชาติ

ครูอ่ำ บุญไทย เป็นผู้ส่งเสริมแนวคิดสหกรณ์และสมาคมวิชาชีพ โดยใช้แนวทางของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ฯ คือแนวทางของ Raiffeisen เพื่อให้เป็นแหล่งพัฒนาสิทธิกรรม และอุตสาหกรรมในอนาคต โดยใช้นามปากกา “แม่น้ำโขง” แพร่ความคิดนี้ในหนังสือพิมพ์ประชาชาติ

ในตอนท้ายของการโต้ความคิดในเค้าโครงการเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ นั้น สมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงระบุว่า

“ในขณะที่มี อาทิเช่น คิดพยายามชักชวนให้ราษฎรเข้าตั้งสหกรณ์ ดำเนินการตั้งที่ใช้กันอยู่ที่ประเทศเดนมาร์ก เป็นต้น มีผู้กล่าวกันว่า ถ้าเราไม่มีโครงการเศรษฐกิจเสียเร็ว ๆ แล้ว เราคงแพ้ในสงครามเศรษฐกิจเป็นแน่... นอกจากนั้น ก็จัดการแนะนำให้ราษฎรเข้าร่วมมือกันทำสหกรณ์ ใกล้เคียงไปในทางที่ทำอยู่ในประเทศเดนมาร์ก และตั้งนาของรัฐบาล รับคนที่ไม่มีงานทำและคนอื่นที่สมัครเข้าไปทำงาน แสดงตัวอย่างวิธีทำนองดี และจัดการบำรุงการค้าขายอื่น ๆ ก็น่าจะดีอยู่... แต่ในส่วนโครงการเศรษฐกิจแบบหลวงประดิษฐ์ฯ นี้ ควรเลิกล้มความคิดเสีย...”

โดยที่แนวคิดของอ่ำ บุญไทย ถือได้ว่าสอดคล้อง มีตรรกะเชิงปฏิบัติที่เป็นจริง แต่เป็นแนวคิดที่สมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยเห็นด้วยบางประการ และไม่เห็นด้วยกับโครงการของคณะราษฎรด้านเศรษฐกิจ หนังสือ **กฤดาการบนที่ราบสูง** จึงถูกเฟ่งเล็ง เป็นตัวแทนความคิดสายเจ้าไปอย่างประหลาด

ครอบครัวของ อ่ำ บุญไทย อธิบายว่า ขณะที่ถูกจับนั้น มีข่าวว่า อ่ำ บุญไทย เคยเดินทางไปเข้าเฝ้าพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่หัวหิน เข้าพบกับพวกเจ้า แต่ทั้งหมดเหล่านี้ล้วนเป็นข้อกล่าวหาโดยไม่มีหลักฐานจากฝ่ายผู้มีอำนาจทั้งสิ้น ส่วนคณะชนทางการเมืองที่ครู่อกกล่าวถึงนั้น ก็ไม่ปรากฏว่าเป็นคณะชนที่จะประกอบเป็นคณะเจ้า เนื่องจากครู่อกมีความเห็นว่าสถาบันพระมหากษัตริย์ ควรอยู่สูงศักดิ์ เทียบเท่าจักรพรรดิของประเทศญี่ปุ่น และปลอดภัยจากการเมือง

อ่ำ บุญไทย เป็นได้เพียงราษฎรธรรมดาๆ คนหนึ่ง ที่เกิดมาเรียนหนังสือเก่ง ได้ทุนเล่าเรียนหลวง และเลือกวิชาการเกษตร เป็นข้าราชการที่สนใจการเมือง แต่ภูมิหลังการศึกษาด้านศาสนาที่เป็นวิทยาศาสตร์ ทำให้เป็นคน ‘หัวก้าวหน้า’ ขณะที่ความคิดจะพัฒนาประเทศ ไปขัดกับแนวทางหลักของคณะราษฎร เขาจึงถูกกล่าวหาว่าเป็นพวกเจ้า

อ่ำ บุญไทย ติดคุกตั้งแต่การกวาดล้างกบฏบวรเดช ในปี พ.ศ. 2476 ก่อนการเลือกตั้งครั้งแรกในประเทศไทย (15 พฤศจิกายน 2476) **กฤดาการบนที่ราบสูง** ไม่เคยปรากฏเป็นนโยบายของคณะกลุ่มชนใดในเวลาต่อมา

ประเทศเดนมาร์กได้เข้ามาช่วยตั้งสหกรณ์โคนม และสถานี่ทดลองคือ โรงงานนมไทย-เดนมาร์ก ในเวลาต่อมา หลัง **กฤดาการบนที่ราบสูง** ถึง 30 ปี แนวคิดให้มีการสอน “พุทธโธลยี” หรืออธิบายพระพุทธศาสนาให้ประยุกต์ใช้ได้กับพัฒนาการทางวิทยาศาสตร์ มีผู้สนใจน้อยมาก ในระยะเดียวกัน ก็มีนักคิดอย่าง สมัคร บุราวาส ซึ่งตกเป็นนักโทษการเมืองในยุคหลังเช่นกัน

หลายๆ อย่างที่ยังไม่เกิดขึ้น เช่น ระบบการศึกษาควบสายสามัญกับวิชาชีพ แนวคิดที่จะให้ระบบการศึกษาเชื่อมต่อกับสหกรณ์และโรงงานการเกษตร ก็เกิดหลังที่เขาเขียนหลายปี แนวคิดจัดตั้งมหาวิทยาลัยในภาคต่างๆ ครู่อก อ่ำ บุญไทย ก็คิดก่อนที่จะเป็นจริงขึ้นมาหลายสิบปี นอกจากนั้น แนวทางครู่อกเกี่ยวกับไร่นาสวนผสมในตอนท้ายของ **กฤดาการบนที่ราบสูง** เพื่อเป็นตัวอย่าง ก็เกิดขึ้นเป็นจริงหลังจากนั้น นับ 30-40 ปี

สิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้นก็คือ ภาซีมรดก และวิธีการจัดการโรงงานแบบสหกรณ์
ทั่วประเทศ

ที่น่าเศร้าที่สุดก็คือ ปัจจุบัน ที่บ้านเกิด ครูอ่ำ บุญไทย บ้านพลเมืองมะทัน
เป็นอยู่อย่างไรในปี 2445 จนถึง 2543 รวม 100 ปี ทางเข้าหมู่บ้านมีต่างไปจากทาง
เกวียน ฤดูฝน การคมนาคมโดยรถยนต์ปัจจุบันก็เข้าถึงยาก แม้แต่รถโรงพยาบาล
ก็เข้าถึงไม่ได้ ฐานะของวัด โรงเรียน-ชาวบ้าน ยิ่งยากจนต่อเนื่องยาวนาน เป็น
หมู่บ้านที่มีการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างและพื้นฐานเชิงซ้ำและน้อยที่สุด
ในรอบหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมา

อ่ำ บุญไทย ติดคุก ถูกขุนศรีสรากร ผู้บัญชาการเรือนจำลหุโทษบางขวาง
สั่งให้นักโทษรุมซ้อม โดยตีด้วยท่อนไม้อย่างโหดเหี้ยมทารุณ และสั่งห้ามเขียน
หนังสือเผยแพร่ ตั้งแต่ปี 2476 ถึงวันที่ 1 สิงหาคม 2483 โดยไม่เคยปรากฏว่า
ถูกเมียและญาติผู้ใดมาเยี่ยมเยียน ครอบครัวญาติพี่น้องถูกอิทธิพลของรัฐคุกคาม
ไม่ให้สนใจการเมือง มีการเผาเอกสาร หนังสือ และผลงานของครูอ่ำ ทั้งจำนวนมาก
และเป็นที่ยึดครองจากราชการมาหลายสิบปี ครูอ่ำ นักเรียนทุนหลวง ปัญญาชน
จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งไม่เคยไปเรียนต่างประเทศ ตายไปอย่างทุกข์ทรมาน
ปราศจากผู้ใดเหลียวแล และชื่อของ อ่ำ บุญไทย ในฐานะนักโทษการเมือง ก็มี
คนจำได้น้อยที่สุด แม้แต่ในหมู่นักประวัติศาสตร์ นักการศึกษา หรือนักการเมือง
ตำนานครูอ่ำ บุญไทย มีอยู่เดียวคือ วีรกรรมที่เขาเย้ยหยานตนเองบนเกาะตะรุเตา
โดยการเอาตะปุดอกท้องตนเองเพื่อรักษาโรคท้องมาน ทรัพย์สินที่นาที่จับจองไว้
จำนวนมากเพื่อประกอบอาชีพกสิกรรม ล้วนถูกแย่งชิงสูญหายทั้งหมด

อ่ำ บุญไทย มีลูกสองคนคือ นางยุพิน สมบูรณ์ทรัพย์ และนายประดิษฐ์
บุญไทย (เสียชีวิต) ภรรยา (เสียชีวิต) และลูกๆ ของนายอ่ำ บุญไทย ไม่ได้เห็นหน้า
อ่ำ บุญไทย อีกเลย นับตั้งแต่ถูกจับกุมเป็นนักโทษการเมือง จนเสียชีวิตลง

ชัยสิริ สมทวนิช

และครอบครัวที่ยังหลงเหลืออยู่ของ อ่ำ บุญไทย

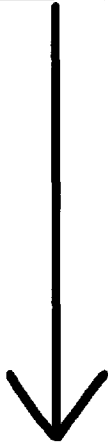

นายอำเภอ บัญไทย

(9 สิงหาคม พ.ศ. 2445 - 1 สิงหาคม พ.ศ. 2483)

หนังสือ

กฏาการบนที่ราบสูง

[อ่านได้รสาหการเมืองต้นัก]

๕๐๐๐ ฉบับ

พ.ศ. ๒๔๗๖

พิมพ์ที่โรงพิมพ์อักษรนิติ บางขุนพรหม

๑/-

สารบัญ

บทที่ ๑ ภาคนำ

ข้อ ๑	คำนำ	หน้า ๑
ข้อ ๒	หน้าที่ผู้แทนราษฎร	๖
ข้อ ๓	ลักษณะผู้แทนราษฎร	๓๓

บทที่ ๒ กล่าวถึงประเทศ

ข้อ ๔	งานของรัฐบาล	๖
ข้อ ๕	เกี่ยวกับรัฐการและนิติการ	๖๕
ข้อ ๖	ประวัติการและพุทโธได้ยี่	๓๐
ข้อ ๗	โภคการ	๔๐
ข้อ ๘	สหกรณ์และสมาคม	๔๖
ข้อ ๘	สหกรณ์และสมาคม (ต่อ)	๕๕
ข้อ ๑๐	ความก้าวไป	๖๓
ข้อ ๑๑	ระบอบทักษิณ ๆ ทางคดีโตก	๖๘
ข้อ ๑๒	แนวปฏิบัติ	๗๖
ข้อ ๑๓	ข้าราชการกับการเงิน	๗๘

บทที่ ๓ กล่าวด้วยจังหวัด

ข้อ ๑๔	เทศบาล	๘๓
--------	--------	----

ข้อ ๑๕	การคมนาคม	หน้า ๘๔
ข้อ ๑๖	การจับปลา	,, ๘๐
ข้อ ๑๗	ภาษา	,, ๘๒
ข้อ ๑๘	การบำรุงที่ดิน	,, ๘๔
ข้อ ๑๙	การศึกษา	,, ๓๐๓
ข้อ ๒๐	โรงงาน	,, ๓๐๕
ข้อ ๒๑	ตัวอย่างแห่งวิธีจัดโรงงาน	,, ๓๐๘
ข้อ ๒๒	พันธุ์แท้	,, ๓๑๓
ข้อ ๒๓	การเลี้ยงสัตว์	,, ๓๑๗
ข้อ ๒๔	สัมพันธกิจ	,, ๓๒๒
ข้อ ๒๕	การผูกขาด	,, ๓๒๘
ข้อ ๒๖	ค่าวิชา	,, ๓๓๐
ข้อ ๒๗	วิธีมีลักษณะต่าง ๆ	,, ๓๓๒
ข้อ ๒๘	การกีฬา	,, ๓๓๓
<u>บทที่ ๔ ความตอนท้าย</u>		
ข้อ ๒๙	ทำไมข้าพเจ้าจึงสมัครเป็นผู้แทนราษฎร	,, ๓๓๖
ข้อ ๓๐	ข้อควรคิด	,, ๓๓๘
ข้อ ๓๑	นโยบาย	,, ๓๔๕

บทที่ ๑

ภาคนำ

ข้อ ๑ คำนำ

คนโดยมากเชื่อกันว่า “คิดง่ายทำยาก” เพราะคิดอะไรผิด ๆ แล้วทำตามไม่สำเร็จเสียเป็นส่วนใหญ่ ส่วนที่คิดถูกแล้วทำตามสำเร็จนั้นมีน้อย เขาจึงเข้าใจว่า “คิดง่ายทำยาก” แต่ความจริงนั้น “คิดยากทำง่าย”

จริง อยู่หัดักวิชาทั้งปวง มา จากงาน แห่งชีวิต เป็น เดิม แล้ว บรรพ บุรุษ ได้รวบรวม เข้าไว้เป็นหมวดหมู่ ผู้สืบ ต่อ กัน มา เมื่อพระเจ้า “เวสเปาเซียน” (70-90 A.D.) ตั้งมหาวิทยาดัชชนในโรมครั้งแรก ก็ได้ขนตำรับตำราไปจากกรีก เพราะสมัยกลาง ตั้งพันปีโรมได้หักลงไป วิชาถูกทำลาย คงเหลือแต่ศิลปศาสตร์ ๗-๘ ประการเท่านั้น การขนตำราไปจากกรีกนั้นไม่หมดสิ้นด้วยเวณานาน ได้เอาอีก ๖ เดือนก็ยังไม่หมด, ถ้าตำราเหล่านั้นยังบริบูรณ์ พวกมหาวิทยาดัชชนในโตกปัจจุบันคงจะเรียนกันเสียแน่ กรีกก็ไม่ได้เอาตำรามาจากพระเจ้า แต่เอามาจากงานแห่งชีวิตเหมือนกัน และ

ถ่ายกันต่อมาเป็นทอด ๆ อย่างเช่นวิชา “เคมีสัตว์” นั้นไม่
 จากอาหรับก่อน ถ้าเราจะสร้างตำราขึ้นสักแผนกหนึ่งโดยไม่
 อาศัยใครเลย เราจะสร้างได้ไม่เท่าไร จึงเป็นความจริงที่
 “คิดนี้ยาก” “ทำตามนี้ง่าย” แต่อย่าตกใจขอให้เรา
 ค้นเท่าที่โลกมีอยู่ที่พอ ผู้ศึกษามากจึงเปรียบด้วยมีอายุหลาย
 พันปี รู้จักหัตถ์ของหลอดงานทั่วไป โดยวิธีนี้โลกได้เปิด
 การกระทำขึ้นทั่วกันในนามแห่ง “การศึกษาดำเนิน” นัก
 ปราชญ์จึงแบ่งชนร่วมโลกออกเป็น ๓ พวก คือพวกคิดได้
 ก่อนเช่นผู้สร้างแปดนแห่งคัมภีร์ฟ้าพวก ๓ พวกอ่านแนวความ
 คิดนั้นออก เช่นพวกช่างรับเหมา ทำคัมภีร์ฟ้าตามแปดนนั้นได้
 พวก ๓ พวกกรรมกรที่ออกแรงสร้างคัมภีร์ตามคำสั่งเป็นอันๆไป
 ใ้ทำงานนั้นสำเร็จพวก ๓ พวกช่างเผือกอย่างพวกแรกนั้น
 สำคัญมาก

นักปราชญ์ผู้หนึ่งกล่าวว่ “ท่านไม่เห็นตัวข้าพเจ้า
 ลอก; ร่างกายตั้งขารของข้าพเจ้าหาใช่ตัวข้าพเจ้าไม่” นั้นเป็น
 ความจริง ร่างกาย ๓ จิตต์ใจ ๓ และวาจา ๓ สร้างเราขึ้น
 เป็นมนุษย์ ท่านหยิบหนังสือของข้าพเจ้าขึ้นอ่าน ท่านอย่า
 นึกถึงรูปร่างข้าพเจ้าเลย และท่านอย่าเพ่งเหมียวว่าข้าพเจ้า

เขียนได้คิดได้ แต่ทำไม่ได้ตามนั้น เพราะขณะนั้นอยู่ในงาน
รูปนี้ ข้าพเจ้ายังอยู่ในสภาพแห่งผู้คิดผู้เขียน

ข้าพเจ้าตัดสินใจ จากคำแนะนำของผู้ที่ข้าพเจ้าเคารพ
ผู้หนึ่งให้แต่งหนังสือขึ้น จึงเขียนให้ปรากฏไว้บ้าง ข้าพเจ้า
เขียนเสร็จใน ๕ วัน แบ่งแยกเป็นข้อๆ ดำเนินความเป็น
อันๆ ไป บางข้อก็เขียนบนบรรทัด อาจทำให้ผู้อ่านไม่ใคร่
ชอบเช่นเขียนพียงยาก แต่ในหลักวิชาข้าพเจ้ารับรองทั้งหมด
ในที่สุดขอขอบพระคุณ คุณहतวงสันธานวิทยาลัยที่เมตตา
เกื้อหนุนความบางตอนในสิ่งดงามนี้

ข้อ ๒ หน้าทีผู้แทนราษฎร

เมื่อราษฎรเลือกผู้แทนตำบลแล้ว ผู้แทนตำบลก็เลือก
ผู้แทนราษฎรต่อไป ผู้แทนราษฎรคือสมาชิกแห่งรัฐสภา รัฐ
สภาของเราเรียกว่า “สภาผู้แทนราษฎร” รัฐสภาของญี่ปุ่น
Imperial diet รัฐสภาของสหประชาอเมริกาเรียกว่า
Congress รัฐสภาของฝรั่งเศสเรียกว่า National assembly
ของอังกฤษเรียกว่า Parliament สภาปาดิเมนต์ของอังกฤษ
เป็นสภาเก่าแก่กว่าประเทศอื่น คำศัพท์ “ปาดิเมนต์” แปลว่า
“พูด” ผู้จัดเรื่องหรือ “เลขาธิการ” จึงเป็นคนสำคัญมาก

ตั้งที่ทราบกันแล้วว่าอำนาจสูงสุดของประเทศมี ๓ คือ อำนาจ
 ตุลาการเป็นอำนาจฝ่ายศาล ๑ อำนาจบริหารบัญญัติเป็น
 อำนาจฝ่ายปกครอง ๑ และอำนาจนิติบัญญัติ คืออำนาจออก
 กฎหมายอันเป็นหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎร, สว่างสรรค์ โดยผู้แทน
 ราษฎร ๑ เราจะพูดถึงหน้าที่แห่งคณะผู้มอำนาจสูงสุดประเภท
 ที่ ๓ นี้ กล่าวอย่างรวบรัด “ผู้แทนราษฎร” มีหน้าที่ดังนี้

(ก) สมาชิกทั้งสภาตั้งคณะรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรี
 ขึ้นเป็นผู้บริหารการแผ่นดินร่วมกัน ดำเนินการแผ่นดินตาม
 ใจของสภา โดยเลือกจากสมาชิกแห่งสภา เป็นจำนวน
 ๑๕-๒๕ คน วิธีเลือกนั้นเลือกนายกรัฐมนตรีก่อน นายก
 รัฐมนตรีเลือกรัฐมนตรีอื่น แล้วพระเจ้าอยู่หัวทรงตั้งก็เป็น
 อันใช้ได้ แต่ถ้าสภาแสดงความไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรี, ต้อง
 ลาออก เลือกตั้งกันใหม่

(ข) บรรดากฎหมายทั้งชั้น ไม่มีกฎหมายใด ๆ ที่
 รัฐสภาจะแก้หรือเด็กเสียไม่ได้ ทั้งไม่มีกฎหมายใด ๆ ที่
 รัฐสภาตั้งขึ้นไม่ได้ ในการตั้งกฎหมายเก่าและออกกฎหมาย
 ใหม่ คณะรัฐมนตรีร่าง แล้วมาทำกันในสภา เสร็จแล้ว
 พระมหากษัตริย์ลงพระนามประกาศเด็กหรือใช้ ให้ฝ่าย
 บริหารบัญญัติยักคือ และให้ฝ่ายตุลาการบังคับคดีความไป

ตามนั้น บรรดาร่างกฎหมายที่สภาพิจารณา หากแบ่งแยก
ก็มี ๓ ประเภท คือ

(๑) “ บัญญัติ ” คือร่างกฎหมายสาธารณะ เช่น
กฎหมายอาญา (๒) “ ไปรเวตบิต ” คือร่างกฎหมาย
เฉพาะท้องถิ่น บุคคลหรือบริษัทใดหนึ่ง เช่นพระราชบัญญัติ
คุ้มครองราวป่าตามสายน้ำแห่งภาคอีสาน เป็นต้น (๓) “ ไซ
บริตบิต ” คือ ร่างกฎหมายว่าด้วยทั้งสองประเภทร่วมกัน

หน้าที่ของสมาชิกวุฒิสภาในแง่ก็คือ พิจารณาร่าง
กฎหมายว่า ถ้าประกาศเด็กหรือใช้กฎหมายใด จะเป็น
อันตรายได้ผลเสียแก่จังหวัดของตน และแก่งานนั้นอย่างไร
ต้องพิจารณาให้เข้ากับภูมิประเทศของตน เพราะอาจได้ผล
แก่จังหวัดอื่นแต่เป็นภัยแก่จังหวัดตน คนมีหน้าที่จะแสดง
ความเห็นแย้งหรือคัดค้านให้ ได้ผลเป็นอย่างดีแก่ท้องถิ่นของตน
และของชาติพร้อมกันไป เมื่อพิจารณาได้ถ้อยแล้ว ก็โหวต
รวมความว่าหน้าที่ผู้แทนราษฎร คือ ออกเสียงในการออก
หรือเด็กกฎหมายใด ๆ แทนในนามราษฎรของตน

(ค) กักกับการเงิน งานอันนี้เป็นงานใหญ่ยิ่ง ต้อง
ใช้ความคิดรอบคอบสุดซุ่ม เช่นไม่ให้ราษฎรของคนเดียวย่ำ
โดยไร้ประโยชน์ พิจารณารายได้รายจ่ายของจังหวัดและ

ของชาติ ภาษีอากรที่ราษฎรเสียไปจะต้องพอกเพียงแทน
 ราษฎรให้เงินเหล่านั้นกลับไปต้นของราษฎรให้มากที่สุดที่สุดที่จะมาก
 ได้ นอกจากที่ส่งไปบำรุงประเทศและความเป็นเอกราชเช่น
 กองทัพบกทัพเรือ ฯลฯ แล้วจะปล่อยให้จังหวัดอื่นเอาเปรียบ
 เช่นเปิดการटनाขึ้นด้วยเงินมากมายไปจังหวัดอื่น โดยจังหวัด
 ของตนไม่ได้กระทำเสียเลย เหล่านี้จะต้องพอกเพียงดำเนิน
 การเป็นปากเสียงแทนราษฎร เท่าที่เป็นไปได้ บางจังหวัด
 ปรากฏว่ารัฐบาลกลางได้ตั้งเงินมาบำรุงน้อยไปหน่อย มี
 แต่จังหวัดนั้นส่งไปบำรุงที่อื่น เช่นจังหวัดอุบล เฉลี่ยแล้ว
 ประมาณปีละมากกว่า ๕ แสนบาท (เท่าที่ข้าพเจ้าทราบมา)
 ถ้ามีผู้แทนที่ดีอาจขอรับให้กลับมาบำรุงจังหวัดนั้นบ้าง เช่น
 การคมนาคม การศึกษา การสาธารณสุข เช่นงพิษกัต, พวก
 ชนบทห่างไกลตายกันหมดทุกคน (เพราะไม่มียานัดประจำ
 ที่ขงที่) และบ้านร้างเสมอเพราะห่าตง คือโรคระบาด
 เป็นต้น

(๖) สอบถามรัฐบาล คือซักไซ้รัคณะรัฐบาลที่ตน
 ๕๕ ขงนั้นได้เสมอ แต่โดยข้อดีพื้นฐานแสดงความกล้าแห่ง
 พลเมืองดี ว่ารัฐบาลไม่กระทำหรือกระทำผิดอย่างไร แปร
 ว่าผู้แทนราษฎรทำงานแทนราษฎรในการ สอบถามรัฐบาล ซึ่ง

ปฏิบัติอยู่เนื่อง ๆ และควรปฏิบัติต่อไป ในชาติเมณฑังกฤษ
งานอันนี้เปิดให้ ผู้แทนราษฎร “ตีเบค” กับรัฐบาล หลังจาก
การตอบปัญหาแล้วแห่งวันในฤกษ์เปิดการประชุม แต่ต้องมี
สมาชิกหลายคน และ “ดีเบท” รัฐบาลแล้วจึงเปิด
ปัญหานี้ได้

(๑) ถามปัญหา การถามปัญหาแทนราษฎรนี้รัฐบาล
ต้องใช้เงินมากในบางคำถาม เช่น ชาวสยามในปีที่แล้วมา ผู้ซื้อ
บริโภคเป็นชาวจังหวัดใดบ้างในประเทศต่างๆ และเป็นจำนวน
ชาวจังหวัดนั้นๆ ซื้อมาเท่าใด ผู้ทำการกำเนิดผลอาจคิดต่อ
โดยตรงกับตลาดชาวเหล่านั้นได้อย่างไร คำถามบางคำถาม
รัฐบาลต้องสอบสวนไปนานจึงจะตอบได้ ในอังกฤษสมาชิก
คนหนึ่งไม่ให้ถามเกินวันละ ๔ คำถาม ตัวอย่างคำถามเช่น :—

(ก) เฉลี่ยแล้วเราซื้อกระดาษจากต่างประเทศปีละ
เท่าใด อีกกี่ปีสัญญา ๓๐ ปีจึงจะหมดอายุ หมดแล้วจะ
ขนถ่ายประเภทนี้ได้หรือไม่ และขนอย่างไรได้ก็เปอร์เซ็นต์

(ข) เกล็ดที่โรงงานเมืองไฮฟองของประเทศญวน
เขาไปแยกธาตุในโรงงานให้เป็นโซดาและคอปเปอร์คลอไรด์
เป็นเกล็ดทะเลอย่างภาคใด หรือเกล็ดดินเขาอย่างภาคอีสาน
วิธีปฏิบัติแห่งโรงงานนั้นอาจนำมาใช้ในสยามได้ด้วยอา การ

อย่างไร ขอบทราบโดยพิสดาร เพราะผู้ถามต้องการสร้างโรงงานเพื่อเอาโซดาทำสบู่

(ค) บึงใหญ่ขนาดกว่า ๕๐ ตารางไมล์ในสยามมีกี่บึง ได้มีบุคคลหรือรัฐบาลหรือบริษัทเข้าครอบครองแล้วกี่บึง ยังกี่บึง และที่ยังนั้นจะอนุญาตให้บริษัทใดหรือบุคคลใดเปิดการเลี้ยงปลาได้หรือไม่ การคมนาคม และความติดต่อกับตลาดแห่งบึงนั้น ๆ เป็นอย่างไร

(ง) มหาวิทยาลัยนั้นจะ อนุญาตให้บุคคลหรือคณะชนชั้นใดหรือไม่ บุคคลหรือคณะชนชั้นใดลักษณะอย่างไร จึงจะได้รับอนุญาตให้ตั้งได้

(จ) เฮนรีฟอร์ดขยายโรงงานสร้างรถยนต์ไปตั้งอยู่ตามประเทศต่าง ๆ เช่น ญี่ปุ่น ถ้าจะขอรับให้มาเปิดสาขาในสยามจะได้ผลดีผลอย่างไร และอาจสำเร็จหรือไม่อย่างไร

(ฉ) น้ำมันก๊าดที่เมืองฝาง เหตุใดรัฐบาลจึงไม่เปิดการถลุงขึ้น ถ้าไม่เปิดจะให้บุคคลหรือบริษัทขอ อนุญาตทำขึ้นได้หรือไม่

(ช) ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ที่ทำขึ้นในต่างประเทศโดยจับจากอากาศนั้น ชนิดที่ทำขึ้นเพื่อใช้เป็นวัตถุระเบิดในการเตรียม

รบ ขอทราบว่าคุณจะเกิดขึ้นในกรุงสยามจะต้องลงทุนเท่าใด
มีวิธีดำเนินการอย่างไร เป็นต้น เจ้ากระทรวงผู้หน้าที่ทาง
นั้นๆ เป็นผู้ตอบ เขียนตอบ หรือตอบปากเปล่าก็ได้

(ณ) พิจารณาความเห็นและเรื่องร้องทุกข์ เมื่อ

มีใครตั้งความเห็นไปก่ตั้งกรรมการพิจารณา เรื่องร้องทุกข์
ก็เหมือนกัน หรือถ้าถ้าไม่มั่งงานมากก็อาจรวมกันพิจารณา
ไปด้วยทีเดียว หรือคณะรัฐบาลเป็นผู้รับไปพิจารณาเอง ทั้ง
นั้นแต่แต่ชนิดของเรื่อง

(ช) เสนอญัตติ เมื่อคนเห็นว่าควรจัดประเทศหรือ

จังหวัดของตนให้ดีขึ้นอย่างไร จะตั้งเด็กกฎหมายอะไร
จังหวัดจึงจะก้าวไปเช่นต่างมอนอปอติแห่งเกล้า เป็นต้น ก็ทำ
เรื่องเสนอสภา เพื่อคณะรัฐบาลพิจารณาหรือสภาพิจารณา
หรือตั้งกรรมการพิจารณาดังข้อ (ณ)

สำหรับข้าพเจ้าเห็นว่าข้อนี้สำคัญมาก ผู้แทนของรัฐจัก
กาดะเทศะ จังหวัดต่างๆ ย่อมมีวิธีจัดต่างกันอยู่มากที่
สำคัญในสมัยปัจจุบันคือการอาชีพ อาชีพย่อมต่างกันตั้งแต่
ฟ้าอากาศและภูมิประเทศ กับความเป็นมาของพดเมือง

(๒) แทนราษฎร ผู้แทนราษฎรจังหวัดใด ต้องเป็นผู้แทนจังหวัดนั้นจริงๆ ต้องติดต่อกับพลเมืองอย่างใกล้ชิดปรึกษาหารือกับผู้แทนตำบล ว่าเห็นอย่างไร ควรอย่างไร แล้วนำความเห็นนั้นเสนอรัฐสภาแทนราษฎร ผู้แทนจะเอาแต่ใจตนเองไม่ได้ จะเป็นเทวดาไม่ติดต่อกับราษฎรไม่ได้ ต้องฟังและรับเรื่องราวของราษฎรพิจารณาให้ถูกใจราษฎรโดยชอบด้วยศีลธรรมและหลักแห่งความเป็นพลเมืองดีเสมอ ชอบสำคัญที่สุด เพราะสมัยการปกครองอย่างอำนาจประชาธิปไตย ต้องแล้วแต่ความเห็นของชนหมู่มาก โดยชอบด้วยหลัก เช่น หลักอรรถาत्म์—จิตยาศาสตร์—นิติศาสตร์—รัฐศาสตร์—ประวัติศาสตร์—โภคศาสตร์—ธรรมศาสตร์ เป็นต้น

หน้าที่ผู้แทนราษฎรเป็นหน้าที่ๆ ยากยิ่ง เป็นหน้าที่สร้างบ้านสร้างเมือง ตัวผู้แทนจะต้องศึกษามากหรือพูดอย่างสำนวนแปลโตก็คือ “อ่านโลกออก”

เป็นตำแหน่งเกียรติยศ ผู้แทนที่ดีต้องขาดทุนเสมอ จะหวังเอาตำแหน่งนี้เป็นตำแหน่งการค้ากำไรไม่ได้ อย่างน้อยต้องขาดทุนทรัพย์สิน—ขาดทุนเวลา—ขาดทุนในการลงแรงทางวาจา, กาย, และความคิด, ผลอันดีที่ผู้แทนจะได้รับมันของก็คือเกียรติยศ ถ้าแต่ละพรรคทำเสียที่ที่เสียเกียรติยศ หรือไป

แปดแคว้นในรัฐสภาอันนับที่ปรากฏไว้เป็นพงศาวดาร เหมือน
 ละครดั่งสอดดอกลูกพิณาศ์ จึงเป็นตำแหน่งที่คนคิดถูกกริ่งเกรง
 เพราะต้องใช้หลักวิชาทุกแง่ทุกมุม แดะใช้ความมานะพากเพียร
 เป็นอย่างยิ่งใหญ่

ข้อ ๓ ลักษณะผู้แทนราษฎร

มีผู้ถามข้าพเจ้าว่า ลักษณะผู้แทนราษฎรนั้น ควรเป็น
 อย่างไร? ตามความเห็นของข้าพเจ้า เห็นว่าลักษณะของผู้
 แทนราษฎรควรเป็นดังนี้:—

๑. เป็นผู้เข้าใจแก่นแท้แห่งความดี นักปราชญ์ใน
 ทางปรัชญามักจะสร้างประเทศขึ้นในแดนแห่งความนึก ว่าถ้า
 คนนิรมิตประเทศขึ้นได้ก็ควรจะให้ อะไรเป็นอย่างไรจึงจะดีที่สุด
 ท่านมหาปราชญ์เพลโตได้สร้าง ประเทศขึ้นอันหนึ่งเหมือนกัน
 ประเทศที่ท่านสร้างขึ้นนั้นนักปราชญ์ทั้ง โลกชมว่า ประเสริฐ
 ที่สุด ในหนังสือ “เรปบลิก” ของเพลโตซึ่งอธิบายถึงประเทศ
 ที่ท่านสร้างขึ้นนั้น ท่านอธิบายว่า พลเมืองดีของประเทศนั้น
 คือผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ให้สมบูรณ์ นี่เป็นความจริงที่สุด ถ้า
 ชาวเขาเห็นว่าอาชีพอันเป็นหน้าที่ของตนไม่ดี อยากรับนักษัตริย์
 ยศเยี่ยมยศ ประเทศก็จวนจะขึ้นทันที หรือถ้าทหารเห็นว่าหน้าที่

ทหารอนเป็นอาชีพของคนนั้นไม่ดี มาเป็นพ่อค้าเถี้ยหมด
 ประเทศก็จะอ่อนชนทันที เพศโคเห็นว่อาชีพของใคร ๆ นั้นดี
 ึ่งนั้นจึงทำให้สังคมบรณเกิด ผู้พิพากษาต้องปฏิบัติหน้าที่ให้
 ต่ออย่าเห็นแก่ถิ่นบน เมื่อต่างยอมตายเพื่อหน้าที่อย่างเคร่ง
 ขดถึงแล้วไซ้ร นั่นคือประเทศอันเลิศในโลก และนั่นคือความดี
 ผู้แทนราษฎรถ้าไม่รู้จักแก่นแห่งความดีก็จะทำเอารัฐสภาเหตอ
 หมด ต้องยอมเสียสละเพื่อหน้าที่ของตน จะมีวักถ้วฝ่าย
 ปรบักรษ์อื่น ๆ ไม่ได้ หรือจะเห็นแก่ถิ่นบนชยชาติไม่ได้ เมื่อ
 เห็นอย่างไรว่าจะพาชาติให้ก้าวหน้าต้องพากเพียรทำ นี้ควร
 เป็นลักษณะอันแรกของผู้แทนราษฎร

ในสมัยที่บ้านเมืองเต็มไปด้ด้วยความ “ป.จ.” มนุษย์
 ที่มีลักษณะเช่นนี้มักจะมีผู้เกิดยดขง และมักจะไม่ได้อิบได้ค
 แต่จะเห็นว่างานในหน้าที่ของเขาประเธริฐมาก มนุษย์เช่นนี้
 ต้องเป็นผู้ท

๑. มีความคิดของตนเอง

๒. สามารถบังคับตัวเองได้

๓. รู้จักตัวเองดี

๔. เป็นผู้ทราบว่ความต้องการในที่สุดคืออะไร

ในคราวประชุมสภามัคคึกษาของโลกครั้งหนึ่ง มีผู้แทน

ชาติหนึ่งที่เป็นสัตว์ เธอได้ถามที่ประชุมว่า “ความต้องการ
ในที่สุดของมนุษย์คืออะไร?” ที่ประชุมในครั้งนั้นตอบไป
ต่าง ๆ กัน

จากการวิจารณ์หนังสือต่างต่างแห่งทวีปเอเชีย ซึ่ง
เดอองส์อรัค เขียน (เรื่อง พุทธศาสนาใน พากย์ฝรั่งเศส)
และในหนังสือจิตตวิทยาซึ่ง “โรเพนเฮาเออร์” นักจิตวิทยา
กระเถิง โลกในศตวรรษก่อน กับจากหนังสือ คำนติภาพ
ของ “เคาน์คอลลิดจอย” ปราชญ์ใหญ่ของรัสเซียรวมกับ
พฤตินัย ของพระพุทเจ้าคงได้ความตรงกันว่า “ความ
ต้องการในที่สุดของมนุษย์ที่ประเสริฐคืออิสรภาพและความรัก”

ความรัก หรือ ความสงัดสาร หรือ ความเมตตากรุณา
หมายความว่า ทุกๆ คนที่มีจิตผ่องแผ้ว แม้อยู่ปราสาทชั้น
ที่ ๗ เมื่อมองลงมาเห็นความวิบากกรรมแห่งมนุษย์ชั้นคำ
ที่คร่ำครวญอยู่ตามท้องถนน เขาจะอดเมตตาไม่ได้ เขาจะ
มีใจเป็นแผ่นดินจะกระโดดลงมาจากปราสาทแล้วเข้าช่วยเหลือน

เงินไม่ใช่ยอดแห่งความปรารถนา และอะไรๆ ก็ไม่ใช่
แต่ความเมตตาอันละเป็นเดิม

“เดียดายลุ่มนทึบแยงซีเกียง

“เคยเป็นเวียงโบราณนานหนักหนา

- “เราตั้งราชธานีที่กรุงป่า
 “เคยอยู่มาตุ้มใจหลายพันปี
 “กระเดื่องเตชานุภาพทราบนัด
 “จากประวัติการเก่าแก่ถนัด
 “๑..... ๓..... ๑
 “เราไม่ชอบชนแข่งแย้งกัน
 “จึงทิ้งถิ่นเดินทางอย่างเดี่ยว
 “หาที่ดินอันอุดมงามข้าวปลา
 “ต้องลงมาหนาน้อยค้อยสบาย” (ครูเทพ)

๑ ๓ ๑

๑ ๓ ๑

ผู้มีหัวใจอันสูงจะรักจะตั้งสาวเพื่อนมนุษย์, ชาติ, และ
 บัจุบัน จะวิตกถึงโภคภัย นิพนธ์ข้างบนจะเข้าใจอย่าง
 มากมาย

เมื่อเกิดความรัก ก็จะแสวงหายาแก้ ยาแก้ของโรคใด
 มักจะใช้ได้เฉพาะโรคนั้น เช่นโรคมืดก็จะ แก้โดยธรรม
 ศาสตร์ จึงยาแก้ นั้นต้องตามชนิดของโรค ยาแก้ ก็คือวิชา
 นั้นเอง วิชาของพระพุทธเจ้า ก็คือ พระธรรมทั้งหมัดของ
 พระพุทธศาสนา

ผู้แทนจะต้องมีความรัก แม้แต่ศัตรูของตัว และจะต้องใช้ชีวิตทั้งอันสืบค้นหาวิสามาตร์ช่วยเหลือโดยความรัก หากคนต้องการรอด ต้องการรวย ต้องการ ฯลฯ ก็อย่าอยากเป็นผู้แทนเลย พระพุทธเจ้าได้ใช้ชีวิตทั้งหมด เพศโคจรขมุด และเพนเจอร์ไปทั่ว ท่านปราชญ์เหล่านั้นต่างก็ส่งสารมนุษย์ ไม่แต่พวกของตัว ย่อมเพื่อพวกอื่นด้วย โดยแสวงหาหลักวิชา มาแนะนำและปฏิบัติจัดการพาไปสู่ความดีงาม นักการเมืองของเราต้องเป็นผู้ใจใหญ่รุ่มนั้น จึงจักนำชาติให้ก้าวไปได้โดยเร็ว และตลอดปลอดโปร่ง คณิชนั้นเคยมีมั่วรวน เพราะเคยเป็นเจ้าของโรงงานใหญ่ ๆ มาแล้ว แต่บัดนี้หมด

๓. เป็นผู้อ่านโลกออก คำว่าอ่านโลกออก หมายความว่าต้องเป็นนักศึกษา รู้จักว่ามนุษย์ชาติต่างๆ ทำอะไรกันมาบ้างในอดีต ปัจจุบันทำอย่างไรอยู่ และอนาคตจะควรเป็นอย่างไรต่อไป การพาชาติก้าวไป ตัวอย่างที่มีอังกฤษ เป็นต้น แต่ก่อนก็ไม่มีอำนาจอะไร ต้องคว่ำมเกรงสเปญซึ่งมีอำนาจมากกว่า คราวได้ชัยชนะสเปญก็สู้รบโดยจำนวนพดน้อยกว่ากันมาก แต่อาศัยที่การมีผู้นำที่อ่านโลกออกจึงเอาชนะชาติใหญ่ได้

ในแดนอันแคบ เราเข้าใจกันอย่างสามัญว่า เป็นคนรู้จักงานทุกอย่าง เคยมีเคยจนแม้จะเข้าตรางก็ยอม มีนักโทษ การเมืองหลายคน พอ ออกจาก ตรางก็เป็น เสนาบดี คณิตที่เป็นตัวอย่างในเรื่องคุณเรื่องตราง การเห็นงานมาก การเห็นและรู้จักวิถีชีวิตของชนทุกชั้น การรู้จักวิถีดำเนินอาชีพของชนทุกชั้นอาชีพ เป็นความจำเป็นของผู้นำ นักแต่งผู้มีนามอุโฆษของอังกฤษผู้หนึ่ง ได้พูดถึงเรื่องอ่าน โลกอยู่บ่อยๆ “เพดโค” นักปราชญ์ใหญ่อาจารย์ของอริสโตเติล ก็นักหนาถึงการอ่านโลกออก คนที่รู้จักความเป็นไปของโลกมาก ก็ยอมมีแง่มากมายตั้งอยู่ในสมองสำหรับคำวิตรีของดำเนินงาน

สมัยนี้เป็นสมัยวิทยาศาสตร์ ค่อยไปชาติใหญ่ๆ ไม่กล้า ข่มเหงชาติเด็กแล้ว เพราะการรบบทางวิทยาศาสตร์อาศัยแต่วิชาและวิทยาศาสตร์ทำได้อาศัยจำนวนพดไม่ เปอร์เซียเมื่อเร็ว ๆ นี้เป็นชาติเด็กแต่กล้าทะเลาะกับชาติใหญ่ แม้ทัพเรือของ ประเทศมหาอำนาจนั้นเกิดขึ้นต่ออ่าวเปอร์เซียแล้ว แต่ทำอะไร ได้บ้าง นโยบายของชาติเด็กดำเนินจากภายนอกเข้าหาภายใน, ของชาติใหญ่ดำเนินภายในออกไปภายนอก สมาริขของ รัฐสภาแห่งประเทศเด็กอาจสนับสนุนให้ประเทศของตนดำเนิน

งานจากภายในออกไปภายนอกได้อย่างไรบ้าง? อานาจมหา
ประเทศปกครองประเทศอื่นแออย ๒ ประการ คือ อานาจ
รัฐศาสตร์ และอานาจโลกศาสตร์ โดยเฉพาะโลกศาสตร์
หมอซุน เคยคำนวณว่าจีนได้เสียเปรียบชาติมหาอำนาจปีละ
หลายพันล้านบาท แม้โรงงานที่ตั้งขึ้นเช่นที่ “นานกิง” ก็
หกคะเมน รูปการณ์เช่นนี้ เราเคยสนใจกันบ้างอย่างไรแล้ว

๔. ลักษณะอื่นๆ ของผู้แทน นอกจากลักษณะ
สำคัญ ๓ อันข้างบนนั้น ผู้แทนน่าจะต้องมีลักษณะที่จำเป็น
ดังต่อไปนี้ คือ :-

(ก) รู้จักตัวเอง มีความคิดของตัวเอง บังคับตัว
เองได้

(ข) อ่านหนังสือมาก อ่านโลกออก ชอบสมาคม
ทุกชั้น

(ค) ฉยัน, หนักแน่น, พังใจทุกแง่

(ง) มีวิชาอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นหลักฐานสำคัญให้ ผู้
อื่นเชื่อถือ ปรึกษาได้ ฯลฯ จะเป็นกฎหมายก็ได้ วิชาอาชีพก็ได้

(จ) รู้จักความเป็นไปของท้องที่ ๆ คนเป็นผู้แทนเป็น
อย่างดี และเป็นคนไม่กตัญญูทุกซอก หรือเห็นชีวิตทุกอย่าง
ทุกชั้นมาแต่

(ด) ประพาศคดี, ร่างกายสมบูรณ์, และพากเพียรเป็น
อย่างดีในการปฏิบัติหน้าที่

(ข) อดง่าย กินง่าย ปฏิบัติตามง่าย พุดง่าย และ
ตรงไปตรงมา ซึ่งเป็นหลักทั่วไปของคนดีแบบโบราณ (ดู
เลี้ยวสวรรค์)

เมื่อท่านพิจารณาให้โดยละเอียดถึงลักษณะของผู้แทน &
ข้อนี้ จะเห็นได้ทันทีว่าผู้มดีลักษณะเช่นนี้ไม่จำเป็นจะต้องมี
ฐานะดีเสมอไป ตรงกันข้ามบางทีเขาจะต้องจนชั้นขั้นแค้นระเห
ระหนหนัภัยเพราะเชื่อตัวเอง มีความคิดของตนเอง และ
บังคับตนเองให้ปฏิบัติตามความเห็นของตนจนได้ และผู้ม
ดีลักษณะเช่นนี้ไม่จำเป็นจะต้องเป็นผู้ที่คนชอบพอมากมาย
เพราะว่าคนโดยมากมักจะวนเวียนอยู่แต่ในห้วงน้ำอันเป็นพิษ
ทั้ง & สาย คือ โจร, รักร, โกรธ, หดง และ บ.จ., ล้อพดอ,
เป็นความเห็นของข้าพเจ้า

“เวลานี้ศาลาวิรูบาทเป็นของเราจริง แต่ตาดเงินเด่า
เป็นอย่างไร ก็คิดละโรมหักลงไปไม่เป็นเพราะตาดเงิน
ด้วยหรือ?” เราจะมีวนอนอดีตพุ่งเขี้ยวอยู่อย่างไรได้

ในลักษณะ & ลำดับ ก. “คือมีความคิดของตนเอง”
นั้น ใครจะยกมากด่าให้เข้าใจว่าเป็นของยุ่งยากเพียงใด, ทำไม

คนจึงทุ่มเถียงกันอยู่บ่อย ๆ หมายความว่ามนุษย์ต่างจากสัตว์
ตรงความรู้สึกหาเหตุผล แต่การหาเหตุผลนั้นจะดำเ็นมาก
น้อยเพียงใดก็แล้วแต่ปัญญาและการศึกษา เช่นการหาแก่น
ของความจริงทั้งหลายความดีทั้งปวง แต่แม้ผู้ศึกษาสูงด้วยกัน
ก็ยังทุ่มเถียงกันอยู่ได้ ในเรื่องความจริงอันเป็นแก่นของสิ่งต่าง ๆ
เมื่อเราตรองดูเรื่องนบทยอดอันสูงสุดก็จะเห็นมีการทุ่มเถียงกัน
อยู่ในหมู่ปราชญ์ คือว่าความจริงเป็นของมีอยู่ในโลกแต่ก่อน
ไม่เกี่ยวกับความรู้ของคน หรือว่าความจริงได้แก่ความเข้าใจ
และความคิดความรู้ของคนเอง คือว่าความจริงมีอยู่แล้ว หรือ
ความจริงนั้นคนเราเป็นผู้สร้าง

นักปราชญ์ฝ่ายรูป (วัตถุนิยม-วิทยาศาสตร์) กล่าวว่าความจริง
เป็นอยู่แต่ก่อน, ความรู้เป็นภาพของความจริง ความรู้
เป็นของอนุโลมตามความจริง ความรู้เป็นแต่เพียงภาพถ่าย
ไปไว้ที่สมอง ความจริงมีอยู่ในโลกหรือบนท้องฟ้าไกลโพ้น
ด้วยกัน นี้เองที่รูปบางคนจึงถูกเขวจนคอ เพราะคำค้นคว้า
ซึ่งเป็นความจริงของอีกฝ่ายหนึ่ง นะไปเถียงถามนักปราชญ์
ฝ่ายว่า “พวกแกเอาพระเจ้าของนินไปไว้เสียที่ตรงไหน”
นักปราชญ์ฝ่ายหนึ่งตอบว่า “วิทยาศาสตร์ไม่เกี่ยวข้องกับ
กับพระเจ้า เป็นคนละความจริง” ตำนานนี้ ออกัสต์คองต์

รับรองพร้อมกับเหล่าปราชญ์วิทยาศาสตร์ทั่วโลก ในโรงเรียน
ของเราเกิดขึ้นตามความจริงแห่งอำนาจนั้น เหตุอันเป็นศิษย์ของ
อริสโตเติล พ่อใหญ่แห่งวิทยาศาสตร์

คราวนั้นมาฟังอีกด้านหนึ่งที่ถ้อยนาม (ชื่อ, จิตตศาสตร์)
ว่าความจริงอยู่ที่ใจ—อยู่ในความคิด, จิตต์เป็นสารบัญของความจริง
ความจริงได้แก่ใจนั้นเองเป็นส่วนของใจ (Spiritual)
ความจริงไม่ใช่วัตถุไม่ใช่ของสัมผัส ซึ่งเป็นของปรวนแปรไป
เป็นรูปอื่นนามอื่น ตกลงความจริงมีตัวมีวิญญาณ มีแบบ
อันแท้จริง แม้แบบนั้นไม่พบอยู่ที่ใจก็ต้องอยู่บนสวรรค์เทวดา
ความจริงแห่งอำนาจนั้นไม่ยอมรับว่าเป็นวัตถุ เขาชี้ให้เห็น
หยาบ ๆ เช่นภาพพระแก้วมรกตบนแผ่นผ้า มีแต่ผ้าอย่างเดียวก
ไม่เบรूपพระแก้วมรกต หรือมีแต่สี, แต่ผ้าอย่างเดียวกหาเบรूप
พระแก้วมรกตไม่หือเอาดีเทวดบนผ้ากมิได้เบรूपพระแก้วมรกต
ความจริงจึงอยู่ที่ใจเห็นด้วยใจเป็นสิ่งหนึ่งต่างหากจากวัตถุ
เช่นโต๊ะกมีต่าง ๆ กัน ความจริงนั้นคนช้เท่อย่างเราย่อมไม่เห็น
ตอบแต่เพียงว่าไ้กับใช้อะไรเกิดก่อนกัน พระอาทิตย์มาจาก
ไหนกมิได้เดี่ยแต่จ ใจนจึงจะรู้จักความจริงซึ่งเป็นยอดแห่ง
สิ่งทั้งหลาย เราต้องถัดความจริงถัดอนรรคสวรรค์ อรหันต์
เท่านั้นที่รู้จักความจริง ความจริงอยู่บนสวรรค์นั้นพพานโน้น

เพตโต, พระพุทธเจ้า, เฮเกด, โครเซ, เกนคิตส์, ท่านเหล่านี้
 ท่านที่รู้จักความจริง ความจริงของสำนักนี้ไม่ใช่หอดสมุทร,
 หรือคำรา หรือมหาวิทยาดัย

แท้จริงนั้นความจริงมีต่างๆ กัน คำสอนจึงไม่มีคำสอนคน
 เดียว เพราะถ้าความจริงตรงกัน, หักความจริงอันนั้นจะตาย
 ตัวคำราก็จะมีเต็มเดียว, เมื่อมันะไปเดือนแล้วก็จะไม่มีเวดถึงกัน
 และเพราะเหตุนี้พญาตีไทยจึงได้มองถึง ๓ ภูมิ กับเพราะ
 เหตุนี้สมชิกแห่งรัฐสภาจึงมีหลายคนเพื่อหาความจริงจากภูมิ
 ทั้งสองมาใช้ในภูมิปัจจุบัน

บทที่ ๒

กล่าวถึงประเทศ

ข้อ ๔ งานของรัฐบาล

ถ้าแบ่งแยกงานของรัฐบาลออกไป ก็อาจแบ่งแยกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑ งานเกี่ยวกับเครื่องกำกับใจ เช่นงานคำสั่งสอนให้หัดก่อดนตรีแก่พลเมือง งานเบิกบานใจทั่วไป เช่นการทำบุญ การแข่งขันทางกีฬา ๒ การทำคนให้สูงในปัญญาเช่นการศึกษา ๓ รวมเรียกว่างานแห่ง“อารยธรรม”หรืองานฝ่ายการศิวิไลซ์ บรรดาระเบียบแห่งความเป็นเมืองทั้งปวง เช่นกฎหมาย, การปกครองประเพณีก็เป็นงานประเภทนี้ ถ้าประเทศใดก้าวหน้าในประเภทนี้ก็เรียกประเทศนั้นว่ามีคหุวมศิวิไลซ์ หรือคหุวมอารยธรรม

ต้งงานประเภทที่ ๒ คืองานอันเกี่ยวข้องกับวัตถุ เช่นยารักษาโรค อาหาร การกิน ที่อยู่ เครื่องนุ่งห่ม วิชาที่ถ่วงด้วยสิ่งเหล่านี้เรียกว่าวิชาวิทยาศาสตร์ ถ้าประเทศใดมีการก้าวหน้าในการประดิษฐ์วัตถุเราเรียกประเทศนั้นว่ามีคหุวมเจริญ ประเทศใดคนมีอารยธรรมเราผ่านไป เราจะไม่กตัญญูตอบคหุวมและอื่น ๆ ระเบียบแห่งความเป็นเมืองอันดีได้ออวาม

ความเป็นอารยธรรม ถ้าแต่ประเทศใดมีความเจริญเร่ร่อน
ไปพบวัตถุมากมาย เช่น เรือรบ, รถไฟ, ทีวี, เครื่องบิน,
อาวุธทันสมัยเงินทอง โรงงาน และวัตถุต่าง ๆ

ผู้นำชาติจะต้องพากเพียรทำให้ชาติของตนก้าวหน้าทั้ง
ความเป็นอารยธรรมและความเจริญควบคู่กันไปให้ถูก ส่วน
ได้ส่วนดี ในกรอบแห่งความเห็นของข้าพเจ้าจักควรดำเนิน
ต่อจากนั้นไปอย่างไร ได้แบ่งแยกมากได้ว่าในหนังสือฉบับ
แล้ว และจะพากเพียรนำมากล่าวในเล่มต่อไปอีก

แต่เท่าที่รัฐบาลเก่าดำเนินมาแล้ว รัฐบาลฝักใฝ่ในความ
คือได้ชั่งเงินไป ส่วนความเจริญออกจะเปลวๆไปหน่อย เพราะ
ถ้าคนเราไม่มีข้าวกิน (งานฝ่ายทำความเจริญ) เราก็จจะมี
จรรยาดีอยู่ไม่ได้ อาจเกิดชนกตัญญูชน เรามีวัตถุพะยาน เช่น มี
โตข้าวอยากหามากแพงก็เกิดมีใจผู้ร้ายปล้นสะดมชชนมากมาย

อาชีพของพลเมืองนั้นท่านแบ่งเป็น ๕ ชั้น

(ก) พวกอาชีพชั้น ๑ ได้แก่ชาวนาชาวสวนประมง,
โลหกรรม, ป่าไม้, พวกเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ พวกนี้เหมือนกับ
พื้นแผ่นดินเป็นเจ้าพวกทำพื้นที่ความเจริญ รัฐบาลต้องเห็น
พวกนี้เป็นพวกสำคัญที่สุด

(๒) พวกราชบัณฑิต คือพวกราชบัณฑิต, พวกราชบัณฑิต, พวกราชบัณฑิต, พวกราชบัณฑิต เช่นเขาไม้ที่พวกราชบัณฑิต
ปลุกมาส่วนมากตั้งเขาเหล็กมากเป็นเครื่องมือ เขาขาวมาก
เป็นขนม พวกราชบัณฑิตเหล่านี้เรียกว่าพวกราชบัณฑิต, พวกราชบัณฑิต
รัฐบาลต้องเห็นสำคัญเป็นลำดับที่ ๒

(๓) พวกราชบัณฑิต คือพวกราชบัณฑิตหรือพ่อค้า
ซึ่งนำวัตถุจากพวกหนึ่งและ ๒ ไปจำหน่ายแก่ผู้ต้องการ

(๔) ราชบัณฑิต คือพวกราชบัณฑิตเรียบได้แก่ข้าราชการ
เช่นทหาร ตำรวจ ตุลาการ ฯลฯ ขึ้นนอบบนพวกราชบัณฑิต
๓-๒-๓ คือ เป็นผู้ได้รับมอบหน้าที่ให้ความรวมกันเป็น
สังคมเมืองชนต่าง ๆ พวกราชบัณฑิตและรัฐบาลสมัยก่อนบำรุงมากมา
แล้ว ต่อไปควรบำรุงพวกราชบัณฑิต ๓-๒-๓ ให้มากเพราะเป็นพวกราชบัณฑิต
ความเจริญ ความคิดวิไลซ์เราเกือบพอแล้ว กฎหมายการ
ปกครอง ฯลฯ เหล่านี้พอไปจัดไปมาได้แล้ว แต่รถยนต์, เรือ
รถไฟ, นาฬิกา, โรงงานทำผ้า ฯลฯ ยังไม่เกิด ต่อไปควร
บำรุงให้เกิด การทำพวกราชบัณฑิตเริ่มด้วย วิจัยมัธยมศึกษา
คือโรงเรียนสอนวิชาชีพประเภท ๓ ส่วนราชบัณฑิต ๔ คือ
ความคิดวิไลซ์นี้เราสร้างมาแล้ว เช่นนักเรียนรัฐศาสตร์ นัก
เรียนกฎหมาย นักเรียนนายร้อย ฯลฯ

(๑) อาชีพพิเศษ คืออาชีพไม่ชอบเช่นพวกทำการไม่ชอบกรรมต่างๆ อาทิถักชะโมย, จับของที่ดินไฉ่รอรากา, แต่งงานรอย, ชนบัตรปลอม, ฝืนเถื่อน, การพระนัน, ฯลฯ เป็นอาชีพที่คงพากเพียรตัดออกให้มากที่สุดที่จะทำได้

ต่อไปนี้จะแยกกล่าวถึงงานใหญ่ของชาติเป็นข้อๆ ไป โดยพูดตามหลัก และแนวที่คงระวังระไว พอมาเป็นตัวอย่างสัก ๒-๓ ประการ

ข้อ ๕ เกี่ยวกับรัฐกิจการและนิติการ

เมื่อศึกษาถึงหลักการปกครองและพิจารณา เราจะได้หลักปกครองดังนี้.

ประวัติการปกครอง (ก) สมัยอำนาจสัตว์ มนุษย์เป็นสัตว์ชนิดหนึ่งในสมัยบาเกอนันมนุษย์มีอำนาจน้อยกว่าสัตว์ค้องพเนจรหนีสัตว์ร้ายบ่อยๆ ในประวัติศาสตร์เราจะพบวิถีพเนจรของพวกป่าหญ้าทั่วไป ระหะหนเอาตัวรอด ดังนั้นความกลัวจึงฝังอยู่ในกมลสันดานของเราเมื่อเห็นภาพสัตว์ร้าย

(ข) สมัยอำนาจธรรมชาติ ถึงธรรมชาติ เช่นฟ้าร้อง แผ่นดินไหว ฝนตก โรคทำ ฯลฯ เพราะมนุษย์ไม่มีวิชาพอ

หญิงทราบในสมัยนั้น จึงเข้าใจว่าเป็นเพราะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อัน
 เขาเรียกธองธมมุติขึ้นในนามว่า "ผี" ใครทำผิดก็อ้างว่าผีคิด
 และลงโทษลงไป ขรรษชาติปรวณแปรเช่นภเขาไฟระเบิดขึ้น
 ก็เข้าใจว่าคนทำผิดใจผี ได้ฆ่าคนมาขายันบ้างก็มี ดัทธิก็
 มีเวदानกัยังปรากฏอยู่ คนสมัยนั้นอยู่ใต้อำนาจขรรษชาติ
 หรือผีหรือพระเจ้า

(ค) อำนาจคำสั่งนา ต่อมามีคนฉลาด อ้างว่าเป็นผู้แทนผี
 บ้างแทนพระเจ้าบ้าง แล้วบัญญัติวินัยให้ฝูงชนทำตาม หลัด
 คำสั่งนาเป็นหลัดปกครอง ใช้อำนาจปกครองตามหลัดของ
 คำสั่งนา

(ง) อำนาจกษัตริย์ ต่อมาผู้ชกเก่ง ค่อยเก่ง คิด
 เก่ง รมเก่ง ได้ตั้งตัวเป็นหัวหน้า ใช้หลัดของผีหรือพระเจ้า
 และของ คำสั่งนา หรือ คำสั่งนา คู่กัน เข้า กับ แนว ความ คิด และ
 ประเพณีนิยมเป็นหลัดกฎหมาย มีกษัตริย์เป็นผู้ปกครอง
 อย่างพอใหญ่คุดสุดทุกฤกษ์ มีข้าราชการแบ่งแยกงานไปช่วย
 ทำแทนหูแทนตา

(จ) สมัยอำนาจประชาชน ต่อมาฝูงชนฉลาดขึ้น จึง
 เข้าช่วยคิดอ่านจัดการบ้านเมืองร่วมมือกับ กษัตริย์ตามความ

ต้องการของประชาชน เด็ดอกตั้งผู้แทนเข้าออกเสียงแทนตน เพราะจะไปประชุมทุกคนไม่ได้ด้วยว่าเป็นจำนวนมากไม่มีที่พอ

อำนาจสูงสุดของประเทศจึงแบ่งแยกเป็น ๓ คืออำนาจนิติบัญญัติได้แก่การออกกฎหมาย ใช้ผู้แทนราษฎร รวบรวม ๑ อำนาจบริหารบัญญัติ คืออำนาจดูแลการควบคุมการปฏิบัติ ตามกฎหมาย ราษฎรใช้ผู้มีหลัก ๓ ชาติกระทำ, ส่วนใหญ่คือหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย ๑ และอำนาจตุลาการคือการตัดสินข้อพิพาทตามกฎหมาย ๑

บัดนี้เราเดินทางมาถึงอำนาจประชาชน และท่านจะใช้เสียงเด็ดอกผู้แทนปากผู้เสียงแทนท่าน

ในแง่ที่เราต้องเคารพต่อรัฐธรรมนูญ พวกเราเคารพแต่และยอมเสียเลือดเนื้อเพื่อให้รัฐธรรมนูญคงคิตติ และเจริญ

ภัยของรัฐธรรมนูญ ก็คือการแย่งกันขบงการแผ่นดินของหัวหน้าการเมืองคณะต่าง ๆ อันอาจจะเป็นเหตุให้ยกพวกเข้าสู้กันเป็นเหตุให้เกิดการจลาจลขึ้นอย่างหนึ่ง กับหัวหน้าคณะการเมืองมีอำนาจมาก ดังคตขบงการแผ่นดินดีทชชาติ ทำอะไรโดยดำฟังคความเห็นของคน ไม่เหลียวแลฟังเสียงประชาชนอย่างหนึ่ง ทั้งสองประการนี้เท่านั้นทำให้

รัฐธรรมนูญ เอนเอียงเมื่ออ่าน ประวัติศาสตร์การเมืองจะเห็น
ภัยต้องประกรณใหญ่หลวงมาก.

หากเป็นเช่นนั้น เราควรใช้ความกล้าหาญของพดเมือง
คือไป แต่อย่างไรก็ตามภัยใหญ่ทั้งต้องประกรณนั้นมิใช่ "กัน"
คือไปซ้ำพเจ้าจะรดด้วยวิธี "กัน" พอเป็นตัวอย่าง กัด่า
คือ

รัฐธรรมนูญชุดปฐมได้สร้างชนในสมัยกรีก (Greek)
แห่งประเทศกรีซ (Greece) โดยโซดอนเมื่อราว ๕๑๑ ปีก่อนพุทธ
ศักราช (๕๑๕ B.C.) คือโซดอนเด็กกฎหมายเรื่องหนึ่งและ
ทาสได้สร้างรัฐธรรมนูญแบ่งพดเมืองออกเป็น ๔ ชนตามกำลัง
ความสามารถอันมีทรัพย์เป็นเครื่องวัด พดเมืองชนที่ ๑ ต่มีคร
ถูกเด็กเป็น อากร ส่วนของคมนตรี ๕๐๐ คนเด็กจากพด
เมืองชนที่ ๒ และที่ ๓ แต่ผู้เด็ก อากร และของคมนตรีเป็น
หน้าที่ของพดเมือง ทั้ง ๔ ชน เป็น ผู้เด็ก ผู้ถูกเด็ก เหตุอัน
ประกอบชนเป็นรัฐสภาและรัฐบาล สำหรับแผนกตุลาการนั้น
โซดอนให้พดเมืองเด็กผู้พิพากษาใหม่ปีละครั้ง

ต่อมาเป็นเวลา ๑๗ ปีภายหลังเมื่อโซดอนตายแล้ว ได้
เกิดเหตุชนคืออำนาจแผ่นดินไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ โดย
ขุนนาง ๒ คนมีอำนาจขึ้นบงการเองตามใจชอบ, ขุนนางทั้งสอง

นั่นคือทนายทของไพซัส เทรคัส (Pisis tratus) อุตหนุนพวก
 พ้องของคนให้ได้ตำแหน่งสำคัญ ๆ ขุนนางคนหนึ่งจึงฆ่า ฮิปป
 อาร์คัส (Hipparchus) เดี่ย ส่วนฮิปปีอาด (Hippius)
 ระแวงสงสัยใคร่ฆ่ามันไป จึงเกิดกบฏขึ้นเดือคนองไป
 ฮิปปีอาดหลบหนีไปพึ่งราชาอิหร่าน

จึงพดเมืองไคซีก ไคลส์ธีนัส (Clei thienes) ขึ้นเป็น
 หัวหน้าแถววางกฎเดือริมฐานรัฐธรรมนุคังนี้

(ก) บ้องกันนักการเมืองที่มีอำนาจใตวางกฎใว้ว่า
 “ถ้านักการเมืองผู้ใด กระทำคนให้เป็นทวัง เกียจแก่
 ประชาชน จนมีผู้ตงความเห็นถึง ๖๐๐๐ คน นักการเมืองผู้
 ถูกมีประชาชนตงวังเกียจนตองถูกเนรเทศมีกำหนด ๑๐ ปี”

(ข) บ้องกันการจตจต ใตวางกฎใว้ว่า
 “หัวหน้าคณะการเมืองคณะใดมีความเห็นแตกต่างกับ
 หัวหน้าคณะการเมืองคณะอื่น จนถึงกับจะตองนำพวกเข้าสู้รบ
 กันถ้าตงหัวหน้าฝ่ายใดถูกประชาชนวังเกียจถึง ๖๐๐๐ คน จัก
 ตองเนรเทศหัวหน้าฝ่ายนั้นมกำหนด ๑๐ ปี” คังนเป็นคน
 เมื่อมีทางใด ๆ ก็จะมีบ้องกัน “ถียงบ้องกันไม่พอ” ควรจะ
 เสนอชนในสภา เพื่อความมั่นคงแห่งรัฐธรรมนุคังนี้ แต่ขอ
 ตองพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนร่วมกันหลายคน

ส่วนนิติการนั้น ในฝ่ายผู้ซื้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย
 คองานฝ่ายตุลาการ จะได้ช่วยเหลือพลเมืองให้คดีดำเนินเร็วเข้า
 เพราะการดำเนินคดีเวदानีชามาก โดยอาจเพิ่มจำนวนศาล
 หรือตัดศาลอุทธรณ์ออกมีศาลจังหวัดและมีศาลเวอย่างอังกฤษ
 ก็ตามน้อยอย่างหนึ่งทีพวกเราคควรระพากเพียร เช่นขอรัฐสภา
 เพื่อให้พลเมืองที่คดีไม่เสียเวลาทางอาชีพ

ส่วนข้อเท็จจริง ในคดีสำคัญข้าพเจ้าเห็นว่าควรให้
 พลเมืองผู้ที่ไว้วางใจได้เป็นลูกขุน ๒-๓ บัเด็อกครั้งหนึ่ง จังหวัด
 ละ ๗-๘ คนเพื่อฟังหลักฐานพยานในคดีนั้น แต่ดวงคะแน้น
 เดียงในข้อเท็จจริง ส่วนข้อกฎหมายคงให้เป็นศาลทำตามเดิม
 คังรูปการณเช่นได้ปฏิบัติอยู่ในบางประเทศ แต่ศาลสูงน่าจะ
 มีประจำภาคคดีจะได้ดำเนินเร็วกว่าเคย ฯลฯ เหล่านี้พวกเรา
 ควรระพากเพียรพิเคราะห์เสนอแก้ไขเข้าหาทางที่ค้ำที่สุดนั้นต่อไป

ข้อ ๖ ประวัติการและพุทธโธโลยี

ถ้าชาติเป็นเจดีย์ของคหนึ่ง เจดีย์ของคหนึ่งก็สร้างด้วยหิน
 ๕ ก้อน

ก้อนที่ ๑ คือ "คำสอน" ไทยเรากลัพุทธศาสนาเวदानี

พุทธศาสนานในเมืองไทย ออก จะ เกร่งใน ดัทธิของ วัด เกิน ไป
 เปรียบญชรมควรเดินให้ทันปริญญาโลก พระฝรั่งเปรียบฝรั่ง
 เขาสอนในมหาวิทยาลัยได้, เราควรจะพากเพียรเล่นนอร์ธูบาดให้
 วัดเดินทันบ้าน คือให้พระเข้าศึกษามหาวิทยาลัยได้ มหา
 วิทยาลัยฝรั่งมักจะตั้งในวัด ถ้าพระเดินทันโลก ช่วยงานโลก
 บ้างช่วยกันคนละไม้คนละมือชาติก็จะก้าวเร็วขึ้น เพราะพุท
 โธโดย “ดี” และเป็นเอกในโลก แต่วัดแห่งพระพุทศำสนาของ
 เราเวลานี้ไม่มีใครเดินทันโลก เพราะเกร่งในดัทธิวัดเกินไป คือ
 ศำสนานี้ท่านวิภาคออกได้เป็น ๒ ประการคือ (๑) “อียอด
 เคตติ” เช่นห้ามไม่ให้พระจับผู้หญิงแม้แค่มแม่และคนใช้หนัก
 ที่เป็นพี่น้อง (๒) “อิทธิ” คือธรรมศำสตร์ เช่นให้เมตต
 กรุณา ดัทธิคือ (๑) หดักพระธรรมคือ (๒) ส่วน (๑) นั้น
 ควรแก้ไขเป็นภาคะเทศะแต่วัดท่านไม่แก้ไขไม่เหมือนดัทธิวัด
 ในญี่ปุ่น ไทยจึงก้าวหน้าช้ากว่าญี่ปุ่นเพราะเหตุนี้ด้วยก็ได้
 เมื่อเร็ว ๆ นี้ฝรั่งบางชาติเขาเข้าทำตาศำสนา เขาวัดกันยุ่งอาจ
 เนื่องจากวิถีทางรูปนิกเป็นได้

เด็กไทยทุกคนในภายหน้าเห็นว่าควรถือพุทศำสนาทั้ง
 ดัน โรงเรียนนักรรรมในจังหวัดต่าง ๆ ควรสนับสนุนให้แพร่
 หตยและหาเงินบำรุง วิธัสมถาร “มะเข็ช้” ควรเลิก รายได้

จากวัดควรเป็นของสงฆ์ทั้งสิ้น วัดใหญ่อาจตั้งโรงพิมพ์ฯ
พระธรรมแจกจ่ายไป ดังนั้นให้เกิดขึ้นและเกิดการ
งานยิ่งขึ้น เพราะถ้าขาดการงานใดกันจะเป็น "คอมมิวนิสต์" ๗
เกิดจากการไม่มีงาน หมู่คนจนจึงเข้าปด้นתרפיקคนมีมีคน
เรามาชมชราคืออย่างหนึ่งคือการระอาย ใครจะอยากหน้าด้าน
ขอทานเขากินนอกจากจำเป็น ดังนั้นพวกจำเป็นจึงควรช่วย
พวกขอทานนั้นควรสงสาร พวกไปค้าขายทางไกลเมื่อหิวใหญ่ก็
ควรให้ทานเขาตามแบบเก่าของเรา ไม่ควรเดิกเดี้ย

ก่อนที่ ๒ คือ "ภาษา" ภาษาพูดและภาษาเขียนนั้น
ไทยกลางกับไทยดาวควรพูดและเขียนอย่างเดียวกัน คิดา
จารึกของพระร่วงเป็นภาษาไทยดาวมากถ้าไม่ทั้งสิ้น "ไตร
ภูมิพระร่วง" ที่แต่งสมัยสุโขทัย โดยพญาธิไทยก็เป็นภาษาไทย
ดาวอักษรไทยสยามก็มาจากอักษรดาวเดิม (คำดตราจารย์
เซเครมรับรองดังนั้นจริง แต่หมอด็อดเรียกดาวเดิมว่าไทยเดิม)

ผู้ตรวจจุนจวนไทยในโตกหลายคนเช่นหมอด "ด็อด"
(ดู The Tai Races ของหมอด็อด) กล่าวได้ใจความว่า ชน
ชาติไทยคงอยู่ในที่เดิม ๔ แสนตารางไมล์คือจากกลุ่มน้ำโขงขึ้นมา
จนแหลมมระดาญ และจากเต็มอัสสัมมาจนกลางประเทศญวน

เต็มไปด้วยไทยราว ๆ ๒๒ ล้านคน ไทยส่วนใหญ่ที่อยู่นอก
สยามเหล่านี้เป็นแคว้นและหมู่ที่มีอธิปไตย (จีน)

ไทยกลางมาประสมเขมรจึงใช้ราชาศัพท์เป็นศัพท์เขมร นุ่ง
ผ้าอย่างเขมร ประสมกับแขกจึงตั้งนระอย่างแขก ก็ประเพณีตาม
ลักษณะพหุวัฒนธรรม ภาษาถ่ายจากพุทธศาสนาตามครูคือแขก ไทย
กลางไม่ได้ปนกับพวกเหล่านั้นมาก ชาวจังหวัดต่างๆ เช่นจังหวัด
อุบลฯ คือไทยเหมือนกัน จึงไม่ควรเข้าใจผิดไป ดังนั้นภาษาพูด
และภาษาเขียนจึงควรหันเข้าหากันประสมเป็นอันเดียวกัน และ
รัฐธรรมนูญกับญูญิตถึงเรื่องนิตแต่ เราควรจะพากเพียรเผยแผ่
อักษร เวลานี้การศึกษาในจังหวัดต่างๆ ได้ทำงานสำคัญสำเร็จ
ไปมากแล้ว ควรจะพากเพียรรวมกันแทนที่จะพากเพียรแยกกัน
ถ้าเป็นเช่นนั้นสันนิษฐานว่า เจ้าเมืองไปกรุงสยามจะเป็น
มหาอาณาจักร คือรวมชนชาติไทยใน "สุวรรณภูมิ" เข้ากันได้
ก่อนที่ ๓ ลักษณะประเพณี ทางบ้านเมืองมีกฎประจำการ
ฝ่ายบริหารว่า "ในการเมืองห้ามไม่ให้แต่ละท้องถิ่นศาสนาและ
ลักษณะประเพณีเดิมๆ เป็นอันขาด"

ประเพณีการบุญและการสวดมาคมทั้งต้น ในกรุงสยาม
ที่น่าจะสนับสนุน จะยกตัวอย่างเท่าที่ทราบในภาคอีสาน เช่น

(ก) ประเพณีศาลเตี้ย คือความประพฤติของคนใน
 สกุดหรือระหว่างสกุดต่อสกุด เมื่อประพฤติดำกั้นเช่นนี้
 เมื่อก่อนกว่าเหตุ กล่าวคำหยาบต่อสงฆ์หรือผู้สูงอายุ ฯลฯ
 เหล่านี้ เคยมีประเพณีประชุมผู้เฒ่าในสกุดหรือหลายสกุด
 รวมกัน เรียกผู้ตามกไปปรึกษาโทษ และตรงโทษได้ตาม
 ประเพณี เช่นให้ไปคายหน้าวัด หรือชำระล้างมของวัด
 หรือตักน้ำให้มกำหนดครึ่งเดือน บูชาสงฆ์ หรือทำวัดสัก
 คับหนึ่ง ฯลฯ รู้ดีว่าทำให้ผิดเมืองประพฤติดังกล่าวไป ทุก
 คนเคารพกันและกัน เป็นเช่นเชิงตามสภาพสงฆ์ ช่วยเหลือ
 การปกครองได้มากมาย เวลานี้เสื่อมลงเสมอ เด็กไม่กลัว
 เกรงผู้ใหญ่ในสกุด “ไปฟ้องเอาที่โรงศาลมั่วแล้ว” คำพูดเช่น
 นี้มันมีเสมอ เขาชอบอ้างถึงความเสื่อมสภาพ แต่เขา
 หาทราบไม่ว่าแก่นแท้ของความเสื่อมสภาพ คือ “การทำคนให้
 คนหลายร้อยฟังได้” เขาเข้าใจว่าเสื่อมสภาพคือการกระทบไหล่
 กับนายอำเภอได้หรือการไม่ต้องไหว้พระสงฆ์ ฯลฯ เกือบทุก
 เราจำเป็นจะต้องรู้จักความดีของเราและแล้วสงวนไว้ เรา
 ต้องทราบว่าฝรั่งนั้นเจริญไปทางวิทยาศาสตร์คืองานฝ่ายวัตถุ
 การจับการกอดกันเดินไปมา บ้านเราไม่เคยนอกจากคน
 เมทาณันจึงทำกันได้ เราเป็นชาวชมพูทวีป ความดีของ

ชมพู่ท้อปคือ คัดสรรมา คื่องานผ่ายใจ ได้แก่เครื่องกำกับ
ใจ เซอร์วะพินทระนาถะกรู นักปราชญ์เอกของโลกซึ่ง
เป็นชาวอินเดียได้แนะนำชาวชมพู่ท้อปไว้ว่า “ การเขาอย่าง
จากไพรชประเทศ (ฝรั่ง) จงอย่าทำเยี่ยงศาสดาธารณะ คือ
รับรองทั้งคนโรคเรื้อนและคนดี ” จริงของท่าน ชาวชมพู่
ท้อปเคยเจริญกว่าฝรั่ง เวदानันฝรั่งเป็นคนบ้าอยู่ เมื่อ
เขาเผดออกไปเพียงพันกว่าปี ฝรั่งได้ทะลุถึงชนจากการถ่ายวิชา
ไปแต่ชาวตะวันตกออกโดยทางกรีกและโรมกับอารเบีย ฝรั่ง
หนักไปทางวัตถุ เขาหนักไปทางใจ อาวุธฝรั่งได้เปรียบจึง
เอาชนะ และเมื่อพิชิตเห็นอครุ เขาพากันบูชาและเผดอ
บูชาทั่วไป ความจริงเราต้องการแต่วิชาและตะเพาะอย่าง
ยิ่งคือวิทยาศาสตร์ ส่วนธรรมศาสตร์คื่องานแห่งใจ เช่น
ดักษิประเพณีเราต้องส่งจนไว้คัจเพื่อรด้าค่า

(๒) ประเพณีอภัยกรรม คือทุก ๆ วันพระ ๑๕ คำ
ตูกเต้าทั้งปวงมาหมอบกราบรอบภาครูปเทียน ขออภัยอันคน
ผิดพลาดทางมโนกรรม วุจกรรมและกายกรรมต่อพ่อแม่ พ่อ
แม่ให้อภัย แต่ขอให้อภัยให้คนบ้างที่ได้พดังพลาดใน
ระยะระหว่างวันพระก่อนมา ครั้นแล้วใครผิดอะไรก็ยกขึ้นมา
บรรยายออกให้ที่ประชุมฟัง เมื่อมีผู้ผิดสำราญแต่อกขทาง

ปฏิบัติที่ถูกต่อไป ประเพณีนั้นดีมาก เวลาของสงวนด้วยราคาแพง แต่เวลานั้นโทรมทั่วไป คงมีปฏิบัติสืบเนื่องกันอยู่เพียงสักฤดูใหญ่ ๆ เท่านั้น

(ค) ประเพณีบ่าวสาว คือหลังอาหารเย็นแล้ว ชายไปเยี่ยมหญิงสาวได้ สันทนาการถึงทุกข, สุข, อาชีพ, คำสอน, ภาวนา, และเรื่องชวนหัว ๆ ฯลฯ หญิงสาวทอผ้า ยปั่นไหม ฯลฯ ทำมรดกต่างไฟหรือเดือน ที่ชานหรือเจดีย์บ้าน พ่อแม่สอนเย็น ๆ ชมบุตร, สอนบุตรให้ คึกขำวิชาชีพจากคนคือศึกษาทางสักฤกษ์ ถ้าชายหนุ่มผู้ใดขึ้นไป หมากระโจนหนี น้องนุ่งของหญิงไปพึ่งพ่อหรือพ่อแม่ ก็อย่าหวังเลยว่าชายนั้นจะมีโอกาสคู่กันได้ แต่ถ้าชายหนุ่มผู้ใดขึ้นบ้านไป หมาแมวเข้าไปดูเพราะ “ปรานีกิจ” ที่เขาทำได้ น้องนุ่งของหญิงวิ่งเข้าไปนั่งคักกอดคอ ฯลฯ ชายนั้นจะมีโอกาสประเพณีทำให้ชายสร้างคุณความดีแข่งขันชายอื่น เช่นงานผ้าบ้าน การดนตรี (แคน) การศาสนา ฯลฯ และทำให้หญิงสร้างคุณความดีแข่งขันหญิงอื่น เป็นประเพณีเหมาะสมอย่างมากแก่นิกทรชนเหล่าซึ่งต้องกรากกร่าอย่างวิบากแด่นะเขยู่ในงานแห่งชีวิตณะกตางวัน, ได้เพ็ดเพ็ดในราตรีเป็นการพักผ่อนหย่อนใจประสานสามัคคีร์ดี ข้าพเจ้าปัดมและหวานใน

ดัทธินมาก, เคยจำได้ บ้านหนึ่งมีบุตรคนเดียว บิดามารดาไป
ชুরทางไกล เธอมีน้องชายคนหนึ่ง วันหนึ่งเธอป่วยเจ็บ
ไม่มีใครตำข้าวคักน้ำ (จากบ่อ) ให้เธอ แต่เธอได้อุปการะ
จากชายหนุ่มคนหนึ่ง ไปคักน้ำให้อาบและตำข้าวคักน้ำให้
รับประทาน ดัทธินเห็นเขาถือกันเป็นปกติ ถือเป็นงานที่น่า
เอ็นดู แต่น่าเดียดใจสมยนี้ ดัทธินโกรธมาก

ยายแก่เป็นหนึ่งในสี่อิมพ์ เมื่อไปวัดในวันพระ ก็ทัก
ท้วงกันในระหว่างหัวหน้าโคตร ถูกใครไม่คักบอกให้กัน
คักเคื้อน ชายหนุ่มคนใดจุนจันเพียงแห่งเดียว ไม่ช้าหนึ่งสี่
ข้าวของยายแก่จะเผยออกไปรอบหมู่บ้าน แล้วเขาจะเสียดื้อ
บางที่อยู่บ้านนั้นไม่ได้ เพราะทางวัดก็เรียกไปขนานบ หัวหน้า
สกุตักตุ เพื่อนฝูงก็ประณาม จึงไม่มีประเพณีใดจะดล่อม
ความประพฤตินึงสาวชายหนุ่มให้ คักว่าประเพณีสาวบางของ
ภาคอีสาน

เป็นประเพณีทำให้หญิงสาวชายหนุ่มแต่งงานกันได้โดย
คักใจกัน “ปลุกเรือนคักตามใจผู้อยู่” การอย่าร้างในภาค
อีสานที่มัน้อยก็เพราะดัทธิน มีคนเข้าใจผิดว่า ทำให้หญิง
เสียดื้อคน ความจริงทำให้หญิงไม่เสียดื้อคน เพราะการเสียดื้อกัน
นั้นเพื่อน เป็นเหตุให้บัตราคะหมดไป เปรียบด้วยสหคักษา

ในมหาวิทยาลัยคือให้หญิงชายเรียนร่วมกันได้ เพราะชาย
เขตที่หนุ่มสาวเป็นเขตครึ่งผิดชอบของตนเองได้แล้ว ตรง
ข้ามกับการเก็บหญิงสาวไว้ ทำให้เป็นอันตราย เพราะ “ภาพ
นึก” แรงกว่า “ภาพจริง” ยิ่งนัก นักปราชญ์ทาง
อริยาคมย์ยอมรับรองว่า ภาพนึก (Imagination) แรงจริง
เราเคยได้ยินกันบ่อย ๆ ที่เห็นกันครั้งเดียวก็ตามกันไป นั่นเป็น
วาระ ซึ่งเกิดจากภาพนึกแรงมาก่อน ดัชนีตั้งว่าดัชนีเห็นว่าเป็น
เป็นไหน ๆ ใครจะเถียง ?

(๖) ประเพณีบุญบั้งไฟ เปิดกระทำเป็นงานใหญ่
ก่อนที่จะทำนา การทำนานั้นวิบากเด่นชัด ต้องกรำฝน
แต่เข้าจนคำ ต้องตากแดดตอดอดวันทั้งเป็นเจดายาวถึง ๑
เดือน ในการบุญนั้นได้เชิญคนไปหลายพัน รวมกันทำทั้ง
หมู่บ้านในการรับแขก ได้ให้การสวดมาคมเป็นอย่างดี วัน
บุญ ๓-๔ วันนั้น คนรวมกันที่วัด รอบวัดทำกระท่อม (คูป
ฉาม) ให้พระและญาติโยมที่มาจากบ้านต่าง ๆ อยู่เป็นบ้าน ๆ
นางสาวที่ส่งเด็กจากบ้านต่าง ๆ ได้มาประกวดความงามกันทั้ง
สาวทั้งแก่ส่งทุกกันใหญ่ แต่ไม่มีผิดศีลธรรมอย่างเดดกักสาว
คำหยาม อันเป็นของธรรมดาแห่งวัดเชิงสังฆวาส นักปราชญ์
ไม่รังเกียจ บางบ้านข้ามอำเภอมา ถอดวงวันนั้นหนุ่มชายหนุ่ม

จากต่างบ้านปรดของฝีมือกัน มีมอวยปด้า ค่อย วจิงทน แข่งม้า
 ๑๓๑ กตางคินมีดินตรี เช่นแอ้วและเซ็งบ้องไฟ แข่งกตอง
 ๑๓๑ เป็นงานที่หวนฉ้าในการประดำนสามัคคีร์ด

จิงในงานนี้ควรให้สนุกตามเคย และควรให้คุ้มเกล้า
 ส้าโท หรือทำน้ำตาตเมาเดียวกันได้ ผู้แทนราชฉวนนำจะเด่น
 เรืองนออย่างแข็งแรง

กตางคินมีพึ่งเทศน์และทำบุญร่วมกัน คนแก่ที่สนใจใน
 ขรรวมก็ปรึกษาปัญหาขรรวมต่อพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงอันมาพร้อม
 กัน จากบ้านต่าง ๆ ผู้ที่ชอบกันก็ขอให้ผู้ใหญ่ผู้กมิตร์ โดย
 ผู้กแขนด้าบานเป็นสหายกัน ๑๓๑ แล้วจะได้ตักกันออกทำ
 นานอันเป็นงานวิบากแสนเข็ญยิ่งใหญ แต่กระทำด้วยใจเย็น
 ใจหวน ขอให้คุ้มครอง ด้ทธิประเพณีอันวิเศษยิ่งนี้
 กตางน

ประเพณีอื่น ๆ ที่ดีก็น่าจะสนับสนุนให้เข้าแบบพิมพ์ที่ดี
 ต่อไป, กตองแอ้วก็น่าจะขอให้นักปราชญ์ผายวัดแต่งขึ้น ให้
 เป็นการศึกษาแก่พดเมืองต่อเติมจากกตองแอ้วของเจ้า
 คุณอุปาศ์คุณปมาจารย์ต่อไป

ก๊อนท & คีอ้ายโงท การแต่งงานควรแต่งในระหว่าง
 คนแห่งชาติ แต่ต่างตระกูลกัน แต่งในระหว่างอายุพอควร

แล้วตามกฎแห่งการประสมพันธุ์ หมูชนิไตร่วมสายโลหิตกัน
 มากเป็นเหตุหนึ่งที่จะรวมกันเป็นชาติชนได้

กษัตริย์ & การอาชีพ เมื่อคนชาวสยามทั้งประเทศถือ
 ศาสนาเดียวกัน พูดภาษาเดียวกัน ใช้อักษรเดียวกัน ใช้ตัวอักษร
 ประเพณีอย่างเดียวกัน ร่วมสายโลหิตกันมา และการอาชีพ
 สัมบูรณ์ก็จะรวมกันตั้งเป็นชาติที่มั่นคงยิ่งใหญ่ หมอชุนยัต
 เชนยา หลัก & ประการนยงนักในการพากเพียรสถาปนา
 ประเทศจีนให้มั่นคง

จะทำอย่างไรจึงจะให้การอาชีพ คือ เป็นต้นในการทำ
 อาหารบริบูรณ์ ข้าพเจ้าได้เขียนไว้ในหนังสือบางตัวในหนังสือ
 ของคุณเสี้ย ทักษมารวมกันไว้ก็เพื่อให้เขาหมดกันและเพื่อย้ำ
 ว่าการอาชีพสำคัญมาก ถ้าไม่แก้ไขเรื่องนี้ให้เป็นปกติอยู่ได้
 บ้านเมืองก็จะพินาศ เพราะฉะนั้นนักปราชญ์ทางโลกศาสตร์
 จึงกล่าวได้ว่า “ศูนย์กลางแห่งพงศาวดารอยู่ที่ปัญหาอาชีพ”
 ข้าพเจ้าจะได้พูดถึงในข้อต่อไปที่ว่าด้วย “โลกการ”

ข้อ ๗ โลกการ

พระอาทิตย์เป็นของเหลวจุดเหล็กที่ละลายในแก้วห่อโลก
 ได้หยดแยกจากดวงอาทิตย์ โดยอาการที่หมุนอยู่รอบ ๆ ดวง

อาทิตย์จึงทำให้กัณธมตต่อมเข้า ครั้นแล้วผิวนอกซึ่งได้สัมผัส
กับความร้อนของอากาศ จึงเย็นลงและกลายเป็นหิน นานมา
มากหินแห่งผิวดอกไม้ชั้นชั้นจึงเกิดรา ดังเราเห็นตาม “ผา”
หรือกำแพงเก่าๆ ในอุทยาน คือมีสีเขียวประจุดำก้ำมะหิย

หากแคะเอาวัตถุสีเขียวข้างภูเขาชั้นบนมา ตรวจดูด้วย
กล้องจุลทรรศน์จะเห็นเป็นมาฆะบวณย่อมๆ มีสัตว์เดินคดงา
ใต้เท้าอยู่ทั่วประคุดป่าใหญ่ที่เราเห็นอยู่ในปัจจุบัน ผิวดอก
ครึ่งหนึ่งได้เป็นอยู่เช่นทุกประการ ดับมาหินนั้นดีกรหรือวง
บนตงเป็นดินตึกๆ ตงไปรากพืชก็หยั่งตงลงไป พืชจึงเจริญ
เติบโตขึ้น สัตว์ก็เจริญเติบโตขึ้นตามเวลาและความเปลี่ยนแปลง
แสดงดังเราเห็นอยู่ในปัจจุบัน

มนุษย์เป็นสัตว์เหต่าหนึ่ง ซึ่งเจริญมาจากสัตว์จำพวก
ลิง มีถึงบางจำพวกที่ป่าแถบแม่น้ำ “อามาโซน” มีลักษณะ
ใกล้เคียงที่สุด คือยืนสองขา; หางไม่มี, รู้จักสะสม เช่น
เก็บลูกหินงามๆ รู้จักสร้างบ้านบนยอดไม้ ฯลฯ มนุษย์
ได้เจริญต่อจากนั้นและได้เจริญตามลำดับไปดังนี้

(ก) ยุคหิน ยุคนั้นมนุษย์เหมือนอย่างลิงหากินอย่าง
สัตว์ ไครหาได้ของทิพย์ (ของเกิดขึ้นเอง เช่นผลไม้ป่าและ

สัตว์ป่า) ก็กินไป ใครหาไม่ได้ ก็อดก็ตายไป มนุษย์รู้จักใช้
หินขว้างปาดสัตว์เป็นอาหาร จะเผื่อแผ่ได้ก็แต่ดกแดง ๆ เช่น
ถึงซึ่งมีนอมอาหารมาบ่อนดูก็ไม่รู้จักใช้ไฟ, ได้สัตว์มาก็กิน
๒๕
ทิ้งเป็น ๆ

(๒) ยุคเพาะปลูก มนุษย์ค่อย ๆ เจริญขึ้นรู้จักแหลม
เกาะเขาหินมาเป็นอาหาร และเครื่องมือต่าง ๆ สิ่งที่มีมนุษย์
ต้องการก็กว้างขึ้น ชนชั้นเพียงแต่ต้องการอาหาร ๑ ต่อมา
ต้องการเครื่องนุ่งห่มเริ่มด้วยใบไม้ หนังกสัตว์ เป็ดอกไม้ จน
ถึงผ้าผืน ๑ ต้องการยารักษาโรคชนชั้นกินพืชตามฤดู เช่น
ฤดูฝนกินลูกขามอ่อนเป็นยาระบาย ฤดูหนาวกินดอกส้มเสดา
เป็นยาแก้ไข้ เพราะยังไม่รู้จักถนอมเป็นก้อน ๑ และต้องการ
ที่อยู่บ้านเรือนเป็นที่กำบังแดดฝน ๑ รวมทั้ง ๔ อย่างนี้เรียก
ว่า “สี่คหวัตถุ” สี่คหวัตถุนี้จำเป็นอย่างยิ่งแก่มนุษย์ทุก
สมัย ในยุคหินนั้นมนุษย์วิ่งออกไปตามที่อุดมต่าง ๆ เมื่อรอง
ทิพย์ห่มดกก็พเนจรต่อ ๆ ไป กำเนิดเดิมของมนุษย์อยู่ที่เขา
หิมาลัย เพราะโลกบุ่มตรงมหาสมุทรแปซิฟิก เนื้อตรงบุ่ม
นั้นได้มานานเด่นขึ้นเป็นภูเขาหิมาลัย และเพราะที่นั้นเย็นก่อน
สัตว์พืชจึงเติบโตก่อนที่นั้น เราเรียกที่นั้นว่าเขาพระสุเมรุ
และป่าหิมพานต์ เป็นบ่อเกิดแห่งโบราณนิยายมากหลาย

ครนย๑ดเข๑เย๑นตง มนุ๑ษย๑เด๑อนไปต๑มที่ต๑งห๑งเท๑อกเข๑
 “๑ด๑ไ๑” ๑น๑ย๑ยจ๑กเข๑าพระ๑สุ๑เม๑รุไป พ๑วกม๑นุ๑ษย๑ค๑งเด๑ิม
 ๑ไ๑แยกจ๑ก๑ด๑ไ๑ไป๑คร๑วัน๑ต๑กค๑ือพ๑วกห๑ม๑ค๑ค,๑เ๑ม๑ค๑ค,๑ฮ๑ร๑ย๑น๑ด๑
 ค๑ือพ๑วกฝ๑ง๑ท๑งป๑วง ที่๑แยก๑ม๑า๑ท๑ง๑คร๑วัน๑ออก๑ค๑ือพ๑วกม๑อง๑โก๑ด๑ย๑
 ต๑าง๑ มี๑จ๑น ๑ญ๑บ๑ูน ๑พะ๑ม๑า ๑ช๑เบ๑ต ๑ส๑ยาม๑เบ๑น๑ค๑น

คร๑น๑ม๑นุ๑ษย๑ม๑าก๑ชน เ๑ร๑ว๑อน๑ย๑าก๑ชน เ๑ระ๑เว๑ม๑ี๑การ๑จ๑บ๑การ
 ๑ย๑ค๑ค๑น๑เบ๑น๑เช๑ค๑ค ๑ข๑อง๑ท๑พ๑ย๑ห๑าย๑าก๑ม๑นุ๑ษย๑จ๑ง๑ม๑ก๑ร๑าก๑ด๑ง๑ไป๑เบ๑น
 ๑ฤ๑ต๑ๆ ๑จ๑บ๑ก๑ด๑ม๑ก๑น๑อย๑ เ๑ว๑บ๑า๑ป๑ด๑ก๑พ๑ช๑พ๑น๑ช๑ท๑เก๑บ๑ใจ๑จ๑ก๑ข๑อง๑บ๑า
 ๑ร๑จ๑ก๑เก๑บ๑ร๑จ๑ก๑ด๑ระ๑ด๑ม๑บาง

(ค) ๑ย๑ค๑เด๑ย๑ง๑ด๑ค๑ว ๑แ๑ด๑ว๑ก๑ร๑จ๑ก๑เด๑ย๑ง๑ด๑ค๑ว๑ไว๑ใ๑ช๑ข๑บ๑ช๑
 ๑ใ๑ช๑แ๑รง๑แท๑น๑ค๑น ๑แ๑ด๑เด๑ย๑ง๑ด๑ค๑ว๑บ๑า๑เบ๑น๑ด๑ค๑ว๑บ๑าน๑เบ๑น๑ฮ๑า๑ร ๑เร๑ม
 ๑โดย๑ส๑ุน๑ช๑ก๑อน ๑แ๑ด๑ว๑มา๑เด๑ย๑ง๑ม๑า๑ช๑ ๑เด๑ย๑ง๑ค๑อ๑กระ๑ม๑ือ๑ใ๑ช๑แ๑รง๑ๆ ๑ด๑
 ๑เบ๑น๑ด๑ำ๑ค๑บ ๑การ๑เ๑ร๑ว๑อน๑เบ๑น๑ฤ๑ต๑ได๑ง๑ค๑ไป ๑เร๑ม๑จ๑บ๑เช๑ค๑ค๑น๑เ๑น๑อน
 ๑ม๑ัน๑ค๑ง๑ต๑ง๑เบ๑น๑ห๑ด๑ก๑ฐ๑าน๑เบ๑น๑เช๑ค๑ค๑เบ๑น๑แ๑ว๑น

(ง) ๑ย๑ค๑ค๑า๑ข๑าย ๑งาน๑ห๑ง “๑ด๑ง๑ค๑ห๑ว๑ค๑ฤ๑” ๑น๑เบ๑น๑งาน
 ๑ใ๑ห๑เ๑ย๑, ๑ท๑ุก๑ค๑น๑จ๑จะ๑ท๑ำ๑ท๑ุก๑ๆ ๑อ๑ย๑าง๑ย๑อม๑ด๑ำ๑บ๑าก๑ม๑าก ๑จ๑ง๑รู๑ด๑ี๑ก๑ง๑การ
 ๑จ๑ำ๑เบ๑น๑ที่๑จะ๑พ๑ิง๑ก๑น ๑ค๑อ๑ร๑ม๑ี๑อะ๑ไร๑ม๑าก๑ๆ ๑ก๑้๑ไป๑แ๑ด๑ก๑เ๑า๑บ๑าง๑ด๑ิ่ง๑ที่
 ๑ค๑น๑อ๑น๑ม๑ี ๑จ๑ง๑เก๑ด๑การ๑แ๑ด๑ก๑เป๑ด๑ย๑น๑ชน ๑โดย๑ระ๑ห๑อ๑ง๑ข๑อง๑ค๑อ๑ข๑อง
 ๑ก๑อน ๑จ๑น๑นาน๑ม๑า๑ม๑าก๑จ๑ง๑ค๑ิด๑ห๑า๑ว๑ค๑ฤ๑ก๑ต๑าง๑ชน๑เพ๑ื่อ๑ค๑ว๑ม๑ด๑ระ๑ค๑ว๑ก

คือรู้จักใช้เงินเป็นเครื่องวัดดวง, ทุกๆยุค แบ่งออกเป็นยุคละ ๓ ปุณ เช่นยุคค้าขายหนักแบ่งเป็นปุนคนปุนกตางและปุนปดาย เวदानจังหวัดต่างๆก่าตั้งย่างเข้าปุนกตาง ซึ่งมีกฎประจำปุน กตางอยู่ว่า “ศูนย์กตางแห่งการค้ำอยู่ที่พ่อค้ำ” ชนชาติอื่น เขาย่างไปก่อนเราไกลแล้ว คนต่างยุคต่างปุนกันเอาชะระกัน ง่าย เช่นผ้า, และเครื่องใช้ทงมวตซึ่งเราทำด้วยมือ เดให้ กตในทางค้ำขายเราอ่อนมาก จันและฝรังจ้งเป็นผู้ก่าอาณาจ การค้ำเมืองเราได้เกือบหมดสิ้น เขาเคยแก่ได้ คือเป็ดียนศูนย์ กตางแห่งการค้ำอันอยู่ในมือของพ่อค้ำมาอยู่ในมือของผู้ซื้อ ซึ่งมีทางทำได้ ดังเช่นบางประเทศได้กระทำมา ข้าพเจ้าขอ ยกตัวอย่างมาเด้าให้ฟังสักตัวอย่างหนึ่ง คือวิธีเด้อนศูนย์กตาง แห่งการค้ำจากพ่อค้ำให้มาอยู่ที่ผู้ซื้อ, โดยแนะนำให้ตั้งสมาคม และสหกรณ์ต่างๆขึ้น ซึ่งตั้งคหวัดถูมาจากสหภาพการก่าเนิด ผลที่เด้อย เช่นชาวักซื้อจากชาวนาหรือโรงตั้งโดยไม่ให้ผ่าน มือคนกตางหรือพ่อค้ำ มีรยนครหรือคนใช้ประจำร้าน นำของจากร้านไปให้ตั้งมาชิกโดยวิธีนี้จะซื้อของกตางเดด็ยราว อย่างค้ำ ๒๕% ทุกคนตั้งกัดตั้งสมาคมใดสหกรณ์หนึ่ง เดิน งานนให้ได้รัด ๗๐% ก็จะไม่เด็ยเปร็ยบในการค้ำจนเกินไป, เป็นตน

(๑) ยุคโรงงาน วิทยาศาสตร์เจริญขึ้น มนุษย์มีอำนาจเหนือเครื่องจักรกล โรงงานได้ตั้งขึ้น ทำของได้ราคาถูกลง มหาประเทศทั่วโลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคนี้แล้วโดยทั่วไป เราอยากย่างเข้าสู่ เราต้องพุ่งตรงเข้าได้วิทยาศาสตร์ แล้วนำมันมาใช้เป็นทาสของเรา

(๒) ยุคไฟฟ้า โลกกำลังจะย่างเข้าสู่ จักมีสภาพอย่างไร ทายอนาคตไม่ถูก แต่ชักจะน่ากลัวอยู่มาก เช่น แสงมฤตยูของ "กรีนเดนเมทริช" เป็นต้น เมื่อท่านอ่านแนวก้าว มา และจะก้าวไปแห่งโลกการ ท่านจะรู้สึก ว่าพลเมืองของเราอยู่ในยุคที่ต่ำกว่าพลเมืองของหลายประเทศ วิธีเดือนยุคให้สูงขึ้นก็โดยการศึกษ

วิธีแก้ โภคภัยที่เรามีอยู่นั้นนักโศกศาสตร์ทำได้ เร็วก็ได้ ปานกลางก็ได้ และช้าก็ได้ แต่เร็วมากจะอันตราย เพราะเป็นธรรมชาติต้องออกแรงช่วยกัน ประจวบจึงแข่งทางไกล ปัญหาไซเซย์ค เรายังมีตมัวกันอยู่ ประจวบคคตเดินอยู่ในดง ทบแห่งราครอน เบนภาพบงษ์ วิธีพาชาคคิงชนสู่ความเจริญ โดยแง่โลกการนั้น เราควรเรเหทจนประจวบเร็วเดินตมูทรอนถูก มหาวาทะกระพือพัดทุก ๆ ด้าน เพราะผู้ทชิอูบาทวระบาด อยู่, เราถัดวคนสวมหน้ากากอ้างตนว่าเป็นผู้ถัดวคนนั้นจะ

หลุดกรำไป ในที่สุดเราอาจทำอะไรก็ได้ เพราะไม่ไว้ใจกัน
 ท่านเชื่อไหมว่าไบปติอเผยแพร่แม่ตัทธิอุบาทว์อาจไม่ใช่พวกอุบาทว์
 ทำเอง แต่อาจจะเป็นพวกที่กดขี่เราจะดีกว่าเราเอง เป็นผู้เขียน
 ก็แหละหักคำเนินการโศกกิจจะควรดำเนินไปอย่างไร ขอ
 จงอ่านข้อที่ว่าสหกรณ์สมาคม คมนาคม, การศึกษา ฯลฯ
 และข้ออื่นๆ ซึ่งได้เขียนไว้แล้ว

ข้อ ๘ สหกรณ์และสมาคม

ในโลกนี้หากวิภาคความเป็นเมืองออกไปโดยนัยหนึ่ง
 แล้ว ท่านก็แบ่งออกเป็น ๒ อย่างคือ “คน” และ “วิธีการ”
 วิธีการ หรือ ระเบียบทั้งมวลนั้นในมหาประเทศเขาแก้ไขขัด
 เกลตมาเป็นเวลานาน บัดนี้เขาวางไว้ดีมาก เช่นกฎหมาย
 ควบคุมการค้าสำราญปโภค การคลัง ฯลฯ ซึ่งเราได้ส่งคน
 ไปถ่ายมาแก้เถิดแล้วถือใช้เป็นระเบียบการของเราบ้าง ปัญหา
 มีอยู่ว่าเราอยากก้าวหน้าทันเขา เราจักถ่ายแบบอย่างของ
 เขามาทั้งแห่งได้หรือไม่ คอบว่าไม่ได้

เราดูฮัฟฟานนิสต์ตามเป็นตัวอย่าง เมื่อเร็ว ๆ นี้พระเจ้า
 “อมนูตดา” ได้นำแบบแผนวิธีการของยุโรปเข้าไปทั้งแห่ง
 พระนางสุริยาพาหุมิ้งแขกถอดผ้าคลุมหน้าออกเสีย ผู้กักต

เกินรำ พระเจ้าอมฤตดาพาชายแขกอดหมวกกระดา ถ่อม
หมวกฝรั่งเต็มเกล้า ๆ ๆ พวก “มฤตดา” (พระ) ไม่ชอบใจ
ไม่ซำก็กบฏ พระเจ้าอมฤตดาและพระนางสุริยาของพัตติก
ราชบัลลังก์

แนวที่ถกกันคือต้องพากันให้สูงด้วยใจไว้ โดกกวาง อำน
โดกออก คือจัดการศึกษาโดยเต็มที่ แล้ววิธีการก็มาเอง
เช่นขณะนี้เรานับว่าจน สินค้าหักถกรรมเช่นการทำไหมทอผ้า
กำลังโทรม เพราะแม้สิ่งของจากโรงงาน พวกเราจนจริง ๆ
หรือ? เป้าเราไม่จน เรามั่งมี แต่เราขาดการร่วมแรง
ร่วมงาน ขาดการส่วมมาคม ขาดการสหกรณ์ ต่อไปเราจัก
ต้องนำวิธีการทางการส่วมมาคมการสหกรณ์เข้ามา เราจะ
ต้องศึกษาถึงความไว้ใจกัน เพราะเพียงร่วมมือกันออกเป็น
คนละ ๑๐๐ บาท คน ๑,๐๐๐ คนก็รวมเงินได้ ๑๐๐,๐๐๐ บาท พอ
จะร่วมมือตั้งโรงงานได้แล้ว โฉนเราจึงไม่ทำ เพราะเราขาด
วิธีการ และคนเรายังอ่านโถกแคบไป

ในยุโรปมีสหกรณ์และสมาคมมานานมาก และเรา
ทราบแล้วว่า เมื่อการคมนาคมสะดวกชนต่างต่างก็เข้าแซกแซง,
สมัยกรีกมีเฟนิเซียนแซกแซง, สมัยโรมมีคนบ้าเยอรมันเข้า

ซซชกซชง, เวลานเรากำลังถูกชาติที่ก้าวหน้ากว่าทรหดกว่าเข้า
 ซซชกซชง ในหมู่พวกเราประกอบอาชีพอันหนึ่ง ฉะนั้นหนึ่ง
 จักต้องตั้งสมาคมขึ้น รวมกันคิดอ่าน มีตราเป็นเครื่องหมาย
 หมายสมาคม เช่นสมาคมช่างทองหากใครทำทองเดอลง
 ฝีมือเดอลงก็ไม่ให้เข้าสมาคม ไม่ให้ประทับตราสมาคม
 หากสมาคมมีผู้เข้มขันคนในสังกัดสมาคมจะพากันเพียรประกอบ
 งานดีขึ้นมอญยดีขึ้น งานการก้าวหน้าจะซ้อจะขายอะไรก็เดิน
 แบบเดียวกันปรึกษากันก่อน ในยุโรปนั้นเห็นงานทางสมาคม
 เป็นงานสำคัญยิ่งใหญ่มากแต่เนิ่นนานแล้ว แม้แต่ศาสนาเขาก็แผ่
 โดยสมาคมซึ่งไม่ต้องพึ่งรัฐบาล อาชีพทุกแผนกมีสมาคมควบคุม
 คุมไม่ให้เสียเปรียบ หากตลาด คิดอ่านแก้ไขงานการให้
 ถ้าวหน้ารำไป งานของสมาคมต่าง ๆ ขึ้น พร้อมใจกันทำตาม
 กัน ปรึกษากัน แล้วดำเนินไป งานเหล่านี้เราจะต้องอาศัยผู้
 แทนราษฎรที่รู้มาก - คึกขามาก - คิดมาก - อ่านโถกออก
 ช่วยเหลือซ้งแนวทางให้ราษฎรดำเนิน หากมีอุปสรรคก็ช่วยกัน
 คิดอ่านทางสภา ออกกฎหมายควบคุมให้เข้ารูป หรือจัด
 การศึกษาให้เดินไปตามแนว แห่งวัตถุประสงค์มีกาการศึกษา
 วิธดำนัญประจำท้องที่เป็นต้น

ก็เดหัวใจสมาคมและสหกรณ์นั้นเป็นอย่างไร ข้าพเจ้า
 ขอให้แม่น้ำโขงอธิบายแทน

“หัวใจแห่งสวัสดุมงคลและสหกรณ์”

“หัวใจแห่งสวัสดุมงคลและสหกรณ์ก็คือฐานที่เกิดแห่งมิตรภาพ เรื่อง
 ข้าพเจ้าได้เพียรอ่านและศึกษากฎแห่ง มิตรภาพ ของ
 อริสโตเติล แม้จากโบราณนิพนธ์ที่มีอยู่เมื่อ ๒๒๕๔ ปีก่อน
 ก็ดี ย่อมจะเห็นว่าความดำริของสวัสดุมงคลและสหกรณ์ของ
 ฝรั่งไปจากกันแทบทั้งสิ้น ถ้าไม่ทั้งหมด หวังว่าเรื่องนี้จะ
 “ถูกใจ” ผู้อ่านสมัยที่กาดังเข้าสู่วิถี “สวัสดุมงคล” และ “สหกรณ์”

“อริสโตเติลเริ่มต้นด้วยบุคลาธรรมที่มีใจความว่าถ้าตรวจ
 บัญชีพบแห่งผู้ไปตรวจสรรพคดี และบัญชีแห่งผู้มุดตงนรกจะ
 เห็นมีทั้งคนสูงศักดิ์มั่งคั่ง ใพบุญชฺ์ ยากไร้เชิญใจ มีจำนวน
 เดี่ยไม่ต่างกันเดย คนยากไร้ที่บริสุทธิ์ในไตรทวารก็ไป
 สรรพคดีได้ พวกเทพเจ้าที่สมมุติอันกษพระก็ไปนรกได้ ดัง
 นั้น ไฉนในทางใจจึงจะร่วมสวัสดุมงคลกันไม่ได้

“ฐานที่เกิดแห่งมิตรภาพนั้นมี ๔ ประการคือ (๑)
 ประโยชน์ (๒) ความสนุก (๓) ความรัก (๔) คุณ
 วิเศษ เราควรแปรต้น ๆ เดียก่อน คุณวิเศษคืออำนาจ
 วาสนา, ทวีปย์, บุญญา, และจิตต์ ใจแห่งนักกีฬาแท้, หมออดหมุ่
 เหล่านี้เป็นที่มาของคุณวิเศษ ความรักนั้นหมายถึงทุกแง่

รักเมีย, ลูก, มารดา, กษัตริย์, ชาติ, ศาสนา, รักคุณ
 วิเศษ, รักสนุกและรักประโยชน์ ส่วนประโยชน์และสนุกนั้น
 เข้าใจกันตั้งแต่วัดฤๅษี & เป็นฐานแห่งมิตรภาพนั้นคือ
 อย่างไร?

“เพื่อป้องกันมิให้ผู้อ่านหลับ จึงขอฝากอุจจ้อหนึ่ง
 ข้อใดชนมาคงเสียดายทีเดียว”

“การได้รับความรักดีกว่าได้รับเกียรติ แต่มิตรภาพ
 สูงไปกว่าความรัก” เราจะเห็นได้ว่ากฏของ “อริสโตเติล”
 สูงกว่าของ “เดส์การ์ต” เป็นไหน ๆ นายพลผู้เดินตรวจ
 การส่งนามทั้งกองทัพได้เกียรติยศคือ “วันทยาอัฐ” ในหมู่
 นายพลเหล่านั้นมีผู้หนึ่งซึ่งได้ไปนำชัยชนะอย่างใหญ่กลับมา
 กองพลจะรักเขา ความรักนั้นเหนือเกียรติขึ้นไป นายพล
 ผู้ใจดี เดินเข้าไปในหัวใจของกองทัพด้วยการผูกมิตรโดย
 ถือว่าพลแห่งกองทัพเป็นอย่างน้อย ๆ ของท่าน เช่นช่วยเย็บ
 รองเท้าให้เมื่อ พดทหารนอนชมเขา หลังจากประจัญบานมา
 มิตรภาพจึงเหนือทั้งความรักและเกียรติ พระพุทธเจ้าเดิน
 ดึกเข้าไปผูกมิตรกับคนทุกชน แม้แต่สัตว์เดียรัจฉาน พระ
 องค์จึงเป็นจอมโลก เมื่อเราทราบแล้วว่ามิตรภาพคืออะไร
 เราจะได้วิภาคต่อไปถึง ก้อนอิฐทั้ง & ที่สร้างเป็นเจดีย์แห่ง
 “มิตรภาพ”

“มนุษย์เป็นสัตว์เมือง อากรรวมกันเป็นสัตว์เมืองนั้น และคือมิตรภาพอันใหญ่ ถ้าอากรรแห่งมิตรภาพสร้างโดยคนชาติเดียวกันก็ค่านติภาพ หากว่าอากรรแห่งมิตรภาพล่าต่อคนเดาจะตรงกันข้ามหรือไม่ ดังนี้ “สวัสดุม” และ “สทกรณ” แห่งคนของชาติจึงจำเบนตองมชน เพื่อเป็นกองย่อยแห่งมิตรภาพใหญ่ “สวัสดุม” และ “สทกรณ” ก็สำเร็จจากกฎแห่งมิตรภาพนั่นเอง คืออย่างไร

“คือความรัก — สนั่น — ประโยชน์แด่คุณวิเศษ กฎของสิ่งทั้ง ๔ นี้ถารวมทั้งต้นจากกฎของอาริสโตเติลก็จะเป็นหนังสือเล่มใหญ่ เราจะพูดแต่ที่ควรแก่เวลาในสิ่งที่ “ต้องกัน” และ “ต่างกัน” เท่านั้นคือ

“ข้อ (๑) คนที่สวัสดุมด้วยทรัพย์สินอันจรรยาศักดิ์ต้องผูกมิตรภาพ ถ้าปราศจากมิตรภาพจะพินาศโดยไฉน คนชั้นต่ำกว่าอาศัยคุณวิเศษของพวกมันต้องจำแดงคุณวิเศษนั้น มิฉะนั้นคุณวิเศษจะพินาศลง นั่นคือคุณวิเศษต้องเป็นคุณวิเศษจริง กล่าวคือต้องใช้คุณวิเศษให้คนของตนได้ผลสูงกว่าคนของเขา

“ข้อ (๒) กฎข้อ ๒ คือประโยชน์ต้องแบ่งผลตามเปอร์เซ็นต์แห่งความสามารถ ตามปกติความสามารถก็คือทุนที่ตง

ไปให้แก่ สมาคม และ สหกรณ์ เมื่อรวมทุนแล้วผู้มั่งคั่ง
 วิเศษต้องเอาทุนนั้นไปปันค่าใด ๆ ก็ไร่นั้นไปจากแรงแห่ง
 งานที่แผ่นดินซึ่งบริหารโดยสมาชิก บัญชาโดยกรรมการ คัด
 ดินโดยนายก

“ข้อ (๓) ความสนุก ในการเล่นต้องให้เวลาแก่ความ
 สนุก ด้วยเกมวจา เกมจิตต์ และเกมกำลังกาย (กีฬา
 ต่าง ๆ) เหล่านี้เด็กหนุ่มชอบ ส่วนคนแก่มักจะมุ่งตามกฎ
 ข้อ (๒) ซึ่งก็อาจเพียงพอได้

“ข้อ (๔) ความรัก ทุกสิ่งต้องสร้างให้สมาชิกศรัทธา
 ศรัทธาเป็นที่มาของความพอใจและความรักด้วย กฎทั้ง ๔
 นี้ใช้ได้ทุกมุม ที่กล่าวแต่เป็น “มุมหวัดฤดู” คือทางปฏิบัติ
 แต่ทำให้สร้างทางมุม “งาน” ก็เป็นดังนี้ ข้อ (๑) ผู้มีหัวใจ
 อันสูงมีคุณวิเศษทางบัญชาควรเป็นกรรมการและนายกของ
 งานแห่งสมาคมและสหกรณ์ ข้อ (๒) ประโยชน์จากงานต้อง
 แจกให้ชาวด้วยการบัญชี (Book keeping) ข้อ (๓) ความสนุก
 “อริสโตเติล” ยกเอาวาทะของ “อริบิเคต” มาอธิบายแทน
 คือ “แผ่นดินต้องการฝนที่ชุ่มชื้น” และวาทะของ “อีโพรคติ

คดี”ว่า “ธรรมชาติชนิดหนึ่งต้องการแสงดวงสิ่งที่ให้ความ
 ชุ่มใจแก่มัน” แปลว่าอย่าให้เหงา กรรมกรต้องทำงานใน
 จำนวนชั่วโมงที่พอทำได้สบายๆ ข้อ (๔) ความรัก ให้เขารัก
 งานนั้นและถืองานนั้นเป็นหน้าที่โดยตรงทงนโดยวิธีการ

“หากจะให้สรว้างในทางลักษณะก็จะเป็นดังนี้ ข้อ (๑)
 ลักษณะแห่งกฎของมิตรภาพ “อริสโตเติล” กล่าวไว้ณะเพาะ
 ระหว่างบุคคลนั้นดังนี้ “มิตรภาพต้องมีในประณมว้ยเพื่อต้อง
 การความปลอดภัยที่แก้ไม่ได้, ในบัจฉิมว้ยเพื่อปลดเปลื้องความ
 เศร้าอาทิสรา, พยาธิ. ส่วนใน “มัชฉิมว้ย” เพื่อช่วยเหตุข้อ
 ในการกระทำกิจที่เป็นหลักฐานสำคัญ และเหตุมบัญญัติ”
 ข้อ (๒) แต่อริสโตเติลกล่าวถึงลักษณะผลของมิตรภาพ
 แห่งชาติ อริสโตเติลได้พูดถึง (๑) Aristocracy (๒) Timo-
 cracy (๓) Tyranny (๔) Oliogarchy (๕) Democracy
 ซึ่งเวลานเราเดินทางถึง (๕) แล้วแต่เพียงถึงใหม่ ๆ เมื่อพูดถึง
 รัฐบาลชนิดที่ (๑) ท่านกล่าวไว้จับใจมาก ว่า “เพราะว่า
 บุคนั้นยอมเป็นเครื่องเล่นหาแห่งบิดา โดยเหตุนี้ “ไฮเมอริ”
 เมื่อกล่าวถึง “ยูบเคอริ” จึงชอบถูกเข้าใจเรียกว่า “พระบิดา”
 เล่นมอ” พระรามาริษดิ์ที่ ๕ และพระรามเคอริ พระเจ้าตากจึง
 ถูกชาวสยามบูชาว่าเป็น “พระมหามาตามหะ”

“ส่วนอริสโตเติลกล่าวถึงลักษณะผลของมิตรภาพแห่ง
สมาคมดังนี้

“(ก) เมื่อสามัคคีแก่กันจนย่างเข้าสู่แดนแห่งมิตรภาพ
“กฎหมายและบัญญัติทั้งหลายที่ต้องการมันนั้นไม่” ช่างตรง
กับความเห็นบนปลายแห่งชีวิตของ “โรเบิร์ตไฮเวน” เดีย
จริง ๆ

“(ข) ท่านปราชญ์กล่าวต่อไปว่า “มิตรภาพประสาน
ความงามเข้ากับความได้ประโยชน์ไม่ใช่เป็นเพียงจำเป็น แต่
หากต้องยกย่องเป็นคุณพิเศษเพราะเป็นวัตถุอันยิ่งใหญ่ในการ
บวกลบ (+) ความผ่องใสเข้ากับอุปนิสัยของเรา เขตต์สูงแห่ง
การผูกมิตรตรงกันกับความหมายของการเป็นยอดดี” — แต่

“(ค) พวกที่มีคุณพิเศษมักไม่สูงขอบด้มานแต่พวกบัญญัติ
สูงด้วยกันแต่ความรักสนุกเป็นวัตถุแรกในการสมาคม (สมาคม
ฝรั่งจึงเอาวัตถุของความสนุกเป็นเครื่องต่อ ในโบสถ์ก็มีดนตรี)
สำหรับสูงเข้าหาประโยชน์ “คนเราจะรักกันยี่สิบยาวต่อจากผล
(ประโยชน์) แห่งการเป็นมิตรคือต้องให้ความรักแก่กัน ปราชญ์
ชินจากทั้งสองฝ่าย”

“(ง) มิตรภาพที่นับถือว่าดีแท้มีอยู่ในเฉพาะพวกที่มีคุณ
สมบัติคล้ายกัน มิตรภาพที่เดวที่ดูคนนั้นคือ การสมาคมกันด้วย

หวังแต่กำไรอย่างเดียว หวังแค่ประโยชน์ตน อีกฝ่ายหนึ่ง
จูนจ้านบ้างก็รังเกียจ”

[จากประสาชาติ โดย “แม่ฟ้าหลวง”]

ข้อ ๙ สหกรณ์และสมาคม (ต่อ)

ในโลกแห่งความก้าวหน้าของกรุงสยามรวมทั้งจังหวัด
ต่าง ๆ เช่นอุบลฯลฯ ด้วย จำเป็นต้องสร้างสหกรณ์และ
สหกรณ์ขึ้นในเวลาต่อไป

“ข้าพเจ้าขอพูดได้ว่าสหกรณ์ทุก ๆ รูป ข้าพเจ้าได้สนใจ
มาแต่อย่างใด คำพูดของข้าพเจ้าคือไปนี้ ข้าพเจ้าแน่ใจว่า
มีประโยชน์ก็ได้ ขอผู้อ่านโปรดชี้แจงว่า ถ้าข้าพเจ้าพูดผิดนั้น
ผิดอย่างไร ถ้าเห็นว่าข้าพเจ้าพูดผิด?

“กรุงสยามในสมัยรัฐบาลราชาธิปไตยได้โปรดเกล้าฯ
ให้ในกรมหมื่นพิทยานำสหกรณ์รูปของท่าน Raif Feisen เข้า
มาจัด ผู้สร้างสหกรณ์รูปนี้เกิด พ.ศ. ๒๓๖๓ ตาย พ.ศ. ๒๔๓๓
และเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๐ ท่านได้ตั้งสหกรณ์ขึ้นซึ่งขั้นแรกไม่มี
วัตถุประสงค์จะหาเงินดอกเบี้ย ๆ ให้ชาวนาถุในเจดนานาน
โดยกตริกรับรองร่วมกันและต่างกัน แต่จัดสมาคมขึ้นที่เมือง

Westerwald ซึ่งช่วยเหลือนในเครื่องอุปกรณ์ของชาวนา และ
ที่เมือง Flammer-feld เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๓ เพื่อส่งเคราะห์
ชาวนาที่ยากจน แต่ผลสำเร็จอย่างแท้จริงอันเป็นรูปที่ได้รับความนิยม
ความต้อนรับของโดกคือ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๗ ซึ่งท่านได้ตั้ง
สมาคมชื่อว่า "The Hedders Dorff-Losn Society" ซึ่ง
จัดการหาเงินทุนให้กู้ โดยคอกเบยถก ตั้งต้นซ้ำ รูป
ทั้งโลกนำไปใช้และเรานำมาใช้เหมาะแล้วจึงควรเร่งให้ดำเนิน
ต่อไป เพราะชาวนาเราต้องการ เงินทุนและคอกเบยน้อยตั้งต้น
เวลานานพอให้สามารถใช้ทุนทำงานในเวลาพอกับลักษณะงาน

“ในเรื่องนี้ Mr. Harald Taber ผู้แทนอังกฤษอันมี
หน้าที่สำรวจสหกรณ์ในเดนมาร์กได้กล่าวไว้ว่า สหกรณ์รูปนี้
ไม่เจริญในเดนมาร์กเพราะสถิติเดนมาร์กไม่ชำนาญในการกู้ยืม
เงินทอง และที่สำคัญก็คือเขาไม่ต้องการเงินทุนเพราะทุนเขา
อาจจะพอแล้ว หากว่าอาจไม่เหมาะแก่เดนมาร์กแต่เหมาะอย่าง
ยิ่งแก่สยาม เพราะสถิติของเราชำนาญในการกู้เงินและต้อง
การเงิน

“ส่วนสหกรณ์รูป "Rochdale system" ในอังกฤษและ
และสหกรณ์ทั้งปวงของเดนมาร์กอันมีจำนวนมากมาย คือ
สหกรณ์ตั้งร้านจำหน่ายสินค้า เช่นรูป "Rochdale" อัน
กำเนิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๘ นั้น ซึ่งมีผู้นำออกเผยแพร่ในสยาม

คงจะมีคนสนใจอยู่เป็นอันมากเหมือนกัน เราจึงจะพิจารณา
ดังต่อไปนี้

“(๑) สหกรณ์รูป (1) Raif Feisen กับสหกรณ์รูป
(2) Rochdale อย่างไหนสำคัญกว่ากัน ต้องตอบว่ารูป (1)
สำคัญต้องไปก่อนเพราะขนาดต้องการทุนอย่างยิ่งใหญ่เหมาะ
แก่ภาวะทะเลาะแฉะบุคคล

“(๒) กฎทางดำเนินแห่งโลกศาสตร์มีว่า (ก) ชนชั้น
ต่างคนต่างทำ (ธัมย self sufficing agriculture) (ข)
ต่อมามีการค้าขายให้แก่ผู้ซื้อ (ยางเข้าธัมย Commercial
Agriculture) (ค) ต่อมาคนกลางบีบบัษผู้ขายและผู้ซื้อ (ง) จึง
คนซื้อได้ตั้งสมาคมซื้อของจากผู้ทำแต่ยวดตั้งหนคนกลางจึงตาย
(จ) ต่อมาคนกลางเข้าทำการกำเนิดผลเองอันเดินประจบกับ
ธัมยเครื่องจักรกวดพอดผู้ทำการกำเนิดผลแต่เดิมกลายมาเป็น
กรรมกรเจ้าของโรงงานจึงบีบบัษได้อีก (ฉ) กรรมกรตั้ง
สมาคมร่วมมือกันขอร้องให้รัฐบาลควบคุมออกบัญญัติแบ่งผล
โดยยุติธรรม (ช) กรรมกรทุกคนมีแซร์เป็นเจ้าของโรงงาน
เองก็อันติภาพ. ข้อ (ข) นั้นเป็นภาพอนาคต

“กรุงสยามเดินมาถึงข้อ (ค) คือคนกลางเริ่มบีบบัษ จึงมี
ผู้ใคร่จรรให้รัฐบาลตั้งสหกรณ์จำหน่ายสินค้าเช่นเป็น Rochdale

แต่มีบัญชาว่าควรทำหรือไม่ ข้าพเจ้าเห็นว่าควรปล่อย ให้
บุคคลตั้งหรือเทศาภิบาลจัดมีฉนั้นจะไม่สำเร็จ ไม่เชื่อจงดองดู
ข้าพเจ้าแน่กล้าหวั่นในชนบท แต่ในหัวเมืองอาจสำเร็จ แต่
เราต้องการช่วยชนบทก่อนหรือไม่ เพราะพวกนั้นมีจำนวน
มาก

“(๓) ควรดำเนินตามวิธีสร้างของเดนมาร์ก คือ จัด
โรงเรียนประถมกสิกรรม, มัธยมกสิกรรมให้แพร่หลายพร้อมสอน
วิชาสหกรณ์แก่พวกเหล่านี้คือสหกรณ์ในการเกี่ยวข้าวให้เข้า
ใจรวมทุนซื้อเครื่องเกี่ยว, สหกรณ์ในการซื้อเครื่องสูบน้ำ ฯลฯ
เพราะเครื่องมือเหล่านี้ราคาแพง ถ้าซื้อมาเฉพาะบุคคลก็ใช้
ได้แค่ในเวदान้อย ทั้งเปล่าไถนานๆ แต่หากอ่าร่วมกันซื้อ
จะทำได้ตลอดฤดูโดยไม่ต้องว่างพักเป็นการ ประหยัดและตั้ง
เหล่านี้เป็นหัวใจของงาน หนึ่งควรสอนวิธีสหกรณ์จำหน่าย
ผลรวมเข้าด้วย จริงอยู่ เราไม่ปฏิเสธ แต่เราต้องให้ทราบ
แผนปฏิบัติก่อน เพราะวิธีนี้ ดึงเข้าไปในหัวใจ ไม่ใช่ค้น
อย่างสหกรณ์ให้กู้เงิน แต่รัฐบาลก็ไม่ควรสนใจในการ
จำหน่ายผล ควรแนะนำบุคคลให้เปิดกระทำขึ้นในหัวเมือง
มณฑลและเมืองหลวง ให้สินค้าได้เดินไประหว่งยังมีคน
ไทย แต่รัฐบาลทำเองไม่ได้ ถ้าจะได้ก็เพียงครั้งราชการ

“โรงเรียนกสิกรรมของเดนมาร์กตามรายงานของ “ Mr. G. S. Thornton” กล่าวว่าเป็นที่ให้นิยามของสหกรณ์ทั้งต้นของเดนมาร์กในทางกสิกรรมยุคขึ้น เพราะในโรงเรียนมัธยมทั้งหมด ๗๐ โรงเรียน เป็นมัธยมกสิกรรมตั้ง ๒๐ โรงเรียน กสิกรรมมัธยมมี ๒๘% ของเรา ๐% รายงานนั้นกล่าวต่อไปว่า “สมาชิกรัฐสภาเดนมาร์ก พ.ศ. ๒๔๔๔ เป็นศิษย์ของโรงเรียนมัธยมกสิกรรมตั้ง ๓๐%” และเขามี “ราชกสิกรรมสภา” ขึ้นเพราะเลี้ยงของพวกเหล่านี้ เราควรนำสหกรณ์แบบนี้มาภายหลังเมื่อการศึกษาดีแล้ว การเดินเข้าหากฎข้อ (ง) คือ คนซื้อได้ตั้งสมาคมซื้อของจากผู้ทำทีเดียวจนคนกลางจึงตาย รัฐบาลทำได้หรือ ต้องมองหน้ามองหลังให้ดี

คราวนี้จะกล่าวถึงแนวทางปฏิบัติต่อไป เราได้กล่าวแล้วว่าสหกรณ์ให้ กู้เงินแบบเยอรมันนั้นต้องรีบเปิดโดยเร็ว ส่วนสหกรณ์ผู้นำและเกี่ยวข้อง กับสหกรณ์ซื้อเครื่องมือทุนแรง (สำหรับทำการบนบกนอกจากข้าว ดังชิมเมอร์แมนกล่าวไว้ในปาฐกถาเรื่อง ลูกชาวนาอเมริกันมีความเห็นในเรื่องการกสิกรรมไทยอย่างไร ว่ามีจำนวนที่ดิน ๓ ใน ๔ ของพระราชอาณาจักรเหมาะแก่พืชบก) สหกรณ์เหล่านี้ต้องเปิดคู่ไปกับโรงเรียนกสิกรรม และสถานที่ทดลองของกระทรวงเกษตราธิการ

โดยให้ “ก้านัน” “ครุใหญ่ประจำตำบล” และ “อธิการวัด” เป็นกรรมการ การเปิดชน นนให้ทางวัดปรึกษากับก้านันและครุใหญ่ประจำตำบลก่อน รัฐบาลเป็นแต่กระหัดข้อให้เขา การที่ต้องทำเช่นนี้เกี่ยวกับภาคเทศะและเหตุการณ์ ส่วนเครื่องมือทั้งหลายรัฐบาลต้องเลือกเฟ้นนำมาให้ดูเป็นตัวอย่าง ให้โรงเรียนกสิกรรมและสถานทีทดลองกสิกรรมนำไปเผยแพร่ใช้ให้ดูก่อน ในการเผยแพร่ทั้งปวงเรื่องสหกรณ์กระทรวงเศรษฐการกรมการและมหาดไทยจะต้องร่วมมือกันอันมีงานดังนี้

“(ก) บัญชีแบบบัญชีปิ้งต้องให้เลขานุการอันควรเป็นครุใหญ่ประจำตำบลทำให้จะแจ้ง ว่าเช่นเครื่องสูบน้ำชอมมาเท่าใด ใช้แก่นาใครก็ควร ต้องคิดค่าสักหรือเท่าใด ฯลฯ การบัญชีเป็นหัวใจของสหกรณ์ถ้าใช้ครุ ป.ป.ก (ครุประถมกสิกรรม) ก็ดำเนินได้ทันที เพราะเขาเรียนการบัญชีไปแล้ว

“(ข) ดัง “นายอาได้กษานเดอร์เฮช.เด็กก.” นายกรรมการกองบรรเทาทุกข์ชาวนาแห่ง ส.ป. อเมริกา กล่าวไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ ว่า “หัวใจของชาวนาคือ น้ำ น้ำในอเมริกาสำเร็จจาก “บายู” คือทศน้ำไว้บนที่สูงตามแอ่งใหญ่ แล้วใช้เครื่องสตีม (อย่างรถไฟใช้) สูบไว้ได้ถึงปล่อยให้ไหลหรือใช้ทิวไซฟอน (Siphon) ซึ่งพลเมืองรู้จักในนามแห่ง “กาตัก

น้ำ” เพราะทั้งพืชบก (ข้าวสาลีด้วย) และพืชในที่ลุ่มนั้นบาง
ครั้งขาดน้ำเพราะฝนซ้ำ ต้องมีการคอยเยี่ยวยาดำมือ สยาม
เรานอกจากเขตคักคาน้ำเมื่อฝนแดงเขาก็ “แห้งนางแมว”

“(ค) ปาฐกถาของซิมเมอร์แมนอีกเรื่องหนึ่งคือเรื่อง
“การกตกรรมไทย” ท่านกล่าวไว้โดยหัวใจจริงว่า
“ข้าพเจ้าคิดว่าเมื่อเราตั้งสอนชาวนาอยู่ไกลๆ ไม่เข้าใกล้เขา
จะหวังให้การตั้งสอนเป็นผลไม่ได้เลย” ท่านผู้เขียน
จริงๆ เกษตรจังหวัดนุ่งผ้าม่วงไปตั้งสอน “ชักเอาแม่น้ำ
ทั้ง ๕ มาว่าอย่างซุกซนของดุกพระเวสสันดร” มันไม่กตกัน
เลย ดังนั้นการชวนสหกรณ์ ต้องให้ผู้มาทางโคดนอย่าให้
ผู้มาทางหลังม้า ถ้าให้ข้าพเจ้าเด็ก ข้าพเจ้าก็เด็กเอาครู
กตกรรมเพราะเขาทำการกตกรรมอยู่ทุกวัน ทั้งผ่านการ
ศึกษาวิทยาศาสตร์มา ๒ ปีแล้วด้วย ใช้ภาษาต่างๆ “สหกรณ์”
ก็ใช้ว่า “ร่วมงานกัน” ท่านซิมเมอร์แมนกล่าวต่อไปว่า
“มีสิ่งจำเป็นอยู่ ๒ อย่างที่ต้องทำจึงสำเร็จ (ในหัวข้อเรื่อง
วิธีบำรุงการกตกรรม) คือจะต้องพูดกับเขาตามภาษาของชาว
นาให้เป็นที่เข้าใจกัน และจะต้องมีการควบคุมให้เขาทำตาม
นั้นหยายๆ ครั้ง” นักสร้างประเทศต้องไม่ลืมว่าสหกรณ์

แบบรีชเคต "Rochdale" ตั้งต้นมาแต่ พ.ศ. ๒๓๘๗ เราจะ
เดินให้เสร็จจะต้องเดินอย่างไรต้องคิด!

“นอกจาก ๓ ชั้นแล้ว สิ่งอื่นๆ ก็เป็นหน้าปากคอกอยู่
แล้ว เช่น พันธุ์ - พรามศักดิ์ - แนะนำด้วยใบปลิว - ยุง ฉาง
กตาง - เฉลี่ยค่าระวางรถไฟ - คมนาคม ฯลฯ

“ก่อนที่จะจบลง ข้าพเจ้า ขอให้ ทวยชน เข้าใจ คำว่า
“สหกรณ์” กับ “สหประชาชาติ” ให้ดี ข้าพเจ้าต้องการให้
“สหประชาชาติ” เปิดขึ้นโดยเร็ว อยากให้ทุกคน ตั้งกติกาสหประชาชาติ
สหประชาชาติหนึ่งโดยเร็ว “เร็ว” ทั้งปวงจะได้เริ่มขึ้น “สหกรณ์”
เดนมาร์ก มีหลาย รูป ก็สำเร็จ จาก “สหประชาชาติ” ทั้งสิ้น
“สหประชาชาติ” เป็นที่มาแห่งสหกรณ์ อย่าลืมเป็นอันขาด เพราะ
หากขาดวิญญานแห่ง “ชนสัมพันธ์” ก็ยังจะไม่เดินทางไป
สู่ “สหกรณ์” อันดีเข้าไปในหัวใจได้

“หลังจากคิดถึงพวกกระทำการกำเนิดผลแล้ว ข้าพเจ้า
อยากจรรด่าถึงคนงานของเราต่อไป ด้วยเวदान มีคนงาน
มากมายได้ “ผอมโซ” เขากำตังคิดว่า “อนาคต” แห่ง
อุตสาหกรรมจะแดงเอยด้วยสภาพอย่างไร เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๐
“ไอเวิน” กล่าวว่า “อันอุปนิสัยร้ายใจของมนุษย์นั้น จะ
ดีขึ้นอย่างไร ก็เพราะความเป็นอยู่แห่งชีวิตของเขา” เขา

ตั้งเกณฑ์คนงานผสมโซอันมีจำนวน ๒๕๐๐ คนในขั้นแรก โดย
 ความระทมทุกข์ถึงเพื่อนร่วมโลก เขาจะคิดหาวิธีแก้ไขและ
 วิธีอื่นแรกของเขาอีกคือการตั้ง “สหกรณ์” โดยชื่อของจาก
 ผู้ทำครวระมาก ๆ มาขายให้สมาชิกโดยไม่คิดกำไรเลย เขา
 ทำราคาของแห่งร้าน “สหกรณ์” ให้ต่ำกว่าราคาตลาดถึง
 ๒๕% คนทั้งหลายได้ไปดูวิธีการของเขาณเมือง “นิวยอร์ก
 นาร์ดี” เวลานี้เราต้องการแบบของ “โอเวน” มาใช้แก้
 ความผสมโซในเมืองเรา แต่เราไม่ต้องการมันแก่พวกทำการ
 กำเนิดผลดอก! เวลานี้คนกลางทำ “บาป” คนงานมาก
 อยู่ แต่เราต้องกระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย คนใจบุญของ
 เราคงจะเกิด เพราะโรงภาพยนตร์ราคาตั้งด้านก็สร้างเสร็จ
 แล้ว คงจะไม่มีใครสร้างงานเช่นนั้นขึ้นแข่งขึ้นอีกเป็นแน่”

[จากประชาชาติ โดย “แม่น้ำโขง”]

ข้อ ๑๐ ความก้าวไป

ผู้สร้างบ้านอาศัย ย่อมต้องมองถึงสามสถาน สถาน
 แรกของแบบบ้านเก่าต่างๆ ที่คนสร้างไว้แล้ว สถานที ๒ ครอง
 ครวบ้านใหม่ที่คนขึ้นกำลังสร้าง สถานที ๓ คำหนึ่งนึกถึงภาย
 หน้าที่ว่าแบบใดจะเหมาะ

การสร้างงาน ต่าง ๆ ของรัฐสภา ก็จัก ต้องมอง ถึงสาม

สถานที่เหมือนกัน มีภาระงานที่สร้างชั้นก็อาจเป็นโทษ อากา
 ท้าวไปของงานค้องระมัดระวังมาก กล่าวคือค้องทราบแบบ
 แผนทีค้องระมัดระวัง แต่เราจะหยดหนึ่งไม่ได้ค้องท้าวไป งาน
 ท้าวไป งานหมุนไป คือ “วิญญูะ” ผู้แทนราชฎจะค้องเป็น
 นัก “วิญญูะ” ทีละดัษณะแห่งวิญญูะนั้น เป็นอย่างไรเด้า
 เราค้องฟังแม่น้ำโงงพูดค้อไป

“โลกแห่งวิญญูะ

“(๑) แต่เล็กไปหาใหญ่

“ธาตุทั้งหลาย (Elements) แบ่งเป็นก้อนเล็กทีสุดอัน
 เรียกว่าปรมาณู (Atoms) ในปรมาณูหนึ่งมีไฟฟ้าบวคอยู่
 กตางหนึ่งอัน มีไฟฟ้าตบหมุนอยู่รอบโดยเร็วตั้งแต่ ๒ พันถึง
 ๗๒ พันไมล์ต่อหนึ่งวินาที จนเกิดความร้อน เป็นวิญญูะทีเล็กที
 สุดในโลก แม้ตรวจค้อพระอาทิตย์อันเป็นวิญญูะใหญ่ยังมีดวง
 ดาวบริวารหมุนอยู่โดยรอบทุกสิ่งในโลกเป็นวิญญูะไปทงหน่มัด
 ไปคากดว่าง ว่างไปจากมัด ไก้ไปจากไซ้ ไซ้ไปจากไก้
 ฯลฯ กฏแห่งวิญญูะนี้ก็เป็นสิ่งทีน่าตรวจค้ออยู่มากเหมือนกัน

“(๒) วิญญูะแห่งศาสนา

“ระยะสิทธิการ เมื่อค้ำดค้อบุคคั้น ทีได้ตรวจค้อถึงกฏ

ธรรมชาติ นำมาบัญญัติเป็นธรรมศาสตร์ไว้ตั้งสอน โดย
อาศัยมติของคนๆ หนึ่งแล้วตัวค้ำค้ำจากไป

“ระยระยวิชาการ” ต่อมาผู้แทนได้ใช้หลักอันนั้นตั้งสอนสืบ
ต่อมา โดยอาศัยหลักวิชา จากสมัยสังฆการซึ่งปรากฏที่
ตำรับหรือคัมภีร์ นี้เป็นท่ามถางแห่งวิญญู

“ระยระยอาจารย์” ต่อมาหลักวิชานั้นตั้งทอดมาถึง
อาจารย์หลายชั่วคน จึงความเดชะเดือนได้ก้าวมาสู่ เพียงแต่
รู้ “นะโมกข์” ก็เป็นอาจารย์ได้ หลักปฏิบัติเดวดง
อาจารย์ยึดแต่แนวเดือนๆ ตามแบบเป็นพิธี พุทธศาสนของ
เราก้าวมาสู่สมัยนี้ ผู้แต่งปฏิบัติเช่นเพื่อไปนิพพานงงวย ไม่
มีอาจารย์ใดจะหาญชี้ทางถูกอย่างแท้จริงให้ดำเร่จรหันทได้
เพียงแต่อย่างตำราดำเนนร ฝึกษุณเกิดไม่ได้ ต้องเป็นมาปหนา
ถ้าใครแหกคอก พระต้องเคร่งตามแบบ ปริญาโลกเดินไกล
กว่าเปรียญธรรมพระสงฆ์แทนที่จะรุ่งกดับเดินตามหลัง วัด
แทนที่จะปรักษาได้ทั้งคดีโลกและคดีธรรม ก็เพียงแต่อดตำรา
คร่ำคร่า วิชาของเปรียญก็มีแต่ศึกษาภาษาตายร่ำไป นี้เป็น
วิญญูอันน่าสงสาร ชาติต้องการให้ช่วยกันคนละไม้ละมือ
ชาติต้องการปริญาโลกและเปรียญธรรม ให้เดินทางร่วมกัน

ทั้กัน พระแทนที่จะเรียนแต่ภาษาตาย ควรเรียนภาษาเป็น
 ด้วย แทนที่จะเรียนประวัติศาสตร์ณะเพราะอินเดียโบราณควร
 เรียนประวัติศาสตร์สากล, วิชาใหม่หาวิทยาลัยที่ไม่ขัดกับ
 ด้ทธิของวัดพระควรมีโอกาสได้ศึกษา โรงเรียนพระศรีศคส์
 ใน “อาเด็กซานเคอร์” สมัยกตางตอนคั้น ก็จำนงเดินให้ทั้
 โลกในการค้ฝปากอันคมของอิทธิพลแห่งกรีกที่ปกคลุมอยู่ให้
 ษระนงได้ ในงานเหล่านี้จึงไม่เดินตามกฎแห่งวิญญูะ ข้าพเจ้า
 เคยได้ยันท่านผู้ใหญ่ในกระทรวงธรรมการปรารภถึง ปริญา
 โลกและปริญาธรรมในทำนองค้งกต่าวดัว แต่ดูเหมือนว่า
 ท่านธรรมฯ ทรงปรารภว่า “เวดำนั้บ้านเมืองเราเจริญแล้ว
 พระจะส่งสอนพลเมืองได้ ค้ จะต้องสร้างคความเจริญทางวัด
 ให้ทั้ทางบ้าน” ด้ทธิอันเคร้งเช่นมหานิกายจะเป็นธรรมยุคค้ได้
 ค้อง “ญัตค้” ค้อบวชใหม่ ทำไมค้องบวชใหม่อีกถ้าเพราะ
 ค่างก็เป็นสมมุค้สังค้ด้วยกันหรือมิใช่ เหล่านี้หน้าจะพิจารณา
 โรงพิมพ์ ๗ พระธรรมเป็นเชิงบุคคลทษฐานที่วัดเหล่านี้หน้าสนใจ
 พระค่างค่างนามมีปริญาโลกกันเป็นแถวๆ เช่นที่สอนอยู่ตาม
 โรงเรียนฝรั่งในกรุงเทพฯ ๗ อันมีประโยชน์มากในการเชื่อมค้
 โลกกับค้ธรรมให้ทั้ภาคทะเละ

“เป็นในพระจิ้งนอนอยู่แต่ในวัด ครึ่งพุทธกาลเป็นอย่างนี้หรือ จำนวนชนชาติไทยกว่า ๒๒ ล้าน อันอยู่ในเนื้อที่กว่า ๔ แสนตารางไมล์ นับแต่ลุ่มน้ำยางซึ่งมาจากปลายแหลมมลายู และจากสุดอัสสัมมาจากถึงถึงเข้าไปในแดนญวน เป็นไทยผู้ไม่มีศาสนาพุทธแต่ภาษาเขียนน้อยกว่า ๖๒๕ หมื่นคน เช่นในกวางซี ไทวจา ยูนานเหต่าน เป็นต้น การแต่ศาสนาพุทธเข้าไปจะบาปหรือ หลีกถ่วงชาติไม่ใช่ศาสนา, ภาษาเขียน, ภาษาพูดเหต่านคอกหรือ เงินของดั่งงเก็บเข้าเซฟไว้ทำไม “อียอดเต็ค” คัดทริอันดั่งทั้งเพ มีตทริเครงของวัด เป็นต้น, ควรแล้วแต่กาดเทศะอย่างใน ญี่ปุ่นมีดีหรือศาสนาอย่างเดียวแม้อินเดียเจ้าแห่งศาสนาต่างๆ ก็เป็นอยู่อย่างนั้น, อนิจจาสมัยอาจารย์การ “อียอดเต็ค” ข้างชั้นหน้า “มอรัสอิกัก” และ “อิกัก” (หลีกกรรมศาสตร์) จนเฉลเธอไม่รู้จักแก่นและเปลือก

๓ “วิญญูแห่งรัฐและโลกสมัย เมื่อรัฐประกาศนามถึงสมัยน การศึกษาต้องรับโดยเต็มที่ ผู้สมัครรับเด็กจากเป็นรัฐมนตรีได้ เหต่านคองเวงและเมื่อโลกศาสตร์หม่นมากสมัยเครื่องจักรกอด ก็ต้องเตรียมเพื่อการนั้น เหต่านเวายังดำเต้ เมื่อเทียบกับโลกในวิญญูแห่งรัฐการณ้อย่างเดียวกัน

๔ “วิญญูแห่งไตรทวาร จักกรรม กล่าวออกไปเป็นกรรม ชั่วดีเป็นกิเลสได้รับผลดีทุกขเป็นวิบาก กล่าวออกไปใหม่ เป็นกรรมวนเวียนมาอีก มโนกรรม กรรมได้แก่ เจตนา ความคิดอ่านต่อใจ, กิเลสได้แก่ชั่วดีเป็นผลของเจตนา, วิบากได้แก่สุขทุกข์ เป็นผลของชั่วดี กรรมเป็นผลของวิบาก วนเวียนทั่วไป กายกรรม ทำกิจการงานด้วยกายเป็นกรรม งานชั่วเป็นกิเลส ได้รับผลดีทุกขเป็นวิบาก แล้วทำกิจนั้น ต่อไปอีกเป็นกรรมวนเวียนไปอีก ผู้นำจึงต้องสอบวิญญูรูป ไตรทวารเข้าหาวิญญูอื่นๆ ความจริงคือวิไลช้อยที่คนมากกว่า วิชักร เราจะไม่พอใจเท่านี้ไม่ได้ เราทำงานคงพันที่จะต้องรับแรง มีการศึกษา การอาชีพเป็นต้น เพราะโลกนี้เป็นวิญญู ผู้สร้างต้องเป็นนักวิญญูให้ทันโลก นาฬิกาที่ไม่มีวิญญูเรียก นาฬิกาตาย ชาติที่ขาดวิญญูก็เรียกว่าชาติตาย”

[จากประชาชาติ โดย “แม่น้าโง่”]

มีมากมายหลายอย่างที่ประเทศเราจะต้องรับวิญญูให้ทันชาติอื่น แต่ข้าพเจ้าขอตักเตือนไม่ยกมากล่าวถึงอีก เพราะหน้ากระดาษจำกัด

ข้อ ๑๑ ระวังลัทธิผู้ันๆ ทางคติโลก

ในประเทศของเรา โดยทางศาสนาได้เคยรู้จักลัทธิผู้ันๆ

เช่นดทอินรกสวรรค์ ดทชทงต้องนมความหมายดกซง และด
 มากควรดงเสริมค่อไป แต่มีดทชอูบาทว ในทางโลกค่อทาง
 การเมือองอยู่ ๒ ดทช ซึ่งถาเขาใจผิดงแจะมอันตรายบ้นบว
 ทวนเทรวอน นั้นได้แกดทชศทกรณบางดทช ๑ ดทชอูโคเบย ๑
 ทง ๒ ดทชน เป็น ดทชแห่ง ความ ผัน ควร ระวังเสียในทางโลก
 ดทชทง ๒ ค่ออย่างไร ?

(ก) ดทชศทกรณบางดทช

ทชพเจาหมายถงค่อดทชโซชะธิดม (Socialism) ที่
 เดยชงไป ผู้ทถอดทชนมความประดงคทจะเด็กการมีเจาของ
 ทรพยดงนคว ซึ่งเขาถ่อวาเป็นเหตุให้เกดความไม่เดมอภาค
 ในหมู่คน เขาไม่ต้องการให้ มีผู้ที่ไดรบรายได้จากดอกเบย
 หรือคาเช่า ค่อต้องการให้รายไดชงทุกคนมาจากการทำงาน
 ทงสน

ดทชนใด ดงคนในตอนแรกเมือศคศวรรษที่ ๑๘ แห่ง
 ควิศคคกรราช ได้มีผู้ดงดทชนชน ผู้ทถอดทชนใดเดอกเอา
 ดถานทททางจากหมู่บ้านอื่น ๆ เป็นทอขงเขา แต่ดกดงคน
 ทามาหากินร่วมกัน ดมาชกทุกคนได้รบดงนแบ่งและความ
 เดมอภาคเท่า ๆ กัน นอกจากหัวหน้าได้ดงนแบ่งมากกว่า
 คนอื่น ๆ บ้างเดกน้อย

ในปัจจุบันดัชชีได้แพร่หลายออกไปในเมืองฝรั่ง มี
 ผู้ปรารถนา จะให้ สยามคม ทงสัน เบียดเบียน ไป ตาม ดัชชี
 บริษัทใหญ่ ๆ คงให้ มีตามเดิม แต่เป็นของบุคคลทั่วไป ไม่
 ไร้เป็นของบุคคลคนเดียวหรือสองสามคนเท่านั้น เราจะเห็น
 ว่าความมุ่งหมายเบื้องต้นนั้นมาก อันได้แก่รูปการณ์อย่าง
 ชนบทหัวเมืองของเราได้ปฏิบัติอยู่แล้ว มีการลงแขกเกี่ยว
 ข้าว ช่วยกันทำ "เหมืองฝาย" เหน้เข้าหน้า ซึ่งหัวหน้าเหมือง
 ฝายไม่ต้องทำนา คือควรนำมาใช้แต่ในบางกรณี จะนำมา
 เป็นสหกรณ์ใหญ่ร่วมกันทั้งชาติไม่ได้ เพราะตัดทอนกาลัง
 ใจ ต้องใช้อำนาจบังคับกันอย่างดีดั่งเช่นบางประเทศทำอยู่
 เรื่องนี้เกี่ยวกับธรรมาภิบาล คือเราควรระวังดีว่า การที่เรา
 เรียบหนังสือก็เพราะว่าเราอยากคิดว่าคนอนบาง การที่เรา
 ทำงานและพากเพียรหาทรัพย์ ก็เพื่อเราและบุตรจะได้รับความสุข
 ถ้าหากเราทำอะไรลงไป ผลอันนั้นต้องถูกแบ่ง แยกไปช่วย
 เหลือคนอื่นมากมายโดยผู้อื่นเป็นผู้แบ่ง ตกแก่เราน้อยเราจะเบือ
 หน่าย เป็นการคิดความสามารรถไม่ยากใช้ความสามารรถ คำ
 ว่าเสมอภาคไม่ได้แปลว่าคนโง่ต้องเสมออกับคนฉลาด หรือคน
 ศึกษเี่ยมอกคนขยันมิได้ หมายความว่าเสมออกันในการใช้และ

อยู่ในกฎหมาย ฯลฯ อันเดียวกัน แต่ความดำมารถนั้นต้อง
แล้วแต่ใครจะสร้างตัวขึ้นได้ก็เพียงใด

เมื่อหอนักถึงวงกว้างในโลกแห่ง “โซเชลลิสม์” เรา
ควรตรวจดูหลักของ “คาตเตอร์มาร์ค” จะเห็นว่าบาง
ประเทศนำไปไม่ตรงกับแนวของเขา แปลว่าด้าทธิที่บางประเทศ
ได้นำไปจัดเป็นด้าทธิเกือบใหม่ทั้งหมด เช่นด้าทธิ “คอมมิวนิ
นิสม์” แต่โลกแห่ง “คอมมิวนิสม์” นั้นเราจะสว่างงาม
เมื่อเราได้ตรวจดูหนังสือของ “พรุดอน” (Proudhon)
และบากูนิน (Bakunin) ซึ่งประเทศจีนเคยปฏิบัติมาเมื่อสมัย
แผ่นดิน “ฮ่องซัวฮวน” ซึ่งไม่ต่างกับสมัยโบราณของ
เราเมื่อยังไม่ใช้เงิน ท่านลองคิดดูว่าสมัยไม่ใช้เงินเป็น
อย่างไร มันเป็นสมัย “มิถักชะ” (ป่าเถื่อน) แท้ๆ ไม่ใช่
ถอยหลังเข้าคลองที่จะอะไรอีกเล่า? ดังนั้นด้าทธิสหกรณ์กันทั้ง
ชาติในแรงงาน ที่ดิน ทุนทรัพย์เป็นวิธี่เป็นไปไม่ได้ แต่ควรใช้
เฉพาะงานเป็นรูปๆ ไป ดังเช่นเดนมาร์กจัดอยู่ในทาง
กสิกรรมบางรูป

(๒) ด้าทธิอูโตเปีย

คำราวฝรั่งมากมาย ผ่งชนมากมายออกปากพูดถึง
“อูโตเปีย” บางท่านก็ว่ามันเป็นด้าทธิซึ่งประเสริฐเลิศเลอ ถ้า

จัดขึ้นในชาติใดจะเป็นเสมอเหมือนได้ผู้สรรคแล้ว แท้จริง
 เรืองนเป็นนิยายการเมืองซึ่งมีผู้เขียนไว้ราว ๔๐๐ ปีมาแล้ว ผู้
 เขียนคือ “เซอร์ทอมัสมอร์” ในสมัยพระเจ้าเฮนรีที่ ๘ ท่าน
 ผู้ปกครองตกคิดหัวเพราะขัดพระราชโองการ หนังสือนิยาย
 การเมืองเรืองน เขียนขึ้นในยุคที่นักการศึกษาเรียกว่าสมัย
 “ปุนณรุษชีพ” (Renascence)

จริงอยู่ในส่วนน้อยแห่งความหมายจากนิยายอันนี้ได้
 เป็นเหตุนำมาซึ่งการออกกฎหมาย “คนจน” เป็นครั้งแรกใน
 ประเทศอังกฤษ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๔ แต่ในความหมายต่างแห่ง
 นิยายนั้นเป็นไปในเชิง “นักอศมทรรคนิยม” มองดูโลกยิ่งกว่าผู้
 ปฏิบัติงานจริงจัง จึงเป็นเหตุให้ผู้แจ่มกระจ่างในเชิงศิลปะ
 คำศัพท์นักพิศ “อโตเมีย” มาดอเดียนโครงการอันจะเหต
 “ทฤษฎี” ซึ่งเจตนาจะประสิทธิ์ประศาสน์ “ศรีอารยะภาพ”
 อันเป็นโลกฝัน ๆ ทงเพนน

เกาะอโตเมียแห่งนิยายผู้นั้น มีลักษณะเหมือนดวงจันทร์
 ครั้งซีก เกาะนั้นตอจนถึงกลางโต ๒๐๐ ไมล์ ยาว ๕๐๐ ไมล์ ทุกๆ
 ๑๑ ไมล์มีผาตมตงอยู่อันทำให้ท่าเรือกว้างใหญ่มาก แต่การ
 เข้าไปสู่นั้นยากแสน เพราะเต็มไปด้วยหินโสโครก การ
 ต้มผู้ต้มพันท์กับ โดกภายนอกจึงเป็นไปได้ยาก ชาวเกาะนั้น

เท่านั้นที่รู้จักร่องน้ำ ภายในเกาะมีเมืองใหญ่ ๕๔ เมืองโดย
สร้างแบบเดียวกัน ทุกสิ่งเช่นประเพณีจัดพิมพ์เดียวกันเมือง
หลวงชื่อ “อมอโรต” ซึ่งเป็นจุดรั้วตั้งอยู่ท่ามกลางเกาะแต่ละนคร
อื่น ๆ ทุกคนครมีอาณาเขตติดต่อกันมีทุ่งนาเท่ากัน แบ่งแยก
ทวายนาคกรออกไปประกอบกสิกรรมมีละครึ่งผดัดเปลี่ยนกัน

มีด่าน้ำไหลผ่านไปไกลโคหาสันต่างๆ หลังบ้านเป็นส่วน
ที่สวนเหล่านี้ตั้งโรงต้มถั่ว, ถนนหน่นกว้าง ๒๐ ฟุตเท่ากันไปหมด,
๓๐ บ้านตั้งพนักงานประจำ ๓ นาย เรียกว่า “ดีโฟแกรนต์”
(Siphogrant) ดีโฟแกรนต์ ๓๐ คน เดือก “ทรานิบอร์”
(Tranibore) ๓ คน และทุกคนร่วมเดือกตั้งผู้ครองเกาะ
ทั้งเกาะตลอดชีวิต

ทรานิบอร์ประชุม ๓ วันครั้ง ให้ดีโฟแกรนต์เข้าร่วม
ได้ ๒ คนโดยผดัดเปลี่ยนกัน พดเมืองทุกคนชำนาญกสิกรรม
และทุกคนมีความรู้พิเศษสำหรับใช้เมื่อไม่ถูกเวรออกประจำนำ
เช่นทอผ้า ทำเครื่องแต่งบ้าน ยารักษาโรค โดยมากดำเนิน
อย่างตระกูล พดเมืองทุกคนทำงานคนละ ๒ ชั่วโมง คนอายุ

มากและอ่อนแอให้ทำงานได้ แต่ต้องให้มั่งงานเบา ๆ ตั้งสอน
และศึกษา ผู้คงแก่เรียนได้ทำงานสำคัญเช่นเป็นทูต - สมณะ
ชาวเมืองแต่งกายเรียบ ๆ ทุกคน เช่นเครื่องเพชรเขาหาว่า
เหลวไหลไม่มีประโยชน์ต่อร่างกาย ทุกบ้านช่วยเลี้ยงเด็ก
เฉลี่ยไม่เกินบ้านละราว ๑๐ คน ทุกนครแลกเปลี่ยนของที่เหลือ
ใช้แก่กัน ใครทำอะไรได้เมื่อเหลือใช้เอาไปวางไว้ตลาด ใคร
ต้องการเอาไปใช้ได้เท่าที่จำเป็น มีสถานกลางสำหรับผู้พเนจร
ได้พักแรมกินอยู่ ฯลฯ และมีอีกมาก

เราจะเห็นว่าฉันทั้งเพ ทำตามไม่ได้ ครองดูให้ซึ่งเกิด
เพราะเป็นการตัดกำลังใจและตัดกำลังแห่งความสามารถ

แต่มีคนหลายคน พึงสร้างอยากจัดตั้งนั้น อยากสหกรณ์
กันทั้งชาติ เด็กการระดม ฯลฯ ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นไปได้
โลกแห่งความนึกนั้นผิดแผกกับโลกแห่งความจริงมาก อย่าว่า
แค่มนุษย์ปุถุชนเลย ขอให้พระในวัดซึ่งไม่มีตุกษีก็ยังมี ระดม
ทั้งโลกขาดการระดมแล้ว จะไม่มีอะไรสนใจให้อยากหา
อยากคิด อยากทำ ฯลฯ ไม่ควรจะสนับสนุนด้นนั้น ๆ
เหล่านี้เป็นอันขาด นอกจากจะไปในทางศีลธรรมให้ก้าวไป

โดยทางน้ำใจในรูปเช่นนั้นชอบ แต่คดีโลกกับคดีธรรมต้อง
แบ่งแยกให้ชัดเจน เพราะคนขาดการศึกษาจะเอาอะไรด่าให้
ตั้งว่าการนึกไม่ได้ แต่ผู้ศึกษามาก จะต้องเอาเหตุผลเข้าว่า,
เช่นต้องรู้จักจ่ายอดแห่งปรารภนา คือ “วิชาและความรัก”
ตั้งกล่าวแต่

อย่างไรก็ตาม นักปราชญ์หัวแถมบางคนอาจค้าน ๑๐๐ %
ว่าข้าพเจ้าเขลาในการเห็นว่าสหกรณ์ทั้งชาตินี้ทำไม่ได้มันผิด
ถนัด ท่านอาจค้านว่าทำได้ เมื่อเช่นนั้นข้าพเจ้าขอย้อน
ถามว่า ทำอะไร ท่านจะตอบว่า รวมแรง รวมทุน รวมผล
รวมที่ดินเฉลี่ยกัน โดกนั้นเห็นว่าที่ดินเป็นปัญหายิ่งใหญ่
ฝรั่งส่วนมากอยากให้รวมที่ดินเหมือนเดนมาร์กสมัยโบราณคือ
จับฉลากกันทำทุกปี ไม่เป็นสิทธิของใคร แต่กรุงสยามมีที่ดิน
ว่างมาก จะต้องมาแย่งกันทำไม แต่ยุโรปเป็นต้น ที่ดินคับแคบ
รัชกาลที่๓ทรงปรารภว่า “เมืองฝรั่งหมดโอชะแห่งดินเบื่องบน
จึงค้นหาทรัพย์สินได้ดินและหาเมืองขึ้น” (ตุ๊กตบ้าน) แม้จะ
ทำได้แต่ยังไม่ถึงเวลาข้าพเจ้าจึงเห็นว่าใน ๑๐๐ ปีนี้เราทำไม่ได้
เป็นอันขาด

ข้อ ๑๒ แนวปฏิบัติ

งานสำคัญแห่งชาติ เมื่อแบ่งแยกวิธีหนึ่งมีอยู่ ๓ ประเภท คือรัฐศาสตร์ ๑ โภคศาสตร์ ๑ และธรรมศาสตร์อันมาจาก จิตตศาสตร์ ๑

ธรรมศาสตร์นั้นของเราประเสริฐหนักดังกล่าวแล้วคือ หลักพุทธศาสนา ส่วนรัฐศาสตร์แบ่งแยกเป็น ๒ อย่างคือ การทำสงครามและการทำไมตรี ชาติเด็กพากเพียรสงครามไมตรี ชาติใหญ่เอาใจใส่ในกำถังอาวุธ ข้าพเจ้าขอพูดถึงเพียงเท่านี้ ด้วยอยากจรกถาว์ถึงแนวปฏิบัติทาง โภคศาสตร์ต่อไป ในบางรูปที่ควรกล่าว

การคลัง

ควรพิจารณาดังสภาพเงินตราเป็นสภาพอิสระมีเจ้าหน้าที่ จัดการเงินตราของบ้านเมือง และดำเนินนโยบายการคลัง ในรูปที่ให้รัฐบาลมีเงินที่จะช่วยเหลือเศรษฐกิจได้ เช่น จัดหา เงินทุนจากการเก็บภาษ่มฤตก ๑ เก็บภาษีรายได้จากเอกชน ๑ เก็บภาษีทางอ้อมเช่น ยาสูบ ไม้ขีดไฟ และเกลือ (ฝรั่งเศส ใช้หนี้เยอรมันเมื่อ ค.ศ. ๑๙๒๐ ได้โดยรวดเร็วก็เพราะเก็บ ภาษีที่แบ่งให้ผู้เสียไม่รู้ถึงถึงความเดือดร้อน) เก็บภาษีการ

พื่อนักวิชาการพื่อนต้องตัดใจเดินเป็นงอดๆทุกคน เช่นมี
 ๓ งอดๆ ๒ บาทเป็นต้น ๓ ออกไปกู้เงินภายใน ๓
 ออกส่งตากินแบ่ง ๓ ๑๓ ๑ จะมีเงินพอในการขยายสหกรณ์
 ไฟศาลออกไปได้

การคมนาคมและการไปรษณีย์

ได้แยกกล่าวไว้แล้ว

วิทยาศาสตร์

จ้างผู้ชำนาญมาสำรวจทรัพย์ ในดินและในน้ำทุกแผนก
 แต่งรายงานโดยชัดเจน แต่งแผนที่จะระบายออกให้เห็นว่าที่ใด
 มีทรัพย์อะไรอย่างไรให้ผู้เชี่ยวชาญ (Expert) ปฏิบัติการเช่น
 ใหม่ๆ ไปตั้งที่เคยทำมาแล้วเช่น Sir thomas Ward ในการ
 ทดน้ำ นาย Vander Heide Giblin และนาย Craig ใน
 การออกโฉนด นาย Slade ในการป่าไม้ นาย Scott ใน
 การโลหกิจ Dr. Smith ในการรักษาตัดจวน้ำ นาย Leonard
 ในการบ่อน้ำมันโรคตัดจวน้ำ การงานสมัยนี้จำเป็นต้องหนัก
 วิชาไม่ได้

กสิกรรม

ได้กล่าวไว้ในข้ออื่นๆ มากแล้ว ที่ควรกล่าวอีกบ้าง
 ก็เช่น Colonigation ๓ ตั้งนางสำหรับฝากเก็บเข้าออกเงิน

ทอดของให้เขาเข้าที่ฝากเป็นประกัน ๓ ทั้งสถานกลางสำหรับ
 กสิกรรม (Central Agricultural Credit Institution) ๓
 เป็นต้น

อุตสาหกรรม

รักษา “เปตั้นคี่” เครื่องหมายการค้า ๑๓๑ ๓
 จัดการใหม่ ๆ เช่น โรงทอผ้า กระสอบบ้านรูปครึ่งราชการ
 ออกกฎหมายเรื่องใช้แรงงานกรรมกรอย่างอังกฤษ, เยอรมัน
 เช่นไม่ให้ไ้จ้างเขาเกินวันละ ๖ ช.ม. หรือ ๘ ช.ม. และ
 การรักษานามย ๓ เป็นต้น

การค้าขาย

แสวงหาตลาดให้สินค้าไทย เป็ดียนหรือรวมกงสุลเป็น
 รูปทูตการค้าด้วยมีสถานแสดงตัวอย่างสินค้าไทยรวมกับงานอื่น
 ของกงสุลในต่างประเทศ อุดหนุนให้การค้าส่งสินค้าไทยไปต่าง
 ประเทศถูกดงแตรโดยคนไทย ทั้งให้การประกันในความ
 ปลดอภัย ส่งเสริมสมาคมพ่อค้าไทย (Siamese Chamber
 of commerce) เป็นต้น

ข้อ ๑๓ ข้าราชการกับการเงิน

(ก) ข้าราชการซึ่งมีรายได้ต่ำกว่าเดือนละ ๘๐ บาทต
 มา โดยเฉพาะคือเงินเดือนเรียกว่าเบียดข้อได้ คือเดือนละ
 ๕๐ ตงมา เหล่านี้ข้าพเจ้าได้ประสพผู้พบความวิบากกรรม
 ในเรื่องเงินเดือนไม่พอใช้ อันเป็นเหตุให้ราชการในหน้าที่
 เพลาตงด้วย เมื่อเงินเดือนต้นเดือนหักเดือนไม่ชนกันเรามี
 วิถีแก้ไขอย่างโรงงานใหญ่ในยุโรปทำอยู่ คือจ่ายเงินราย
 บั๊กซ์ ถ้าจ่ายเงินรายบั๊กซ์ การที่พวกเงินเดือนน้อยต้อง
 หาของจำหน่าย เจ้าจำหน่ายชุกเขาอย่างแรง ๆ ก็จะได้คดวยวิบาก
 กรรมตงบ้าง

ผู้แทนราษฎรน่าจะพากเพียรเสนอบอกให้รัฐบาลเห็นอก
 เห็นใจ แดงวางระเบียบช่วยเหลือในการเบิกจ่ายเงินเดือนคือ
 เงินเดือนตงกว่า ๘๐ บาท เบิกจ่ายเดือนละครึ่ง ต่ำกว่า ๘๐
 บาทเบิกจ่ายเดือนละ ๒ ครั้ง

(ข) ข้าราชการที่มีเงินเดือนกว่า ๘๐ บาท เมื่อ
 ออกไปก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้หน้าพดเมือง แต่มีขาราชการที่ออก
 ไปแล้วไม่ปรากฏว่าเป็นผู้หน้าเพราะเก็บเงินไม่ได้ ข้าพเจ้าเห็นว่า
 รัฐบาลควรจะช่วยเก็บเงินเดือนให้ คือชักไว้ตามควรทุกเดือน

เมื่อตาออกจิ้งเบิกเงินจ่ายให้ไปเป็นทุน เงินที่ชักไว้นี้จรได้
 หมุนไปเป็นทุนดำรงสหกรณ์หรือธนาคารกสิกร เพื่อช่วย
 เหลือกสิกร เพราะข้าราชการยอมไม่ตาออกพร้อมกัน ทุน
 ดำรงจากเงินชักไว้เช่นนี้มีหลายประเทศ เช่นอินเดียเป็นต้นได้
 กระทำอยู่ เรียกว่า “ซิปไซค์” เงินซิปไซค์นี้ช่วยเหลือ
 ข้าราชการและกสิกรเป็นอันมาก เพราะผู้มีเงินเดือนมากถ้า
 จ่ายไปหมดก็มักฟุ้งเฟ้อ บังคับตัวไม่ใคร่ได้เป็นเหตุให้ครอบครัว
 วิตกยากอยู่บ่อย ๆ รัฐบาลจึงควรเข้าช่วย

บทที่ ๓
กล่าวด้วยจังหวัด

ข้อ ๑๔ เทศบาล

สิ่งสำคัญยิ่งใหญ่อันพลเมืองในที่ศึกษาตั้งแต่ต้องการเป็นอย่างยิ่งก็คือ “เทศบาล” ในอันที่จะนำมาใช้ในที่ท้องที่ของคน

รูป “เทศบาล” นั้นได้เคยทำแล้ว แผนกประถมศึกษาจังหวัดต่าง ๆ คือเก็บเงินศึกษาพลี ท้องที่ใดเก็บได้เท่าใดก็บำรุงท้องถิ่นเท่านั้น งานประถมศึกษาอันจัดขึ้นด้วยเงินของจังหวัดนั้น ๆ ได้กลับขึ้นสู่ความเจริญโดยรวดเร็ว ก้าวหน้าไปกว้างงานแผนกอื่น นอกจากศึกษาพลีก็มีตำรวจชนชั้นอีกด้วย ที่จัดอย่างเทศบาล

ควรวนกิจการอย่างอื่นแบบเทศบาลเจ้าท่านไม่ต้องการหรือ? คือรายได้ทั้งต้นในจังหวัด เมื่อใช้วิธีเทศบาลแล้วเงินที่เสียภาษี รัชช ฯลฯ จะเหลือไว้บำรุงจังหวัดมากที่สุดที่จะมากได้ เงินนั้นเองจะไม่ได้ส่งไปบำรุงที่อื่นโดยไม่บำรุงท้องที่ของคนตามควรดังที่เคยเป็นมา “เทศบาล” ได้จัดกันทั่วโลก

แล้ว ประเทศของเราที่กำลังร่างกฎหมาย “เทศบาล” อยู่ เสร็จแล้วก็จะได้ประกาศใช้เป็นท้องที่ ๆ ไป โดยอาจเริ่มคนที่ กรุงเทพระยะก่อน แล้วจะมาจังหวัดสำคัญอื่น ๆ การขอร้องให้ ใช้กฎหมายเทศบาลในจังหวัดต่างๆ นั้นแล้วแต่ความสามารถของผู้แทนราษฎรในจังหวัดนั้นจะร้องขออยู่เป็นอันมาก, พดเมือง ในประเทศที่ได้รับการศึกษาสูงแล้ว เขารัก “เทศบาล” ยิ่งกว่าหัวแก้วหัวแหวนทีเดียว

เทศบาล^๕เองจะได้อำนาจการเงินของจังหวัดให้ดี เงิน รายได้เช่นจังหวัดอุบลฯ เหลือใช้จ่ายแล้วก็ราวปีละอย่างน้อย ประมาณ ๕ แสนบาท แน่นนอน เมื่อแบ่งแยกไปบำรุงความเป็นเอกราชคือรัฐบาลกลางเช่นกองทัพบกเรือเป็นต้นแล้ว เงิน ที่เหลืออยู่ทั้งต้นจะได้ประชุมกรรมการแห่งท้องที่อื่น “เทศบาล” จะเลือกขึ้นพิจารณา แบ่งแยกบำรุงในประเภทงานต่างๆ มีการศึกษา, คมนาคม, ตำราชนสุขเป็นต้น เงินรวม ๑๘ ล้านได้ ใช้ไปแล้วในการทดน้ำขึ้นที่ภาคกลางณแม่น้ำสัก ก็จะต้องจังหวัดอื่นๆ ต้องการเปิดการทดน้ำขึ้นเหมือนกัน ควรจะร้องขอแบ่งไว้เพื่อเหตุการณ์อื่นจำเป็นเหล่านี้ได้ ในท้องที่ของงานอันนี้จะสำเร็จได้ก็ด้วยความเสนองานไปยังสภา โดยผู้แทน

ราษฎรอยู่ด้วยเหมือนกัน เรื่องนี้เห็นว่าเป็นงานชั้นแรกและชั้น
เอกและผู้แทนราษฎรจะต้องพากันเพียรพยายาม

จริงอยู่แบบ “เทศบาต” มีมากมายหลายแบบ นัก
ปราชญ์ผู้สนใจใน “เทศบาต” ได้ชักท้วงถึงทางเดียว และชี้ช่อง
ถึงทางได้ไว้มากมาย ส่วนเลี้ยงของ “เทศบาต” ไม่ควรร้อง
ขอเข้าช่องแฉะ เทศบาตของเราไม่มุ่งหมายจะแข่งอำนาจกับ
รัฐบาลกลาง อาทิ การตำรวจเราจะไม่ขอจัดเองเป็นอันขาด
และเงินบำรุงรัฐบาลกลาง เราจะไม่ขัดข้องในเปอร์เซ็นต์
ที่แม้รัฐบาลกลางขอไปเป็นอย่างสูง แต่ต้องการอย่างมาก
ตรงเงินที่เหลือจากความต้องการ ของรัฐบาลกลางให้ได้รับ
กตัญญูมาบำรุงท้องที่หมดหรือให้มากที่สุดที่จะมากได้เท่านั้น แปล
ว่าเมื่อจัดเทศบาตแล้ว จะมีเงินเหลืออยู่ในจังหวัด แล้ว
เจ้าหน้าที่เทศบาต ประจำจังหวัดจะได้ประชุมพิจารณาแล้วแบ่ง
แยกเงินเหล่านั้นออกไปว่าจะใช้จ่ายในกิจการอันใดเท่าใด

ต่อไปข้าพเจ้าจะนำมากล่าวซึ่งข้อสำคัญ ๆ อันควรจัด
ขึ้นในจังหวัดต่าง ๆ โดยยกจังหวัดอุบลฯ ขึ้นเป็นนิตินันต์ ด้วย
ว่าครกต่างถึงทุกจังหวัดก็จะมีดยาวมาก และคิดว่าจุดมุ่ง
เป็นดังนี้อีกด้วย

ข้อ ๑๕ การคมนาคม

ทั้ง ๓๓ อำเภอในจังหวัดอุบลฯ ข้าพเจ้าเคยไปเห็น มาแล้วทุกอำเภอ ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดนี้ คล้ายคลึง กับจังหวัดที่หลายใน ๘ จังหวัดแห่งมณฑลนครราชสีมา ซึ่ง ครั้งหนึ่งข้าพเจ้ามีโอกาสดูอยู่ ๕ ปีในการท่องเที่ยวอยู่ใน ๘ จังหวัด นั้น โดยเมื่อรวมระยะทางก็ไม่ต่ำกว่าแสนเส้น ข้าพเจ้า ก่อพุดได้ว่า รั้วจังหวัดทั้ง ๘ ได้ดีเท่าๆกัน มณฑล นครราชสีมาและมณฑลอุดรรวมกันเรียกว่าภาคอีสาน ภาค อีสานมีที่กิน ๓ ใน ๓ แห่งพระราชอาณาจักรสยาม ลักษณะ ภูมิประเทศแห่งภาคอีสานระมัดมัดแน่นกันทั่วไป วิธีทำให้ จังหวัดอุบลฯ เจริญ และวิธีทำให้ภาคอีสานให้เจริญก็ยอม อาศัยหัดศึกษาและวิถึแห่งทางปฏิบัติอย่างเดียวกัน กล่าวคือ—

การคมนาคมโดยทั่วไป ย่อมแบ่งแยกออกได้ ๓ ทาง คือทางบกเรือและอากาศ ส่วนคมนาคมเพื่อโลกกิจซึ่ง ข้าพเจ้ามุ่งจะกล่าวถึง, หมายความว่าตั้งแต่ทางบกและทางเรือคือ ทางรถไฟ ๓ ทางรถยนต์ ๓ ทางเกวียน ๓ และทางเรือ ๓

(ก) ทางรถไฟ เวลานี้ทางรถไฟได้แต่จนถึงจังหวัด อุบลฯ แล้ว ส่วนปัญหาที่ผู้แทนราษฎรจะขอรับรองมีอยู่เพียง อย่างเดียว คือ ขอดตัดค่าระวางสินค้าให้ถูกลง เพราะรถไฟ

สร้างเงินจากเงินราษฎรทุกจังหวัด ก็ควรได้รับความ
 ยุติธรรมให้ใช้สอยรถไฟได้อย่างจังหวัดอื่น โดยลดค่า
 รางให้ถูกดงในการขนส่งสินค้า เช่น สัตว์และพืชหมักและ
 ข้าว เป็นต้น เมื่อลดราคาถูกดงย่อมเป็นเหตุให้ยกราคาที่ดิน
 สูงขึ้น และเป็นเหตุให้คนอันอยู่ในที่คับคั่งออกไปทำการอาชีพ
 เป็นการเปิดบ้านเมืองออกไป เช่นค่าบรรทุกข้าวจากอยุธยา
 ๑ ทาบคือ ๔๐ สตางค์ ถ้าเก็บค่าบรรทุกข้าวจากอุบลฯ
 โกลดเคียงกันเช่น ๖๐ สตางค์ อันจะเป็นเหตุให้กำไรแห่ง
 กำเนิดผลจากที่ดิน ๒ จังหวัดราคาโกลดกัน เมื่อกำไรโกลด
 กันราคาที่ดินก็สูงขึ้นโกลดกัน เด็ดทีเดียวกันมหาชนที่คับคั่งอยู่
 ทางมณฑลชั้นในจะเทออกไปทำการอาชีพเป็นการเปิดบ้านเมือง
 เพราะอยู่ที่ใดกำไรก็คล้ายๆ กันในการอาชีพอย่างเดียวกัน
 ขอนต่ำคณอยู่ การรถไฟไม่ควรจะหวังเอากำไรโดยตรง
 ควรหวังเอากำไรขนส่งและสาม คือในการยกราคาที่ดิน
 และในการให้คนออกไปเปิดบ้านเมือง เพราะกรุงสยามมี
 “ตลาดปากเมือง” แต่เพียงแห่งเดียวคือกรุงเทพฯ ส่วน
 ประเทศอื่นมีฝรั่งเศษเป็นต้นมีตลาดปากเมืองอยู่ทั่วทิศ เช่น
 ธิศอังกฤษ, เมดเยี่ยม, เยอรมันและอิตาลี เป็นต้น ก็เมื่อ
 เรามีตลาดปากเมืองแห่งเดียวจึงควรเฉลี่ยความถ่วง (Balance)

ค่าบรรทุกสินค้าให้เปลวลงไป เมื่อฤดูฝน^๕ฝนเข้าเจ้าไปเที่ยว
 อำเภอกำแพงเมืองฟ้าแดดสงยาง^๕ปรากฏว่ารถไฟสายเด็กจากท่าเรือไปพระ
 พุทธบาทเจริญ^๕นั้นกว่าแต่ก่อนมาก ทั้งน^๕เพราะแต่ก่อนผู้จัดการ
 รถไฟเก็บค่าบรรทุกแพง จึงนอกจากฤดูม^๕งานพระพุทธรบาท
 รถไฟสายนั้น^๕มีรายได้เพียงวันละราว ๆ ๗ บาท เวลานี้^๕ค่า
 โดยสารและค่าระวางตลอดรายได้ทั่ว^๕วันราววันละ ๗๐ บาท ค^๕
 ็นเป็นค^๕น เรื่อง^๕น^๕รัฐบาลคงตั้ง^๕สารจังหวัดอันอยู่ปลายเขตค^๕
 แดนที่^๕เกิดตลาดปากเมือง^๕เป็นแน่

(๒) ทางรถยนต์ เมื่อทางรถไฟผ่อนค่าบรรทุกสินค้า
 ถูกลงกว่า^๕เวลานี้แล้ว งาน^๕ต่อมาก^๕คือ^๕การ^๕สร้าง^๕ทาง^๕รถยนต์
 นอกจาก^๕อำเภอมุดตะ^๕วารินทร์กับ^๕อำเภอมือง^๕ซึ่ง^๕คมนาคม
 สะดวกแล้ว ควร^๕ตัด^๕ทาง^๕รถยนต์^๕จาก^๕ทุก^๕อำเภอ^๕มา^๕ตั้ง^๕ทาง^๕รถไฟ
 เพราะ^๕เวลานี้^๕แต่^๕ทาง^๕เกวียน ทาง^๕เกวียน^๕หน้า^๕หน้า^๕กร^๕รถยนต์
 ไม่ได้^๕ทั้ง^๕ฤดู^๕ฝน^๕รถยนต์^๕ก็^๕เดิน^๕ตาม^๕ทาง^๕เกวียน^๕ไม่ได้^๕เลย เมื่อ
 จะ^๕ให้^๕รถยนต์^๕อาศัย^๕ทาง^๕เกวียน^๕คือ^๕ไป^๕อีก ทาง^๕เกวียน^๕จะ^๕ช^๕ร^๕ช^๕ร^๕
 เติ^๕ร^๕คือ^๕ไป^๕ไม่ได้ ทาง^๕รถยนต์^๕นั้น^๕ทำ^๕ได้^๕โดย^๕พ^๕น^๕ทาง^๕ให้^๕พ^๕น^๕หน้า^๕ท^๕ว^๕ม^๕
 ตลาด^๕ให้^๕พ^๕ก^๕่า^๕ตั้ง^๕รถ^๕และ^๕ทำ^๕พ^๕น^๕ถนน^๕ให้^๕ท^๕น^๕หน้า^๕หน้า^๕กร^๕รถยนต์^๕ได้^๕ ทำ
 ณะ^๕พ^๕น^๕ข้าม^๕ดำ^๕ซ^๕าร^๕และ^๕หน^๕อง^๕น้ำ^๕ให้^๕แข็ง^๕แรง ถนน^๕รถยนต์^๕นั้น
 ความ^๕สำคัญ^๕ยิ่ง^๕ใหญ่^๕อยู่^๕ตรง^๕การ^๕ทำ^๕พ^๕น^๕ถนน^๕ ส^๕ม^๕ย^๕ก่อน^๕พ^๕น^๕ถนน

ทำด้วยหินประสมทรายและน้ำบดให้แน่น แต่ปรากฏว่าไม่เหมาะ เพราะยางรถที่แต่นไปโดยเร็วได้กัดเอาหินหลุดชั้นบ่อๆ ทั้งเมื่อและในฤดูฝน, ฐานแห่งพื้นมักจะทรุด สมัยต่อมาจึงได้ใช้น้ำมันดิน หรือน้ำมัน “แอสฟัลต์” ประสมกับหินแทนน้ำคือทาผิวด้วยน้ำมัน บอingkันไม่ให้น้ำฝนซึมลงทะลุฐานให้ทรุด วิชานี้ใช้มานาน แต่วิธีดีมากใช้กันแต่ถนนที่ดี คือใช้คอนกรีตเป็นพื้นถนน จะอย่างไรก็ตาม น่าจะร้องขอให้ทำถนนรถยนต์จากทุกอำเภอมาจังหวัดหรือส่งทางรถไฟต่อไป เพื่อบรรทุกสินค้าส่งรถไฟในฤดูแห้ง และฤดูฝนได้ทั้งสองฤดู ในไม่ช้ากับค่าบรรทุกรถยนต์ก็จะถูกลงมากมาย โดยที่จะมีรถยนต์เครื่องดีเชดใช้เชื้อเพลิงถูก เครื่องยนต์ใช้โลหะชนิดที่ไม่ดีก็หอบและไม่รู้จักเสีย

(ค) ทางเกวียน ทางเกวียนนั้นไม่ต้องลำบากอย่าง

ทางรถยนต์เพียงแต่กรุยทางบักเซตก็ได้ เจ้าของเกวียนก็ช่วยกันบำรุงอยู่ได้ ค่าบดที่อยู่ใกล้รถไฟจะได้อาศัยเกวียนบรรทุกสินค้าส่งรถไฟ และค่าบดที่ห่างรถไฟจะได้ใช้เกวียนบรรทุกสินค้าส่งรถยนต์ ทางเกวียนนั้นร้องขอความตกลงกันเรื่องที่ดิน กรุยให้เป็นตาหมากรุกกันไป เพราะเจตนาหาใคร อยู่ท่ามกลาง นาคคนอื่น หาทาง ออกทาง เข้าโดย เกวียนยาก

เต็มที่ พดเมืองทะเลาะเบาะแว้งกันเรื่องทางออกทางเข้าอยู่
เต็มอ วิถีแก่นกค้อรัฐบาลกำหนดทางเกวียนหกดวงเป็นศต
หมากรุกทั้งประเทศ ให้ชาวนาชนดินค้าได้ทุ่เวลา จะเกิด
มีการใช้เกวียนมากขึ้น เวลาว่างของชาวนาก็จะไม่ได้ไปดำ
ประโยชน์

เมื่อเราก็กษาหาความรู้เรื่องแนวคิดของรัฐบาลในเรื่อง
คมนาคม เราจะพบแนวคิดของ“กรรมการทางบก”ได้วางหลัก
ไว้เมื่อ ๓๘ ปีมาแล้วอันมีกรมหมื่นพิทยาดงกรณ์เป็นประธาน
แนวคิดของรัฐบาล หลักที่สองของกรรมการชุดนั้นมีใจความว่า
นอกจากที่เหตุสำคัญบังคับมีบังคับควรจะต้องสร้างถนนขนานกับทาง
รถไฟ แต่พอใจให้สร้างถนนขึ้นสำหรับเมืองที่ไม่มีทางน้ำและทาง
รถไฟ แปลว่าจังหวัดอุบลฯ หากจะตัดถนนอย่างไรๆ จะไม่ขัด
ความประสงค์ของรัฐบาลเลย เช่นจากเมือง เขมราฐ ยะโสธร
เขษุมิตรวมทั้ง ๓๐ อำเภอที่ไม่มีทางน้ำ แม้มันก็อ้อมไกลบ้าง
เรอเดินได้แต่ตะเพาะฤดูฝนบ้าง จึงเป็นความจำเป็นอย่างมาก
ที่จะต้องตัดถนนระหว่างเมือง (อำเภอ) ให้ติดต่อกับจังหวัด
หรือทางรถไฟ แต่ต้องช่วยกันบำรุงบ้าง คณะกรรมการ
ของรัฐบาลในชุดนั้นอยากให้สร้างทางเกวียนมากกว่าทางรถ
ยนตร์ แต่สมัย ๓๘ ปีโน้นค่าบรรทุกรถยนต์แพงมาก แต่

เวลานั้นผู้ชำนาญทางบกทั่วไปรับรองว่า ทางยาวๆ แล้ว
 บรรทุกรถยนต์ ถูกกว่าเรือยนต์ และ ทันท่วงทีดี กว่ากัน มาก ทั้ง
 เวลา มีค่า แนวคิดของข้าพเจ้า จึงน่าจะให้ผู้แทนราษฎรร้อง
 ขอให้สร้างทางรถยนต์ระหว่างอำเภอต่ออำเภอ ระหว่าง
 อำเภอต่อจังหวัด และต่อทางรถไฟ ส่วนระหว่างตำบลหมู่บ้าน
 ซึ่งอยู่ในระยะสั้นๆ จึงควรเป็นทางเรือยนต์

(ง) ตลอดจน จังหวัดอุบลฯ จะขุดคลองเพื่อคมนาคมไม่
 ได้เป็นอันขาด เพราะลักษณะที่ดินไม่ราบแบน จึงสำหรับ
 ทางน้ำอาศัยได้แต่ด้านน้ำเท่านั้น แต่ด้านน้ำมีแก่งมาก เรือเดิน
 ได้เฉพาะฤดูฝน จึงจะหวังทางคมนาคมทางน้ำให้สะดวก
 ทุกฤดูไม่ได้เลย จังหวัดอุบลฯ มีทางบำรุงได้แต่ทางบกเท่านั้น

การคมนาคมเป็นสิ่งสำคัญที่สุด กล่าวโดยทั่วไปการ
 คมนาคมมีประโยชน์อยู่ ๓ ประการ คือ ๑ มีประโยชน์ในการ
 ขนส่งสินค้า ๒ เป็นประโยชน์ในการไปมาหาสู่กัน ๓ เป็น
 ประโยชน์ในการศึกษา และแก่ความเบิกบานกับแก่การปกครอง
 ปราบปรามโจรผู้ร้ายรวมทวงเนื่องถึงยุทธศาสตร์นั้นด้วย มี
 คนแก่ชนบทผู้หนึ่ง ตลอดจนชีวิตไม่เคยไปเที่ยวเตร่ที่ไหนนอก
 จากหมู่บ้านใกล้เคียง ข้าพเจ้าถามว่ากรุงเทพฯ อยู่ที่ไหน

ท่านก็ไม่รู้ แต่มั่นๆ อยู่หน่อยที่ท่านเห็นว่าโลกสุดตงเมื่อ
 เคยกรุงเทพฯ ไปหน่อย การคมนาคมไม่สะดวกคนไปมายาก
 และทำให้ชาวทองที่โง่ และ ปราณาน้อย การคมนาคมจึง
 เป็นวัตถุอันสำคัญเนื่องในการเปิดหูเปิดตาคือการศึกษานั่นด้วย

อีกประการหนึ่ง ถนนมีประโยชน์ทาง อ้อมค้อยกราคาที่
 ดินให้สูงขึ้น ดังเคยได้ยินเมื่อรถไฟมาถึงบ้านโพธิ์ ที่ดินขึ้น
 ราคาสูงมาก จนทะเลาะแย่งที่ทางกัน เคียงดังไปทั่วพระ
 ราชาอาณาจักร เคียงนั้นดังยิ่งกว่าเคียงบนเตียง! ถนนตัด
 ไปที่ใด ๆ ที่ดินแถบนั้นกษนราคาตามไปด้วย

ข้อ ๑๖ การจับปลา

จังหวัดอุบลฯ เป็นจังหวัดใหญ่ที่สุดในประเทศสยาม
 ภูมิประเทศเป็นลูกคลื่นสูง ๆ ต่ำ ๆ มีลำธารแม่น้ำหลายสาย
 รับน้ำในฤดูฝนและตามแอ่งบนที่สูงได้จนน้ำไว้ทั่วไป ลำธาร
 และแม่น้ำได้คายเขาน้ำจากที่สูงลงสู่แม่น้ำโขง ครั้นฤดูแล้งแม่น้ำ
 ก็ขาดเป็นห้วง ลำธารก็ตายแห้งทั่วไป หนองน้ำแอ่งน้ำก็แห้ง
 เหลือหรืออันเป็นน้ำโคตม นานๆ จะพบบึงใหญ่สักแห่ง
 หนึ่งซึ่งมีบายบอกไว้เป็นทิวห้ามจับสัตว์นาเพื่อรักษาพันธุ์ปลา
 ส่วนปกติในฤดูแล้งสัตว์และคนใช้น้ำบ่อ

ในฤดูฝนฤดูเดียวเท่านั้นที่ราษฎรหาปลาได้ ฤดูอื่นอาศัย
สัตว์ป่า, สัตว์เลี้ยงเป็นอาหาร และที่ราษฎรหาปลาได้เพราะฤดู
ฝน เป็นในรัฐบาลจึงห้ามไม่ให้ราษฎรลงค้อนลงดีจับปลา?
เมื่อห้ามแล้วปลามากขึ้นหรือก็เปล่า ปลาตกตบ้น้อยลง ทำไม
จึงเป็นเช่นนั้น ทำไมก่อนห้ามปลาดังอุดม การที่พลเมือง
ทำปลาร้ากินปลาร้า ก็เพราะหาปลาในฤดูเดียว ไม่มีวิธี
ใดที่จะเก็บไว้ได้นานได้ดั้นเท่าทำปลาร้าและปลาเค็ม เมื่อห้าม
ขาดเช่นนั้นมันผลร้ายและผิดหลักวิชาอย่างไร?

คามทาง “ไบโอโลยี” นั้นว่าปลาน้ำจืดเมื่อต้นฤดูฝนพอ
น้ำไหลจากท้องน้ำสู่แม่น้ำ พันธุ์ปลาจากแม่น้ำและหนองหวง
ห้ามกชน ขึ้นไกลกว่า ๑๘ ไมล์ บางชนิดกว่า ๓๐๐ ไมล์ แล้ว
วางไข่ตามท้องน้ำตัวหนึ่งกว่า ๕๐๐๐ ฟอง ถูกปลาได้โตขึ้น
ครบหมดฤดูฝนน้ำเริ่มลด ปลาดังตงสู่แม่น้ำอันตรงกับฤดูหนาว

เห็นว่าค้อนต้อนเป็นวิธีที่ชุกชุกในการจับปลาของภาค
อีสาน ควรห้ามแต่เมื่อฤดูปลาขึ้น เมื่อปลาดังควรให้จับได้
จะได้ปลาใช้แทนที่จะปล่อยให้ตงแม่น้ำใหญ่ศูนย์ไป ทั้งการทำ
ค้อนต้อนจะกินทางเดินของปลา ซึ่งมีจะหลบอยู่ตามหนองหวง
ห้ามสำหรับรักษาพันธุ์ปลา หรือที่ลุ่มทั่วไปอันจะเป็นประโยชน์

แก่พดเมื่อง ให้ใช้แหและดัจจับเป็นอาหารหรือวิดสาตเมื่อ
นำชอด

แหเป็นวัตถุชนิดหนึ่งที่รัฐบาลพิศุภพันเกินไป ทำให้จึง
ห้ามแหตาถี้ เพราะพินซ์ปลาเด็กเช่นปลาซิว, รากกถัดยฯ ดฯ
เหล่านี้หากไม่ใช้แหตาถี้จะจับมันได้อย่างไร? แหตาห่างเดี่ยว
อีกที่ฆ่าแม่ปลา เพราะแหตาถีนับปลาใหญ่หน้ได้ ชาวประมงก็
เข้าใจดีและจะรับรองความจริงทั้งต้นที่กล่าวมาแต่ฉนี้ ไม่เชื่อ
ก็สอบถามได้

แปลว่าผู้แทนราษฎรน่าจะขอร้องให้รัฐบาลตั้งเด็กเรื่อง
ห้ามไม่ให้ทำต้อนี้เมื่อเวลาปลาตง กับการห้ามไม่ให้ใช้แห
ตาถี้จับปลา เพื่อพดเมื่องจะได้ปลาในฤดูฝนไว้เป็นอาหาร
และดีนค้ำอย่างความเป็นเดิม ทั้งจะได้มีปลาเหลือคกค้างอยู่
ตามที่ดุ่มทัวไปอันจะได้จับเป็นอาหารในฤดูแดงได้มากมายอย่างเคย

ข้อ ๑๗ ภาษี

ภาษ้นั้นชาวจ้งหวัดอุบตาได้ออกเงินเสียอยู่ก็ค้อภาษ้ก่านา
เป็นต้น วิธ้เก็บภาษ้ม๒ อย่าง คือเก็บตามรายได้ของบุคคล
คือวิธ้หนึ่งเก็บจากทรัพย์สินมบัต ข้าพเจ้าเห็นว่าควรร้องของ

ให้เก็บตามรายได้บุคคล คือราษฎรมีรายได้จากนาเฉลี่ย
เดือนละเท่าใด สำหรับข้าราชการได้เดือนละกว่า ๒๐๐ บาท
ขึ้นไปท่านจึงเก็บ ก็และชาวนาไครมีรายได้เดือนละกว่า
๒๐๐ บาทรัฐบาลจึงควรเก็บ แต่เมื่อจำเป็นต้องเก็บอยู่ก็ขอ
ให้เก็บจากข้าราชการ, กรรมกร ฯลฯ อันมีรายได้เสมอกัน
ด้วยจึงจะยุติธรรม

หากว่าจักต้องเก็บจากทรัพย์สินมคดียังวิธีปัจจุบันสืบไป
แล้วไซ้ รัฐบาลควรแบ่งแยกให้งาม แบ่งนาไถได้ ไถด
ทางคมนาคมสะดวก เพราะพวกที่อยู่ไกลรถไฟเช่นอำเภอบึง
ราคาข้าวถูกมาก เพราะพ่อค้าต้องคิดหักค่าขนมาสู่รถไฟ
ส่วนอำเภอเมืองไกลรถไฟ ข้าวราคาแพงกว่าเพราะพ่อค้า
ไม่ต้องเสียค่าขนส่งไปบรรทุกรถไฟมาก ดังนั้นจึงควรแบ่ง
แยกเก็บต่างกันตามลักษณะตลาดจะอำนวย ชัยอันสำคัญ
มากอยู่

แม้ว่ารัฐบาลได้แบ่ง แยกเก็บ ต่างกันดังว่ามาแต่ก็ยังไม่
งามพอ ทางที่งามยิ่งขึ้นคือต้องดูสภาพของบุคคลด้วย
ครอบครัวใดใหญ่โตมีลูกมากเลี้ยงคนมาก ต้องลดภาษี
ลงไปเก็บน้อยกว่าครอบครัวที่เลี้ยงคนน้อยใช้น้อย การ

พิจารณาละเอียดลงไปเช่นนั้นจะมีเกิดปกติสุขทั่วกัน ไม่เสียเปรียบกัน

ข้อ ๑๘ การบำรุงที่ดิน

ราษฎรหลายอำเภอในจังหวัดอุบลฯ พากันอพยพครอบครัวหนีบดระมาก ๆ เพราะที่ดินจัดเป็นทรายขาวโพลงทั่วไป เมื่อข้าพเจ้าพเนจรอยู่ในจังหวัดแห่งมณฑลอุบลฯ ร้อยเอ็ด และนครราชสีมา ครั้งหนึ่งข้าพเจ้าต้องเดินเกวียนผ่านทรายอยู่ ๓ วันเต็ม ๆ จึงพ้นไป

ปัญหาเรื่องที่ดินจัดจางลงโดยรวดเร็วในจังหวัดอุบลฯ เป็นปัญหาอันยิ่งใหญ่ เพราะถ้าปล่อยให้บดระเดยเดี้ยวต่อไป ภายหน้าภาคอีสานจะกลายเป็นทะเลทรายอย่างไม่มีปัญหาเลย!

จากการสำรวจทะเลทราย เช่น “สระหว้า” ปรากฏว่า ภายใต้อะไรทะเลทรายอันเร่าร้อนนั้นมีซากแม่น้ำดำคดของ มีซากป่าไม้คุดอยู่ในเตาอบ มีซากบ้านเมืองปราสาทราชวัง แปลว่า ครั้งหนึ่งทะเลทรายอันมีฝนตก ๓๕ ๖๕ บดครั้งนั้นได้เคยเป็นที่ดินอันอุดมสมบูรณ์มาแล้ว แต่เนื่องจากความโลภเขดาเบาปัญญาของผู้ครองถิ่น ที่ดินย่านอันไพศาลนั้นจึงกลายเป็นทะเลทราย การอธิบายเรื่องนี้ของฮาคีย์หลักวิชาทางวิทยาศาสตร์

เรามีวิธีอธิบายให้ฟังได้ง่าย ๆ คือจงตรวจดูการทำอิฐ ในการทำอิฐเขาเอาดินเหนียวมาเผา พอดินเหนียวถูกร้อนก็กลายเป็นอิฐ, เป็นทราย ดินเหนียวแห่งภาคอิสานหรือจังหวัดอุบลฯ ได้กลายเป็นทรายอยู่ทุกปี ทั้งนี้เพราะที่ดินร้อนจัดในฤดูแฉ้ง ในฤดูแฉ้งเราเดินทางไปแทบหัวดับดับใหม่ หญ้าและพืชรากสั้น ๆ ได้ตายและเปื่อยเป็นดินน้ำตาลไปทั่ว พืช รากยาวก็ตกใบร่วงหมดมีแต่กิ่งก้านโหรงเหรง โกงัดๆ ด้วงน้ำดำคืบไถมันต้นไม้ จึงเขี้ยวตข่มขืน อันมีสัตว์ดำวาตั้งไป รวมกันอาศัยร่วมเย็น สภาพการณ์ในฤดูแฉ้งแห่งภาคอิสาน เปลี่ยนแปลงไปอย่างน่าวิตกยิ่ง !

เมื่อ ๒ ปีมาแล้ว ข้าพเจ้าได้เดินทางไปบนที่ดินภาคอิสานรวมกับท่านสมุหเทศาภิบาลอีกครึ่งหนึ่ง ครึ่งหนึ่งได้เดินตัดดงบังอี่อันเป็นดงใหญ่ที่สุดแห่งภาคอิสานไป เวदानัน เป็นฤดูแฉ้งจัด แต่ภายในดงข่มขืนมาก ตำบารย้อม ๆ มีน้ำไหลเอ่อทั่วไป ครึ่งหนึ่งที่ดินทงต้นบนภาคอิสานก็เคยมีลักษณะอย่างเดียวกัน แต่เวदानันที่คนไหนไปอยู่ค้ำคั่งได้พากันฟันไม้ออกเตียนหมด ที่ดินจึงแห้งผากลงโดยเร็ว ที่ดินแห่งป่ากับที่คนอนไต่หกร้างลงจึงมีลักษณะต่างกันอย่างน่าวิตก

รายงานฉบับหนึ่งกล่าวว่าการหนึ่ง มณฑลหนึ่งของ
ประเทศอินเดีย เนื่องจากพดเมืองพันธุ์ไม้บางชนิดขึ้นมากไป
ที่ดินรื้ออันจำกัดจนเจียนจะกลายเป็นทะเลทรายอยู่แล้ว พอ
อังกฤษเข้าปกครอง เพราะเหตุที่ชาวอังกฤษมีหลักสูตรวิชา
จึงรีบแก้ไขทันที กล่าวคือบังคับให้พดเมืองปลูกไม้ ใหญ่ขึ้น
ระยะ ๑๕ - ๒๐ วาต่อต้น เช่นปลูกต้นคาตเพื่อทำนาคาต
ปลูกต้นจามะจุรีหรือต้นตะแบกเพื่อเพาะครึ่งเบงคิน ไม้ชาทดิน
แคว้นนั้นก็อุดมขึ้นตามเคย

จังหวัดอุบลฯ มีวิธีบำรุงที่ดินให้อุดมขึ้นดังนี้

(ก) ปลูกต้นไม้ใหญ่คลุมดิน

คือปลูกต้นไม้ที่มีประโยชน์ (มีเป็นคันคาตอย่างต้นครปฐม
ปลูกตามคันนา เป็นต้นคาตทั่วไป) เช่นที่เป็นนาก็ปลูกตาม
คันนาให้ได้ ๑๕-๒๐ วาต่อ ๑ คัน แต่ถ้าเป็นฤดูทำนาเกรงไม้
ใหญ่จะคลุมที่ดิน อันจะทำให้ข้าวได้ผลน้อยเราก็มีวิธีแก้ คือ
เมื่อถึงฤดูฝนก็วางกิ่งตงเดี่ยวด้วยตะกรงซัก (อย่างตัดกิ่งไม้เพาะ
ครึ่ง) เพื่อให้ใบและกิ่งทำปุ๋ยตกฤดูหนาวเศษหน้าฝนแล้ว กิ่ง
อ่อน ๆ ก็เร่งงอกงามขึ้นมาเอง จะได้คลุมน้ำในดินให้หญ้าบอน
และภูมิประเทศชุ่มชื้นอย่างความเป็นเดิมมาก่อนของมัน

ตามสายน้ำ เช่นต้องช้างเผือกดำธารแม่น้ำตามหนองตาม
 บึงให้ส่งจนไม้บัวไว้รอบ ๆ อย่าทำลาย เพื่อจะได้คุ้มครองน้ำไว้
 ไม่ให้เหือดแห้งในฤดูแล้ง จำเป็นอย่างมี พ. ร. บ. ควบคุม
 เมื่อที่ดินชุ่ม หน้ำบอนขึ้นได้ หน้ำบอนจะได้เก็บอาหาร
 ในที่ดินมิให้สูญไปในอากาศ และจะทำให้ดินเหนียวไม่กตายเป็น
 ดินทราย กับจะท่วดินพันธุไม้หรือพืชผักในดินให้มาก ดิน
 จะได้อุดมค่อไป ถ้าแดดจัดร้อนจัด ดินพันธุไม้หายไป
 ประจุเราเผาด้วยไฟ เพราะแดดทกทกรายจะร้อนจัดจนเผา
 ให้ไหม้อย่างเผาไฟ ดินพันธุไม้หนักปราชญ์ทางกสิกรรม
 ทุกคนจะบอกเราว่า มันตั้งเดี่ยวเท่านั้นทำให้ ดินอุดมขึ้นได้
 เป็นอย่างมาก

(๒) ทดน้ำ

แต่ก่อนนั้นจังหวัดบุรีรัมย์ยอดน้ำก่นมาก ฤดูแล้งต้องขุด
 เขาโคถนนหาบมาค้ำอย่างค้ำข้าว ทั้งไว้ดินจะนอนกัน จะมี
 น้ำได้ ๆ ออกมาแทน เขาพากันค้ำน้ำกินเช่นนั้นเป็นทน้ำส่งสาร
 ตลอดจนมา อยู่มาพระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์ ได้ไปเป็นผู้ว่า
 ราชการจังหวัดได้ทอดน้ำขึ้นทงไป ราษฎรพากันอากัยนำบงท
 ทดไว้จนได้รับความสุขตลอดมา เวลานอนชทค้ำน้ำดงวัน มี

ผู้ทำขึ้นหลายสิบแห่งในภาคอีสาน เช่นที่มหาสารคาม ได้ท่อน้ำ
ไว้ใกล้ๆตัวเมืองคล้ายๆทะเลสาบ มีปลาน้ำจืดอาศัย เมื่อ
ไปราชการเคยพากันเที่ยวเรือหาชิงนกทนน ที่นั่นแต่ก่อนก็เป็น
ที่แห่งแห่งธรรมชาติ

เมื่อครั้งข้าพเจ้ามีหน้าที่ช่วยเทศาจัดตั้งโรงเรียน กินนอน
ประมกตสิกกรรมชนใน ๘ จังหวัดราว ๑๕ โรงเรียนเรียนเหล่านี้
บางโรงเรียนไปตั้งอยู่ในที่ห่างไกล แต่อาศัยการท่อน้ำให้เกิดเป็น
บึงใหญ่ไว้ใกล้ๆจึงทำการกสิกรรมได้สำเร็จ เช่นโรงเรียน
กสิกรรมอำเภอบักธงไชย โรงเรียนกสิกรรมประจำอำเภอ
โพหนอง เป็นต้น

อาจารย์ของข้าพเจ้าเคยเล่าให้ฟังว่า ตามความที่ทำการ
กสิกรรมอันมีกึ่งใน ส.ป.อ.อเมริกา เขาท่อน้ำเป็นบึงใหญ่เรียก
ว่า “บาย” บาย ก็คืออ่างซึ่งน้ำฝนไว้บนที่ราบสูงนั่นเอง
เขาได้อาศัยน้ำในบายสูบไปใช้ในไร่นา เขาจึงสามารถทำการ
เพาะปลูกได้ตลอดปี โดยไม่ทิ้งที่ให้อ่างเปิดในบางฤดู

ครั้งหนึ่ง ทางราชการได้ให้ข้าพเจ้าเป็นผู้นำดีออกเตอร์
ดีเคอร์นเบอร์ค ชาวเยอรมันผู้เชี่ยวชาญในการเพาะปลูก
ในครั้งนั้นเขาได้ไปทอดองไข้อยู่ในที่ต่างๆแห่งภาคอีสาน เขา
ผู้นั้นกล่าวว่า ภาคอีสาน เหมาะอย่างมากแก่การปลูกพืชบก

สำหรับห้องเตียง โรงงานเช่นปลดกฝ้ายห้องเตียง โรงงานทำฝ้าย
 ทำผ้า ปลดกฝ้ายสำหรับห้องเตียง โรงงานทำน้ำตาลอ้อยปลดก
 บานทำกระดอบบ้าน ๆ ด ๆ และครั้งเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์
 เสด็จตรวจราชการทางภาคอีสาน ก็ทรงปรารภได้เป็นใจ
 ความว่า “ภาคอีสานเมื่อเจริญถึงขนาดจะเป็นชุมทรัพย์อันมหิ
 มาของกรุงสยาม” และเมื่อเร็ว ๆ นี้ ศาสตราจารย์ ซิมเมอร์แมน
 ได้เด็กเซอร์ที่จุฬาลงกรณ์ มีข้อความตอนหนึ่งกล่าวถึงภาค
 อีสานได้ใจความว่า “มีลักษณะที่คิดเหมือนกับแคว้นหนึ่งแห่ง
 ส. ป. อเมริกาอันที่นั่นได้ปลดกฝ้ายได้ผลดี ภาคอีสานเหมาะ
 มากแก่การปลดกฝ้าย เช่นฝ้ายยาสู่บ ๆ ด ๆ”

เมื่อได้เลือกที่แคบปิดทำนบไว้ แอ่งน้ำใหญ่ก็จะเกิด
 ขึ้นทั่วไปหมดในภาคอีสาน และเมื่อปลดกไม้ใหญ่คลุมดิน
 รัชชาสายน้ำไม่ให้เหือดแห้งเกินไป ภาคอีสานก็จะอุดมอย่าง
 ที่คิดคงบังอี่เป็นความจริง เพราะถ้าคิดย้อนจิต ความร้อน
 จะขัดทางเดินของมรสุม ดมจะเปลี่ยนทาง ฝนที่เคยตกเพราะ
 ดมหอบเมฆมาสู่ก็จะตกน้อยลง ในที่สุดก็จะเป็นอย่างทะเล
 ทวายเรื่องนิวชาอุคินิยมะศาสตร์จะให้ความสว่างแก่เรา

เรื่องการทำนบดินเป็นปัญหาอันสำคัญที่สุดในภาคอีสาน
 เพราะภาคนี้เป็นที่ราบสูง เมื่อจัดการรักษาราวป่าแห่งสาย

น้ำ เมื่อจัดการปลูกไม้ใหญ่คลุมดิน เมื่อจัดการทคหน้าบนฝั่ง
 ใหญ่ไว้ ๒๕ ตารางไมล์ต่อแห่ง ในอากาศแห่งฤดูแล้งจะมีไอน้ำ
 กว่า ๒% เวลานี้ในฤดูแล้งไอน้ำต่ำกว่า ๒% ซึ่งเป็นเหตุให้ดิน
 ตายคั่วลงทุกวันเพราะร้อนจัด การทคหน้าสำคัญมาก เมื่อภาค
 กลางลงทคหน้าได้หลาย ๆ ด้าน ในภาคอีสานจะขอร้องให้
 ช่วยเหลืออย่างนั้นบ้างไม่ได้ เมื่อมีไอน้ำมากหญ้าจะเกิด หญ้า
 จะกดทับเน่าลงเป็นดินเพราะดินประกอบด้วยวัตถุ ๒ จำพวก คือ
 จำพวกผงหิน ๑ ซึ่งเป็นจำพวกไม้ไหม้ไฟ จึงเอาหินมา ๑ ก้อน
 บดให้ละเอียดแล้วปลูกไม้กระถาง พืชจะไม่ขึ้น คงมีแต่วัตถุ
 ดัดเขียวครามอย่างปรากฏตามกำแพงฤดูฝนจำพวกนี้ไม่มีค่ามาก
 อีกจำพวกหนึ่งไหม้ไฟได้ คือพืชและสัตว์เน่าเปื่อยฝังลงเป็น
 ดิน เมื่อบำรุงตั้งว่ามาแล้วดินจำพวกนี้จะมากชั้น ดมยก่อนเมื่อ
 ดินจัดราษฏรก็ทิ้งไว้ แล้วหกร้างทำที่ใหม่ เมื่อพืชเกิดและ
 เน่าเปื่อยนาน ๆ มาที่จัดนั้นกดขึ้น แต่ต่อไปคนมากที่ดินแคบ
 เข้า, เราจะโยกย้ายหาที่ใหม่รำไปไม่ได้ ต้องบำรุงที่เก่า
 เอง วิธีบำรุงนั้นโรงเรียนกสิกรรมสอนอยู่แล้ว แต่น้ำที่
 รัฐบาลจะต้องช่วยก็มีอยู่และที่สำคัญก่อนอื่นก็ดังที่กล่าวแล้ว

ข้อ ๑๙ การศึกษา

เท่าที่เป็นอยู่เวลานี้ ผลของการศึกษาที่พดเมืองได้รับ ก็คือตรีอาร์เอส(3 R. S.)หรืออ่านเขียนและเลขเท่านั้นเป็นสำคัญ ซึ่งยุโรปเขาได้รับมาตั้งพันปีแล้ว วิสามัญศึกษาอันเรากำจัดกันเวลานี้ยุโรปเขาได้เริ่มมาหลายศตวรรษแล้วโดย“เฟด คาลอซซี”นำวิญญาณวิชาอาชีพเข้าสู่ห้องเรียนเป็นเดิม แบบการศึกษาทั่วโลกที่ข้าพเจ้าอ่านค้นรู้มา เห็นว่าการศึกษาของจังหวัดอุบลฯ ควรใช้แบบ“แกรีแปดน”ซึ่งทำนวิดเดียมเวสต์ ได้จัดขึ้นในเขตต์แกรีแห่ง ส. ป. อเมริกา คือมีเรียนวิชาหนังสือสามัญศึกษาในตอนเช้า ตอนบ่ายเรียนวิชาอาชีพคือวิชา หากินหรือวิสามัญศึกษา เรียนเช่นนั้นทุกชั้นไม่ควรแบ่งเรียนสามัญศึกษาแต่ชั้นประถม ๓-๕ เรียนวิสามัญแต่ประถม ๕ ถึง ๖ ดังทุกวันนี้ แบบแกรีแปดนต้องมีโรงงานให้นักเรียนๆ ในตอนบ่าย วิชาอาชีพนั้นต้องใช้ครูที่ชำนาญประจำวิชาคนละวิชา ต้องกล้าจ้างครูผู้สามารถจริงๆ ให้สามารถสอนเด็กให้ทำมาหากินได้จริงๆ ผู้แทนจังหวัดควรจะต้องร้องขอต่อรัฐบาลแทนพดเมืองในข้อนี้

เด็กๆ ที่เรียนอยู่ทุกวันนี้ เรียนวิชาในห้องเรียนเต็มวัน

ส่งมองเด็กทนมไม่ไหว ควรให้เรียนในห้องเพียงตอนเช้าตก
ตอนบ่ายควรให้ทำงานในโรงงาน เมื่อเรียนกับงานระดับกัน
ไปเด็กก็จะทนและสามารถเรียนได้นานๆ โดยไม่เบื่อ

ครูที่สอนในตอนเช้าใช้ครูทุกวันนี้สอนต่อไปได้ตั้งอยู่แถว
แต่ต้องจัดให้ดีกว่านี้ คือจัดอย่างบางประเทศกล่าวคือต้องมี
ห้องใหญ่ห้องหนึ่ง สำหรับรวบรวมเครื่องมือประกอบการ
สอน ครูพวกล้วนตอนเช้าควรได้ฝึกหัดวิธีเก็บพืชสัตว์และแร่
ธาตุอย่างวิธีของสถานที่แยกธาตุกลีกรวมของกรมเกษตร หรือ
อย่างวิธีของกรมตรวจพันธุ์ชาติ หรือวิธีสมาคมสังเคราะห์
สัตว์ที่ให้ลูกเดือยปลาดังเข้าประกวด กล่าวคือเมื่อสอนถึง
เรื่องอะไรจะต้องมีของจริงในเรื่องนั้นมาประกอบการสอน เช่น
สอนถึงเรื่องวิธีทำบ้ำไม้ขอมสัก ก็เอาภาพถ่ายที่ถ่ายรูปวิธี
ตัดวิธีตากซุง วิธีดองซุง ฯลฯ มาให้ดู และเอากวอบกระจุก
ที่ตัดดอกสัก ๑ ดอก ใบสัก ๑ ใบ เป็ดอกสัก ๑ ตารางนิ้ว แก่น
สัก ๑ ตารางนิ้ว ผลของไม้สักที่ขย้อย่างแห้ง ๑ ผล ฯลฯ มาให้
เห็น หรือสอนเรื่องศัตรูของคันข้าว ก็เอาขวดที่ขย้อย่างน่า
หรือกวอบกระจุกที่ขย้อย่างแห้งของศัตรูคันข้าวมาแสดง แสดง
ตั้งแต่ที่เม่นไข, ค้าง, ช้ายแก้ว, ฝัด, จนครบรอบของชีวิต
มัน มาให้เห็นประกอบคำบรรยาย แต่การเก็บสิ่งเหล่านี้ครูจะทำ

ได้สำเร็จของได้ผลก็ตัดตามหลักวิชาจึงจะทำได้ การอบรม
 อบรมประจำปีที่จังหวัดควรอบรมวิชาเหล่านี้ก่อน ชั้นรถไฟมา
 วิชาที่พิพจน์ที่ดินค้าโดยขอลดราคาค้าโดยด่างเป็นพิเศษ
 ชั้นต้นควรจัดชั้นอำเภอโรงเรียนก่อน แล้วจึงถ่ายแบบอย่าง
 ไปจัดต่อๆ ไป สิ่งใดที่ควรเอาตัวจริงมาได้ก็หาของจริงมา แต่
 มาอย่างดระเล็กน้อยเช่นสินค้าของ ประเทศต่าง ๆ ที่ส่งเข้ามา
 เช่นตัวอย่างสินค้าผ้าเราก้เอามาให้ดูเป็นตัวอย่างๆ ตะกราง
 หน่อเท่านั้น บุหรี่กษนิคตะตัวเท่านั้น เงินตราอย่างเก่าก็อย่าง
 ตะอินเท่านั้น สิ่งใดเอาตัวจริงมาได้ก็ถ่ายรูปแบบมาเช่นพระ
 แก้วมรกต พระปฐมเจดีย์ เรือรบเบนตัน สิ่งใดที่ควรจัดของ
 เป็นหุ่นก็ทำเป็นหุ่นขึ้นแทนตัวจริง ทุกวิชาอาจหาเครื่องมือ
 มาประกอบการสอนได้แม้แต่วิชาแต่งเรื่อง ก็พิมพ์ภาพประกอบ
 บางตอน เวลานครสอนโดยขาดเครื่องมือ ใช้แต่ภาษาแทน
 ของจริง ภาษาเป็นแต่สะพานพาคิดไปพบวัตถุเท่านั้น เช่น
 เราพูดว่า “แมว” ภาษาจะพาคิดไปพบแมวในหัวของเขา
 คือแมวตัวที่เด็กเคยเห็น และส่อง ถ่ายภาพปรากฏไว้ที่หัวมา
 ก่อน หากไม่เคยเห็นแมวเลย แม้ครูจะพูดแมวๆ ยังวันคำ
 เด็กก็ไม่เข้าใจ หรือเด็กไม่เคยเห็นต้นบูกเลย ครูจะอธิบาย
 เท่าใดโดยไม่เอาตัวจริงมาให้เด็กเห็นย่อมเข้าใจได้ยาก ใน

การศึกษาเบื้องต้นแก่เด็กอันเป็นการศึกษาดังอนาใหญ่ของพลเมืองจะต้องอาศัยของจริงแทนภาษาให้มาก ใช้ของจริงอธิบายตัวมันเอง จริงอยู่การจัดเช่นนี้ต้องร่วมมือกันบางอย่าง เช่น ครูที่ภูเก็ต ต้อง ช่วย เหลือ ส่งต้นไม้มาให้ครูภาคเหนือ ๆ ต้อง ส่งเคราะห์ส่งใบดอก เป็ดอก แก่นของ ชุง ไม้สัก ๆ ฯลฯ ไปตอบแทนกันโดยทางธรรมการจังหวัดเองเป็นธุระ

ส่วนครูที่สอนในเวดบายควรวใช้ครูที่เก่งในอาชีพนั้นจริง ๆ แม้ในการตั้งต้นของยุโรปก็ได้ตั้งต้นอย่างว่านเบนต้นทางข้างก็ให้พวกข้างจริง ๆ มาเป็นครู เวดบายอันจัดไม่ควรให้เรียนในห้องเรียนแต่เรียนวิชาที่ใช้ความคิดเถย ควรเรียนในโรงงานเรียนทางฝีมือ ครูพิเศษต้องกล้าจ้างแพง ๆ เช่น ครูที่สอนวิชาสถิติกรรม มีการอัดกะป๋อง การบังคับน้ำ การบำรุงดิน ฯลฯ ครูที่สอนวิชาหัตถกรรมและพาณิชยการเป็นคน ครูเหล่านี้ต้องมีทุนให้ซื้อเครื่องมือประกอบการสอน เช่นสอนวิชาทำน้ำตาลอ้อย สอนวิชาฉนวนบุหรี สอนวิชาทำกระดาษบ้าน, ทอผ้า, ถ้าวใหม่ ฯลฯ ต้องมีเครื่องมือทำจริง ครูเหล่านี้สอนควรใช้ครูต่างประเทศหรือครูไทยที่สามารภมาสอน เวदानพดเมืองไม่นิยมการศึกษา เพราะครูสอนไม่ได้

ผลดีทางวิชาอาชีพหรือวิชาหากิน, ถ้าสอนให้บุตรพลเมือง
สามารถหากินได้ คือกว่าพ่อแม่ ๆ ก็จะมีมัทนที่

ข้อ ๒๐ โรงงาน

(ก) หลักสูตรวิชา การวางหลักสูตรวิชาอาชีพ ผู้วาง
ควรไปดูให้เห็นภูมิประเทศจริง ๆ ว่าท้องที่ใดควรเรียนวิชา
อาชีพอย่างไร จึงจะเหมาะกับภูมิประเทศ

นักเรียนภาคอีสานควรเรียนวิชาอาชีพกสิกรรม ให้รู้จัก
วิทยาศาสตร์แห่งดิน แห่งพืช แห่งสัตว์และวิชาโรควิทยา ฯลฯ
ด้วยการกระทำจริงจากครูผู้สามารถในวิชานั้น ๆ ให้นักเรียน
มีหลักสูตรวิชาไว้ให้พร้อม

(ข) เครื่องมือที่ทนแรง และให้รู้จักใช้เครื่องมือที่

ทนแรงให้รู้จักใช้ ทั้ง การซ่อมแซม เครื่องมือที่
คือ “เครื่องมือที่ใช้เวลาทำงานแต่น้อย เสียค่าได้หุ้ยน้อย
ที่สุดแต่ให้ ได้ผลแห่งงานมากที่สุด” เครื่องมือเหล่านี้ให้
สามารถใช้ได้ตั้งแต่ตั้งแตอยู่ในโรงเรียน เช่น เครื่องไถ เครื่อง
พรอบ เครื่องหยอดเมล็ด ฯลฯ

(ค) สหกรณ์ ในจังหวัดอุบลฯ เมื่อรัฐบาล

เปิดการสหกรณ์บางชนิดขึ้น พวกพลเมืองจะได้เอาไว่นำ
 สาทโคกระบือมาประกันกู้ยืมเอาเงินไปทำทุนได้นานๆ หดหายๆ
 บ้างส่งทุน ให้มีโอกาสดูดอกผลจากเงินทุนนั้นได้ โดย
 รัฐบาลคิดเอาดอกเบี้ยแต่น้อย เงินที่เขามาใช้ในทางตั้ง
 สหกรณ์หรือธนาคารช่วยเหลือชาวนา ควรเอาเงินรัฐอุปการ
 และเงินภาษีอากรที่เก็บเอาไปจากพวกเรานั้นเองเหลือจากส่งไป
 บ้างรัฐบาลกลางเช่นกองทัพกองทัพเรือ ฯลฯ แต่พวกควร
 พักไว้บำรุงท้องที่ ตั้งแต่ก่อนเหลือใช้จ่ายในราชการแล้วส่ง
 ไปบำรุงจังหวัดอื่นเกือบหมด ค่อยไปผู้แทนจังหวัดควรร้องขอ
 เงินไว้บำรุงให้มาก เช่นเอามาตั้งสหกรณ์เอามาใช้ในการ
 บิดทำนบ เอามาใช้บำรุงการศึกษา เอามาใช้ในการทำ
 ถนนหนทาง ฯลฯ

(ง) สถานที่ทดลอง ควรตั้งสถานที่ทดลอง แล้วแนะ

นำผลแห่งการทดลองให้เห็นให้พลเมืองเขาอย่าง เป็นปลูก
 พืชอะไร จะเลี้ยงสัตว์อะไรจึงจะเหมาะแก่จังหวัด จะเลี้ยง
 และจะปลูกจะบำรุงจะใช้เครื่องมืออย่างไร เหล่านี้สถานที่
 ทดลองจะได้แนะนำ โดยใช้หัวหน้าผู้ทดลองที่มีความสามารถ
 จังหวัดอุบลฯ ค่อยร้องขอให้ตั้งขึ้นหนึ่งสถานที่ในภายหน้า

๑. โรงงานคู่กับสถานที่ทดลอง อำเภอหนึ่งๆ ในจังหวัด

อุบลฯ เมื่อสถานที่ทดลองเห็นว่าอำเภอใดควรจัดการ
อุตสาหกรรมอย่างใด เช่นเห็นว่าอำเภอม่วงสามสิบเหมาะแก่
การปลูกฝ้าย อำเภอเขมราฐเหมาะแก่การปลูกยาสูบ อำเภอ
เชิงइनเหมาะแก่การปลูกอ้อย อำเภอยะโสธรเหมาะแก่การ
เลี้ยงไหม อำเภอใดเหมาะแก่การทำอย่างไรอะไร รัฐบาล
ควรจะเปิดการกระทำขึ้นให้เห็นว่าจะเปิดขึ้นที่นาบ้นที่ราบสูงดง
เป็นไร่เพาะปลูกอย่างไร จะบัติน่าเป็นบึงได้อย่างไร จะ
ตั้งเครื่องดัดมันดงถึงดับน้ำเข้าฟาร์มได้อย่างไร ใช้เครื่องมือ
อย่างไร และตั้งโรงงานขึ้นอย่างไร วิธีปลูกพืชทดลอง
โรงงานทำอย่างไรเช่นเห็นว่าอำเภอเดชเหมาะแก่การปลูกบ้าน
รัฐบาลก็ส่งผู้เชี่ยวชาญทางบ้านมาจัดการปลูกขึ้น และตั้ง
โรงงานทอกระสอบบ้านขึ้น เขานักเรียนวิสัยอำเภอนั้นมา
ช่วยเหลือเป็นกรรมกรขึ้น อำเภอม่วงก็ตั้งโรงงานทอผ้า
เขมราฐตั้งโรงงานทำยาและมวนบุหรี่ อำเภอเชิงइनตั้ง
โรงงานทำน้ำตาลอ้อย อำเภอยะโสธรก็ตั้งโรงงานทอไหม
อย่างที่ชาวฝรั่งเคยจัดทำอยู่ในเขมรคำ เป็นต้น

ฉ. โรงงานที่จัดตั้งไม่เอาอย่างฝรั่ง การจัดโรงงาน

ในยุโรปและอเมริกาเราทราบแล้วว่าเขาทำผิดอย่างไร รัฐบาลกำลังจะแก้ไขอย่างไร โรงงานของฝรั่งนั้นพวกคนมั่งมีซึ่งมีจำนวนน้อยเป็นเจ้าของ พวกคนจนเป็นลูกจ้างหรือกรรมกร โรงงานของเรารัฐบาลควรทำเช่นเป็นครั้งราชการก่อน แด้วขายเสรีให้แก่นักเรียนที่เขาไปฝึกหัด ให้เขาเอาไรราน้ำดาโทโคกระบือของพ่อแม่เขาประกันไว้ ให้เขาช่วยกันปลุกวัตถุดีขึ้นมาหล่อเลี้ยงจากไรรานของเขา โดยการเอาอย่างจากแบบแผนของผู้แทนรัฐบาลที่แนะนำและทำตัวอย่างให้เห็นนั้น โดยให้กรรมกรถือเสรีเอง และจ้างผู้เชี่ยวชาญมาอำนวยความสะดวก เช่นกรรมกรไม่มีงานทำเพราะคนมั่งมีกดราคาค่าแรงก็ไม่เกิดขึ้น

ข. หุ้นส่วน วิธีจัดตั้งว่ามาแต่นั้น ย่อมเป็นธรรมดาที่ทางโรงเรียนจะต้องช่วยเหลือสอนวิธีสหกรณ์, หุ้นส่วน, และบริษัทให้เข้าใจ พดเมืองของเราไม่ใช่คนจน ถ้าเข้าใจร่วมทุนร่วมแรงกัน และรู้จักจ้างผู้เชี่ยวชาญใช้ในที่จำเป็น เช่นผู้จัดการ พนักงานบัญชี เป็นต้น จากอุตสาหกรรมของจังหวัดอุดรฯ และภาคอีสานจะดำเร่จแน่ ๆ

ข้อ ๒๑ ตัวอย่างแห่งวิธีจัดโรงงาน

สมมุติว่าทุนการเลี้ยงช้างของรัฐบาลไม่ได้ อาจมีบาง
 คนชักชวนเขาอย่างบางประเทศที่เขาทำกัน เช่นฟิเดิลปีนส์
 อันทราบว่ามีมหาวิทยาลัย ๓-๔ แห่งของเขา เป็นของรัฐบาล
 เพียงแห่งเดียว นอกนั้นเป็นของบุคคล ความจริงโรงเรียน
 ของบุคคลเจริญได้ง่ายกว่ารัฐบาลจัด เพราะรัฐบาลมักจะช้า
 ตัวอย่างจะจ่ายเงินพิเศษนอกงบประมาณสัก ๕ บาทต้องขอ
 อนุญาตกันนานจึงจะจ่ายได้ โรงเรียนบุคคลทำไปได้ทันที
 โรงเรียนรัฐบาลแม้อังกฤษ เขาก็เหมือนกันคือผู้ของบุคคลหรือ
 คณะชนจัดไม่ได้ ดังนั้นบางคนอาจร้องขอความร่วมมือ เช่น
 ถ้าข้าพเจ้าร้องขอ, โดยจะเพาะปลูกศิษย์ข้าพเจ้าซึ่งเป็นครูและฐานะ
 ต่ำกว่ามากกว่า ๑๐๐ คนอยู่แล้ว อาจร่วมมือเป็นคณะชน
 เรียกหุนละ ๓๐๐ บาทถ้า ๒๐๐ คนก็ ๒๐๐๐๐ บาทแล้ว เงิน
 จำนวนนี้อาจแบ่งตั้งซื้อเครื่องทำการกระสอบบ้านมาสัก ๓ เครื่อง
 เครื่องละ ๒๐๐๐ บาท ซึ่งทำกระสอบได้เครื่องละ ๕๐๐ ใบต่อ
 วัน บ้านกระสุนนั้นข้าพเจ้าได้ขอร้องให้ทอดองแล้วทาง
 โรงเรียนกินนอนประณมถกฉกรรรมครั้ง พระยาเพชรดาเป็นเทศา
 ปลุกในนางามเช่นคันไถน เมื่อเลือกได้ตำบลอันเหมาะสม

แล้ว ก็พอลงโรงเรียนวิศิษฏ์ ตอนให้ปลูกบ้านและทอ
 กระสอบรวมเข้าในหลักสูตรด้วย ให้เขาออกไปใช้ไร่ในนาตา
 พ่อแม่, ทำการปลูกบ้านส่งโรงงาน คนปลูกมากก็ตั้ง
 เครื่องทอเพิ่มมา จนพอขายในประเทศซึ่งเวลานั้นประเทศ
 เราซื้อกระสอบบ้านจากต่างประเทศมีตรา ๘ ด้านบาท
 ตัญญาต่างประเทศเรื่องภาษีกระสอบรวมอยู่ด้วยอันมีอายุ ๓๐
 ปีนั้น เวลานั้นจะถึงเวลาแก้ไขได้แล้ว นี่เป็นตัวอย่าง
 แห่งวิธีตั้งโรงงานทำกระสอบบ้านซึ่งแพร่ทั่วไปตกอยู่ในมือคน
 จำนวนมากในการเป็นเจ้าของโรงงาน โรงงานอื่นๆ ก็เดิน
 รูปเดียวกัน

หากข้าพเจ้ามีโอกาสเป็นผู้แทนราษฎร อาจมีโอกาส
 จึงเห็นในงานชนิดนี้ได้ ในนามของคณะชนผู้เป็นเจ้าของถิ่นได้
 ดันเป็นแน่

ในการตั้งต้นนั้นเราใช้แรงเด็กนักเรียน จึงจัดทรัพย์
 ใจให้เขาตามสมควรเมื่อเขาออกไปจะได้มีหุ้นส่วนในโรงงาน
 ด้วย วิธีเช่นนี้จึงหวังคอบตาได้ตั้งต้นแล้วคือโรงงานของวัดสุปัฏน
 ซึ่งเจ้าคุณพรหมมุนีเป็นผู้เริ่มริ

ข้อ ๒๒ พันธุ์แท้

ให้พิจารณาจำนวนเลขต่อไปนี้

- (๑) $100 \div 2 = 50 \%$ เด็กพ่อแม่
- (๒) $50 + 100 \div 2 = 75 \%$ เด็กดลูกชั่ว ๑
- (๓) $75 + 100 \div 2 = 87.5 \%$,, ๒
- (๔) $87.5 + 100 \div 2 = 93.75 \%$,, ๔
- (๕) $93.75 + 100 \div 2 = 96.875 \%$,, ๕
- (๖) $96.875 + 100 \div 2 = 98.4375 \%$,, ๖
- (๗) $98.4375 + 100 \div 2 = 99.21875 \%$ พันธุ์แท้

อธิบาย เช่นถ้าเราอยากคงพันธุ์ไก่ดำให้เป็นพันธุ์แท้

เราเอาไก่ผู้ดำเมียดำมาประสมกัน ชั่วแรกจะได้ลูกขาวบ้างแดง บ้าง เหลืองบ้าง ดำบ้าง ฯลฯ แต่จะมีลูกที่ผู้ดำเมียดำอยู่ บ้างเขาถูกผู้ดำเมียดำประสมกันต่อไป ทำดังนี้ ๗ ชั่วคงตัวเพศ ข้างบน ลูกที่เกิดจากนั้นไปจะเป็นสีดำหมด นั่นคือเด็กแท้พันธุ์แท้ ถ้าไม่เมไก่ด้อนมาประสมจะไม่เปลี่ยนตั้งแต่ลักษณะ อันเคย

พืชก็ด สีก็ด เมื่อเราทำให้เป็นพันธุ์แท้หมด เรา จะทราบลักษณะอันแท้จริงของมัน เมื่อเอาพันธุ์แท้เทียบ

กันก็จะทราบความจริงว่าพันธุ์ใดดีเดวกว่ากันอย่างไร เรา
ก็เลือกแต่พันธุ์ดีเลี้ยง, ปลูก, ค้ากำไรชานานใหญ่ต่อไปพันธุ์เดว
เราเริ่มเลี้ยง

หน้าที่ของสถานที่ทดลอง กสิกรรมอีก อย่างหนึ่งที่สำคัญ
ซึ่งก็คือการทดลองหาพันธุ์แท้ที่ตัวเองสั่งให้ปลูกเมืองต่อไป ต้อง
การมากที่จะได้พันธุ์แท้อย่างดีโดยคัดเลือกจากพืชพันธุ์แห่งท้อง
ที่ เวลานี้นิยมพันธุ์ต่างประเทศเช่นไก่เด็กฮอนในทางใช้มาก
แต่แน่ใจว่ามันอาจแพ้ไก่พื้นเมืองบางพันธุ์ เพราะต่างดินฟ้า
อากาศกัน ครั้งหนึ่งรัฐบาลสั่งให้ข้าพเจ้าและหลวงผดด้มฤทธิ
กสิกรรมกับหลวงสุพรรณวาจกเสด็จไปหาความรู้เพิ่มเติมใน
การทำนา คราวนั้นได้มีโอกาสตั้งงานของนาทดลองสถานที่ทดลอง
รังสิต เคยมีผู้เดาว่าที่นั่นมีการคัดเลือกและผสมข้าวพันธุ์แท้
กัน แต่ความจริงเข้าใจยังไม่ใช่วิธีที่ดีพอ เพราะเอาข้าว
ต่างพันธุ์ ไปปลูกใกล้กัน ดอกข้าวเมื่อบานนั้นละของเกรด
ดีผู้ปลูกไปราว ๆ ๒๐๐ เมตร เมื่อปลูกชิดกันย่อมผสมกัน
ได้ จึงสงสัยว่ายังเป็นข้าวพันธุ์แท้ไม่ได้ เหล่านี้รัฐบาลน่าจะ
พิจารณาให้ถูกหลักวิชาต่อไป ถ้ายังไม่ได้แก่และถ้าเป็น
ดังนี้

อย่างไรก็ตามหวัง เขาชาวพันธุ์แท้จาก ชาติตอง ของ
 รัฐบาลที่รังสิตมาใช้แก่จังหวัดอุบลฯ ไม่ได้ เพราะที่นั่นเป็น
 เคนหนี้ยอดมากและเป็นดุ่มน้ำ จังหวัดอุบลฯ มีทรายมากและ
 ไม่ใช่ดุ่มน้ำจึงควรที่จะทอดลงให้เหมาะแก่ดินฟ้าอากาศ คือ
 เมื่อขอให้ตั้งสถานที่ทอดลงชนในจังหวัดแล้ว ก็จะได้ทอดลง
 ดงพันธุ์แท้ชนด้วย สถานที่ทอดลงควรตั้งชนได้ในจังหวัดอุบลฯ
 เพราะเป็นจังหวัดที่ใหญ่ยิ่งในกรุงเทพฯ มิฉะนั้นชาวอุบลฯ
 จะไม่มีโอกาสได้เห็นการกระทำของสถานที่ทอดลงด้วยตา
 เองสถานเช่นนี้ได้ตั้งชนแห่งหนึ่งแถวในภาคอีสาน คือที่
 อำเภอโนนวิเศษ แต่ที่นั่นชาวจังหวัดอุบลฯ ไม่มีโอกาสรู้เห็น
 เพราะทางคมนาคมไม่ได้ผ่านไปที่นั่น ทั้งผลแห่งการทอดลง
 ก็ยังไม่แน่ว่าจะใช้ได้แก่จังหวัดอุบลฯ หรือไม่ เพราะดินฟ้า
 อากาศต่างกัน ดินฟ้าอากาศย่อมต่างกันเสมอแม้บางที่เพียง
 ในตำบลเดียวกันก็ต่างกันไปแล้ว เช่นอยู่คนละด้านของเขา
 ฟ้าอากาศต่างกันเพราะลักษณะดินต่างกัน ๑ มีป่ามากน้อย
 ต่างกัน ๑ มีไอน้ำในอากาศอันเป็นเพราะมีสายน้ำบ้างบางมาก

น้อยต่างกัน ๑ ความสูงต่ำกว่าระดับน้ำทะเลต่างกัน ๑ ทาง
 ดมทางแตกต่างกัน ๑ เหตุอันเป็นคน

การบำรุงที่ดี การทำพันธุ์แท้ เกิดเป็นงานอันเดียวกัน
 เป็นงานสำคัญที่สุด จำเป็นจะต้องเร่งเร้าให้รัฐบาลจัดการเปิด
 การกระทำขึ้น แม้แต่หน้าที่ของบำรุง แล้วส่งเมล็ดไปหว่าน
 เพรารั่วไป ในภาคอีสถานนั้นสถานีบำรุงหญ้าได้เปิดกระทำ
 ขึ้นแห่งหนึ่งคือปากช่อง มีหญ้าชนิดดี (Dollis) เนเพียร์
 (Napier) ควีนี่ (Quinea) มอริซัส (Morituous) เป็นต้น
 เมื่อส่งสถานที่ทดลองขึ้นจะได้ร้องขอให้เอาพันธุ์หญ้าอย่างดีของ
 ที่งที่มาทดลองเทียบกันดู พันธุ์ใดดีก็จะได้แจกเมล็ดไป รวม
 ทั้งตัวอย่างแห่งวิธีตัดหญ้าด้วย เพราะหญ้าในภาคอีสถานมัก
 อุดมแต่ฤดูฝน ฤดูแห้งใช้ฟาง ใบไม้ และใบข่อย ๆ ต ๆ บำรุงสัตว์
 จะได้แบบแห่งการตัดหญ้าไว้แต่ฤดูฝน เพื่อตัดหญ้าอ่อน ๆ ได้
 เที่ยงสัตว์ในฤดูแห้ง วิธีตัดหญ้ามีตัวอย่างให้ดูที่สถานีจันทก
 แห่ง กองสระเบียงสัตว์ของทหาร ราคาเครื่องตัดก็ย่อมเยา
 การเลี้ยงสัตว์ที่เราเลี้ยงได้กันตลอดของตัว เพราะคัมภีร์หา
 เรื่องหญ้าไม่ตกก็จะขยายการงานกว้างใหญ่ขึ้นตามความขยาย

ตัวของศิลปวิทยา เมื่อตั้งปัญหาเรื่องหม้ายตกไปแล้ว ราษฎรผู้ผูกใจในการเลี้ยงสัตว์ก็เลิกทำงานอื่นเลี้ยงแต่สัตว์อย่างเดียวก็ได้ และขยายการเลี้ยงจาก ๒-๓๐ ตัว เป็น ๓๐๐-๕๐๐ ตัวได้ หน้้าในฤดูฝนแห่งภาคนี้มามากจนรก จะได้อัดไว้ใช้ในฤดูแห้งจนพอประสงค์ได้

การเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพที่เหมาะสมที่สุดในภาคอีสาน เพราะเป็นที่ตรงภาคคือเป็นที่ราบสูงพื้นดิน ระบายน้ำออกไปได้ง่ายโดยธรรมชาติอันวย วิธีดำเนินการเลี้ยงสัตว์หากดำเนินการอยู่ทุกวันจะขยายงานไม่ได้มากพอ แต่จะสำเร็จเช่นนั้นต้องอาศัยหลักวิทยาศาสตร์ ตั้งตัวอย่างที่ได้ยกการเลี้ยงหมขนเป็นตัวอย่างไว้แล้ว งานเหล่านี้โรงเรียนวิศามัญชนมธยมหรือประถมและสถานที่ตลอดกลักรรรมเป็นผู้นำเบ็ดตัวอย่างให้เห็น

ด.ร. เอ.เอ.พี.คาร์ ก่อวางไว้ถึงภาคอีสานที่เกี่ยวกับเรื่องนว่า

ก. “ไม่น่าสนเท่ห์เลยว่า บ้าเหล่านี้เดิมก็มีพิษ เป็นอย่างเดียวกันกับทุกหมู่ ในพินภูมิประเทศนี้มาก่อนถ้าวคือเป็นบ้าไม่ รุนสอ ทั้งออกชนในทหที่กว้างทางพงดงแต่เดิม”

และตอนหนึ่งท่านผู้นั้นถ้าวว่า

ข. “แม่น้ำเป็นอย่างไรเดียวกับบรรดาแม่น้ำในภาคอีสานทั้งหมด คือพอฝนตกหนักน้ำไหลรวดเร็วจนฝั่งเต็มและเอ่อแฉกก็ลดลงโดยรวดเร็วเหมือนกัน ตามริมฝั่งแม่น้ำเหล่านี้มีที่ดินกว้างใหญ่เหมาะแก่ที่จะทำนาหลายแห่ง ถ้าหากคิดท่อน้ำได้สำเร็จจะเหมาะแก่การเพาะปลูกขนานใหญ่ที่ใช้เครื่องจักรสมัยใหม่ยิ่งนัก เวลานี้ได้ทอดทิ้งไว้เป็นทรกร้างว่างเปล่า”

ในหมายเหตุ (ก) แปลว่าตะเมาะไม้้นอกจากคงใหญ่เคยเป็นที่เพาะปลูกเก่าแก่มาแต่อดีตที่เหล่านี้เขาเอาหญ้าพันธุ์ต่างๆ มาหว่านเป็นนาหญ้าเลี้ยงสัตว์ ตัดหญ้าอัดหญ้าไว้ในฤดูต่างๆ จะเหมาะอย่างยิ่ง เพราะนาหญ้าของทหารที่จีนก็กินข้าพเจ้าได้ไปเห็นมากับตานี้ไม่ใช่ทุ่ง แต่เป็นป่าโปร่งๆ แห่งตะเมาะไม้

ในหมายเหตุ (ข) แปลว่าหากเปิดท่อน้ำขึ้นในจังหวัดอุบลฯ นอกจากบึงบอระเพ็ดใหญ่ไว้แล้ว ริมฝั่งแม่น้ำมูล-ชี-โขม-ดำราญ ฯลฯ จะได้ที่เพาะปลูกอันประเสริฐเป็นอย่างยิ่ง เหมาะยิ่งกว่าภาคกลางคือลุ่มน้ำเจ้าพระยา เพราะน้ำลดเร็วและดินแห้งเร็ว ด้วยว่าเป็นดินทรายและเป็นที่สูง อาจใช้เครื่องเกี่ยวข้าวสมัยใหม่เข้าทำงานได้ เพราะมีภูเขาอันหนักในเรื่องเครื่องเกี่ยวข้าวที่รุนแรงของฝรั่งซึ่งเขาใช้บนบกแก่ข้าวดำ, โยคี, บาเดย์ ฯลฯ โดยมากตามที่ลาดแห้งโหดเขา เหล่านี้จะมา

ใช้ในที่ณะเช่นถ่มน้ำเจ้าพระยาได้ยาก เพราะเครื่องจมนโคลน
 เตี้ย เรือขึ้นเป็นปัญหาอันหนักอย่างมากแก่สถิติรภาคกลาง
 ท่านสถิติพรเคยทรงเห็นว่าควรประกาศให้รางวัลแก่ผู้ประดิษฐ์
 เครื่องเกี่ยวทุ่งแรงในที่ราบต่ำแห่งดินเหนียวด้วยเงินหลาย
 หมื่นบาท เพราะถ้าทำนามากเกี่ยวข้าวไม่ทัน ข้าว
 ร่วงหมด เวลาเก็บเกี่ยวต้องรวดเร็วจึงจะทันการ แต่จะใช้
 ได้ทันทีในภาคอีสานเพราะมีลักษณะคล้ายคลึงกันกับที่เพาะปลูก
 ของฝรั่ง แต่ต้องร้องขอให้รัฐบาลเปิดการทำกรทหน้าและ
 บิดหัวน้ำไว้ในที่สูงเสียก่อน

ข้อ ๒๓ การเลี้ยงสัตว์

แต่ก่อนถ้ามีดาวหางปรากฏเราก็พากันกลัว ว่าถ้า
 ดาวหางพุ่งหางไปทางทิศใดเราจะอดเกลือในปีต่อไป ถ้า
 ดาวหางพุ่งหางไปทางทิศเหนือจะอดข้าว เราพากันเห็นว่า
 ข้าวกับเกลือเป็นแม่แรงสำคัญในชีวิต เราจึงพากันทำนาข้าว
 เก็บข้าวไว้ใช้หลายปี เพื่อมีอดอยาก เพราะถ้าแต่งคิดกัน
 หลายนปีข้าวไม่ให้ผลจะได้เอาข้าวเก่าออกใช้ ถ้าไม่มีก็อดตาย
 แต่ว่าต่อไปเมื่อการคมนาคมสะดวกแล้ว จะไม่ต้องอดข้าว
 ตาย เมื่ออดเกลือตาย เพราะถ้าไม่มีข้าวจากนา ก็ยังขอ

หรือมีผู้นำมาขายจากมณฑลอื่นหรือประเทศอื่น ข้อสำคัญขอ
ให้มีเงิน อะไรที่จะได้เงินโดยสุจริตจงลงมือทำ เพราะ “เงิน
คืองานที่สำเร็จแล้ว” ซึ่งชาวรัสเซียจัดท่านข้างอ้างถึงว่าดังนี้

แท้จริงจังหวัดอุบลฯ ตั้งอยู่บนที่ราบสูงไม่เหมาะแก่การ
ทำนา แต่เหมาะอย่างมากแก่การปลูกพืชบกเช่น ฝ้าย เตยง
ใหม่ ปลูกบ้าน ปลูกอ้อย ปลูกยาสูบ เป็นต้นและเหมาะอย่าง
มากแก่การเลี้ยงสัตว์

เมื่อได้จัดการทนาดังว่ามาแล้วจึงได้จัดบ่อนนาออกไม่ให้
กักน้ำไว้มากเกินไป จัดการปลูกพืชบกและเลี้ยงสัตว์ เช่น
การเลี้ยงสัตว์เช่นแกะตาบ, หมู, เป็ดไก่, ม้าและควายวัว เป็นต้น
จะยกตัวอย่างเรื่อง การเลี้ยงหมูให้เห็น

เราประสงค์หมูในหน้าหนาว ถ้า ประสงค์ เป็นจริงคิดทันที
พอดกตันฤดูฝนปลูกหมูปอพรากแม่ได้แล้ว จัดการตอนเลี้ยง
ให้หมด ยกโรงปลูกมันเทศ, ถั่ว, ข้าวโพก, ถั่ว, ถั่ว,
มันสำปะหลัง, ผักโหม, กถั่ว ฯลฯ ปลูกลงไปในที่นาที่
ตบคันทนาออกแล้ว เมื่อตกตันฤดูฝนพืชที่ปลูกเช่นมันเทศจะ
สาวเถาก้าวกาย ก็นำหมูเข้าเลี้ยงในนาเหล่านั้น โดยสร้างรั้ว
เตี้ยๆ เค็ด่อนที่ได้เป็นคับๆ ย้ายได้ง่ายด้อมให้หมูกินควาจะไว้
ไว้ เพราะหมูจะกระดะจะปลดปล่อยให้กินทั่วไปได้ เมื่อ

หมู่มกินโรนแตกแล้ว ก็เคลื่อนร้วค้อไปให้กินไร่ใหม่ พอย้าย
ไปหมดทุกไร่แล้ว ก็จัดการย่นมาเตียงไร่แรกอีก เพราะ
ฤดูฝนไร่ที่เตียงแล้วกตบงามขึ้นอีก เข้าเย็นให้อาหารหนัก
บ้าง เช่น เกด้อ, ถ่าน, ไร่ หรือข้าวเปลือกข้าวโรนนั้น มี
ภษณะใต้น้ำเย็นให้มันกินไม่ให้ขาด กตางวันที่เดกร้อนให้มัน
พักทรมไม้ใหญ่ที่เรูปลอกไว้ ๑๕—๒๐ วาค่อต้นนั้น การเตียง
กตางแจ้งอย่างหมูบ่าเช่นนเตียงใต้ที่ทะเลายร้อยตัว โดยไม่
เปิดองค้ำใส่หุ้ยมาก เตียงในนาหญ้าเช่นนคตอด ๖ เดือนที่เป็น
ฤดูฝน เข้าฤดูหนาวก็ได้หมูจากนาหญ้าเข้าคอกแคบๆ มีหลัง
คาแล้วซุน (ทำให้ฮ้วนพี) ด้วยอาหารที่จะไปเป็นมัน ใต้แก
แบง เช่น หัวสำคู หัวเผือก, หัวมัน, เข้าโรน, เข้าเปลือก,
กตอย, มันหนวดแมว, มันดำปรหลังฮันเราแยกปดกไว้ต่าง
หากจากนาหญ้า เพราะฤดูหนาวพืชพวกนคกหัว เตียงอยู่ ๓๐
ถึง ๔๐ วันมันจรฮ้วนจนตาบด การเตียงคังฝรั่งเขาทำกันได้ผล
ดีมาก เขาเรียกว่าเตียงตามหลักวิทยาศาสตร์ ที่ ๓๐ ไร่ก็
เตียงได้ตั้ง ๓๐๐ คิวขึ้นไป

ที่นามนที่สูงในจังหวัดอุบล ๑๓ ๑ ซึ่งกำลังจัดเป็นทราย
หากตบคันนาออกปดกไม้ใหญ่ทั้งามเร็ว แล้วเปิดเย็นเป็นเตียง
หมู, เบ็ดไก่, กะต่าย, ๑๓ ๑ จะทำให้ทั้งามชุนนานๆ มี

หมอนกดับมาทำนาอีก เขาจะงามดีตามเดิม แต่กิจการเหล่านี้
 ของอาศัยรัฐบาลทำให้ดูเป็นตัวอย่างก่อน ที่สถานีทดลอง
 กสิกรรมของจังหวัด เพราะไม่ว่าอะไรที่จะแนะนำกิจการใหม่ ๆ
 ต้องอาศัยการได้เห็นตัวอย่างดีก่อน พอดีการเลี้ยงหมู
 ค่อยไป เมื่อหมูอ้วนแล้วมันจะเป็นโรคตาย ผู้ชำนาญในทาง
 เลี้ยงหมูจึงบอกทำให้รับจัดการขายเสีย เมื่อขายไม่ได้
 หมอก็จัดการทำหมูแฮมหรือบรจกๆ ไปจำหน่าย หาก
 จะเอาไว้ให้มีชีวิตก็ทำได้ แต่ต้องได้ออกจากคอกแคบๆ นั้น
 ให้มันไปอาศัยอยู่ตามร่มไม้ข้างลำธารให้มันเที่ยวหาไม้ผุหรือ
 รากไม้ป่าเป็นอาหาร เขาเย็นเลี้ยงอาหารแต่พอไม่ให้ตาย
 การเลี้ยงเช่นนี้เรียกว่าเลี้ยงชะตอมัน เมื่อจะขายก็ได้เข้า
 คอกแคบๆ ขุนให้อ้วนได้ใน ๖-๗ วัน

ดินค้ำหมูในสมัยก่อน ชาวจังหวัดชอบดๆ ดๆ เทียวหา
 ซอหมูที่เดินเก่งๆ ได้ไปขายโคราช ค่อยไปไม่ต้องเป็นเช่นนั้น
 หัดกล้าค้ำหมูคือนำหนัก เดียงให้หนักมากเท่าใดจะได้เงินมาก
 ตามถ่วง มีตำราบัญญัติไว้แล้วซึ่งครกสิกรรมเขาทราบทั่วๆ
 กันว่าหมอนำหนักเท่านั้นๆ จรด้องเป็นน้ำหนักกรดกเท่านั้น
 เกรียงในเท่านั้น, เนื้อเท่านั้น, มันเท่านั้น, เมื่อคนไปซื้อก็จัด
 การซึ่งแต่เช้าก่อนมันกินอาหาร เมื่อทราบน้ำหนักแล้วก็หา

ราคาหมู่นั้นได้เพราะเมื่อใช้กฎหมายเทศบาตแล้ว เราว่า
เราจะทราบราคากระดูก, เครื่องใน, เนื้อ, มัน, ฯลฯ ของ
หมูซึ่งบีบไว้ที่หน้าตลาด ว่าอะไรน้ำหนักเท่าใดคือราคาเท่าใด
เมื่อเราคิดราคาได้แล้วเอาเงินค่าภาษีหักออก ที่คือราคากันก็
ตรงค่าแรงที่ผู้ซื้อจะฆ่าขาย ไม่ใช่ให้สัตว์ตายวอดระเหดต่อราคา
กันอย่างที่ทำกันโดยไม่ทราบน้ำหนักเช่นทุกวันนี้

จังหวัดอุบลฯ ฯลฯ นอกจาก การ เติง หม แต่ ก็ เหมาะ
อย่างมากแก่การ เติงสัตว์อายุสั้น ๆ ชนิดอื่นอีก แม้เงินกะทัง
ปลาก็เหมาะ แต่ชาวเราขาดหลักวิชาและความชำนาญ จึง
เติงมาก ๆ เป็นสินค้าใหญ่ไม่ได้ การที่ เติง มาก ๆ ได้ต้อง
ปฏิบัติตามหลักวิชาศาสตร์ คำว่าหลักวิชาศาสตร์ก็คือ
หลักความจริงอันเป็นไปโดยธรรมชาตินั่นเอง เช่นหมูก่ เติง
อย่างหมา ซึ่งสัตว์ทุกคนเมื่อถึงแก่ตายเป็นความจริงได้
เองก็จะค้นพบวิชาศาสตร์ใหม่ขึ้นได้ แต่เพื่อรวบรัดเวลาให้
สั้นเข้า เราเอาแบบแผนที่เขาค้นคว้ามาได้ไว้ก่อนนำมาใช้ที่
เคยมีดักจิ้งหรีด หรือ ชาวยุโรปและอเมริกาที่มีปริญญาเป็น
แถว ๆ แต่ไม่มีงานทำมีอยู่มากเราควรกล้าจ้างพวกเหล่านั้นเป็น
ครูและนำทางทำกินต่อไป เมื่อเราเคยจ้างพวกนั้นมาช่วยคิด
อ่านเป็นที่ปรึกษาในราชการคืองานทางศิวิไลซ์ต่าง ๆ ได้เรา

ก็ควรจ้างมาใช้ในทางอาชีพได้เหมือนกัน และจังหวัด
อุบล ๑๓๑ ควรได้ผู้เชี่ยวชาญทางสถิติกรรมมาไว้สักคนหนึ่ง
เป็นอย่างดี ดังเห็นที่ผู้แทนจังหวัดมีหน้าที่กระทำการขอ
ร้องแทนราษฎรต่อไป

ผู้แทนที่เข้านั่งในรัฐสภาสำหรับประเทศที่เจริญแล้ว แต่
ละคนย่อมมีความรู้ในหลักวิชาสูงๆ จังหวัดอุบล ๑๓๑ หา
ผู้ที่ฝึกฝนในหลักวิชาแทบนับตัวได้ การพะยุงฐานะของจังหวัด
ให้สูงขึ้นย่อมอาศัยผู้แทนเป็นมือขวา ข้าพเจ้าพบกับผู้สมัคร
เป็นผู้แทน ๒-๓ คน คนหนึ่งบอกว่าพระท่านให้สมัครเพื่อแสดง
ว่ารักชาติ อีกคนหนึ่งว่าอยากเขารูปร่างไปลงหนังสือพิมพ์ ออก
จะทำให้เกิดขึ้นจริง

ข้อ ๒๔ สัมพันธกิจ

(ก) บ่อเกิดแห่งทรัพย์ ตามหลักวิชาโภควิทยา
(เศรษฐวิทยา) อธิบายไว้ว่าบ่อเกิดแห่งทรัพย์มี ๔ อย่างคือ

(๑) ความอยาก ในหัวของมนุษย์ย่อมมีความอยาก
ได้ ชาวจังหวัดอุบล ๑๓๑ มีความอยากได้มากมาอยู่แล้ว
จนพากันหลงใหลไปค้ากำบนทางมณฑลชั้นใน แต่ก่อนมีไป
ทะเลหายพันคน แต่เราจำเป็นจะต้องเร่งความอยากให้สูงขึ้น

เช่นอยากให้ตัวเป็นเศรษฐีอยากให้ประเทศเป็นมหาประเทศ ฯลฯ การเร้าความอยากจำเป็นอย่างมากที่จะต้องมีหนังสือฉบับหนึ่งพิมพ์และแจกไปทุกหมู่บ้าน หนังสือเล่มนั้นนี้สำหรับให้พลเมืองตระเพาะพวก ทำการกำเนิดผล (ไม่ใช่พ่อค้าด้วย) ลงข่าวว่าใครมีอะไรจะขายอะไรแต่ ๑๐๐ บาทขึ้นไป อยู่ที่ไหน และสำหรับให้พลเมืองลงข่าวว่าคนอยากซื้ออะไรราคาอย่างไร คนอยู่ที่ไหน หนังสือเล่มนี้ให้พลเมืองและชาวต่างชาติถึงประกาศพร้อมกัน หนังสือเล่มนี้รัฐบาลทำแล้ว คือ “จดหมายเหตุของสภาเผยแผ่พาณิชย์” ราคาเล่มละ ๑ บาท ต่อไปควรให้เปล่า และพิมพ์เดือนละเล่มแจกทั่วไปตำบลละเล่ม ประจำห้องสมุดประจำตำบล นี่จะเป็นแดนแห่งความอยาก และเป็นบ่อเกิดแห่งกำเนิดทรัพย์สินแรก

(๒) การออกแรง บ่อเกิดแห่งกำเนิดทรัพย์สินต่อมา ก็คือการออกแรง เมื่อถึงเกิดถึงหรือโคจะเห็นได้ชัด เมื่อมันอยากอาหารมันก็ออกแรงไปเที่ยวหากิน มนุษย์เราอยากได้เงินก็ออกแรงทำงาน เด็กหนุ่มๆ เขาเข้าใจผิด เขาเข้าใจว่าการหาทรัพย์สินของตงคนด้วยทุน ที่ถูกต้องคือตั้งต้นด้วยแรง มนุษย์เราเกิดมามีแต่ตัวเปล่าเราต้อง ออกแรง จึงจะได้ทรัพย์สินแต่เมื่อพูดถึงแรงในทางโลกก็วิทยาก็เป็นค่าแรงเล่มใหญ่ๆ มนุษย์ต้องตั้ง

ค้นด้วยแรงตนเองก่อน เมื่อสะสมทุนได้ตัวหรือเมื่อจะทำงานอุตสาหกรรม ต้องอาศัยแรงโดยทางวิทยาศาสตร์เช่นแรงเครื่องจักรอันกำหนดเรียกว่าแรงม้า เครื่องจักรอันหนึ่งมีหลายแรงม้า, ๓ แรงม้าเท่ากับ ๘ แรงคน ในการอุตสาหกรรมต้องอาศัยแรงเครื่องจักร และพลเมืองต้องเปลี่ยนความคิดให้สูงขึ้นโดยอาศัยหลักวิชาในการทอี่แรงต้องพยายามแก้ไขแรงงานให้สูงหรือเท่ากับประเทศที่เจริญ เช่นในการโลกก็ควรใช้เครื่องไถที่ได้งานมากในเวลาน้อย เช่นไถที่ใช้รถยนต์ลากพ่วงไถ ๗-๘ คัน ฯลฯ รวมความว่าเรื่องแรงเราอย่ามุ่งแคบเพียงอาศัยแรงเราเองว่าไป ต้องมุ่งทอี่แรงโดยเอาเครื่องจักรมาใช้การต่อไปอย่างพลเมืองของฝรั่งมิฉะนั้นเราจะก้าวไม่ทันเขา จริงอยู่น้ำมันเรายังไม่เอาถูกุญแจไขออกซึ่งมีอยู่ที่ตำบลฝาง แต่เรามีสินค้าแลกเปลี่ยนของรัสเซีย

(๓) กรรมสิทธิ์ เมื่อเราอยากได้ และเราได้ตั้งแรงไปเช่นเราอยากได้บ้าน เราตั้งแรงไปเดี๋ยยไม้ค้ำเสา ฯลฯ ครั้นแล้วเราก็ได้เรือนหลังนั้นมาเป็นกรรมสิทธิ์ หรือเราอยากได้เกวียนเราตั้งแรงค้ำไม้มาทำเอง ครั้นแล้วเราก็ได้เกวียน๓เล่มมาเป็นกรรมสิทธิ์

(๔) ความสามารถแลกเปลี่ยนได้ สิ่งที้อย่าเป็น
ทรัพย์สินตั้งนั้นคงสามารถไปแลกเปลี่ยนได้ตามความพึงใจ

เมื่อเราอ่านมาครบ ๔ ประการแล้ว เราจะทราบว่ามีข้อ
เกิดแห่งทรัพย์สิน ๔ อย่างเท่านั้น คือทรัพย์สินคือโลกทั้งแห่งหรือ
ดินแดนบ้านเอง ก็เมื่อเช่นนั้นทำไมเศรษฐกิจจะอุดมแต่ละเพาะ
ในอเมริกาเท่านั้น! หากเราทราบเช่นนั้นและโดยปฏิบัติการ
อาศัยหลักวิชา พดเมืองแห่งภาคอีสานก็อาจมีเศรษฐกิจเกิดขึ้น
ได้มากมายในภายหน้า

(๖) ได้หุ้ย ก็และเป็นโฉนด ชาวเราจึงจนกันมาก ๆ
ความจริงพวกเราไม่จน ผู้ใดมีวิชาโรค มีที่อยู่ มีเครื่อง
นุ่งห่ม และมีอาหาร พอกินพอใช้ พระพุทธศาสดาเรียกว่า
“ตั้งคหวัตถุ” คนเรามีวัตถุ ๔ อย่างเรียกว่ามีมีแล้ว ความ
มีมีอยู่ที่ใจ ถ้าตามบ้านแจะระแมถกตอคเตอร์ดีภาษาชาติ &
หมิ่นบาท แจะอิมยมตะโมเพราะแกมีเงินตั้ง & หมิ่น แต่ถ
นายเช่นร็พอร์ดแกมีเงิน & หมิ่นบาทก็อาจผูกคอตายทันที
อย่างไรก็ตามพดเมืองในจังหวัดอุบลฯ จะทอทรัพย์สิน ขึ้นได้
อย่างไร จะมีทางทอทรัพย์สิน ขึ้นได้หรือไม่ ต้องตอบว่า “ได้”
โดยเอาบัญญัติเรื่อง “ค่าได้หุ้ย” มาดัดให้ละเอียด กล่าวคือ
ศาลาอยู่สุวรรณวารี่เราจ้างแกพันบาทให้แกแบกข้าวเปลือก ๑

กะดอมไปขายที่ตลาดปากเมืองคือกรุงเทพฯ แยกจะแบก
ไปไหม? ตอบว่าแกไม่เอาแน่ๆ, เขาใหม่ ตัวอย่าง
ที่ ๒ ถ้าให้ค่าข้าวเปลือกแก่กะดอมนั้นเป็นราคา ๔ สตางค์เป็น
กำไร แกจะเอาไหม ตอบว่าถ้าไม่มีความจำเป็นบังคับแก
จะไม่เอา เรื่องความจำเป็นบังคับนั้นเองบางท่านจึงไม่ยอม
ให้เด็กหรือผู้มีดรนนั้นจะนอนพุงเชื่อมกันเสียหมด ถ้าให้กำไรเพียง
เท่านั้น เขาได้กินดีกว่าทำพอกินพอใช้พอแต่ทำไมจึงว่าพอ
แล้ว เพราะทำขึ้นได้แต่ขายไม่ได้ นี่คือความเป็นอยู่ในภาค
อีสาน

ทิวไร่ คือค่าระวางรถไฟต้องลดลงมากกว่าวันตั้งกล่าว
แล้ว อย่าหากำไรทางรถไฟโดยตรง ให้หวังกำไรในชั้น ๒
ให้เก็บค่าระวางด้วยราคาเดียวกันหรือจะต่างกันก็บ้างก็เล็กน้อย
ถ้าหวั่นค่าระวางสินค้าเช่นจากอยุธยาถึงอุบลฯ ต้องเก็บราคา
คล้ายๆ กัน โดยหักกันหนึ่งผลเมืองภาคกลางภาคเหนือและ
ตะวันออกจึงมีโอกาสร่ำรวยเหมือนกันเพราะมีโอกาสนำสินค้า
สู่ตลาดปากเมืองได้เช่นกัน วิชนได้ทราบว่าจะทำอยู่แต่ใน
บางตอนที่ทำการกสิกรรมมาก ๆ ของบางประเทศ เมื่อสินค้า
ทั้งประเทศมีโอกาสดิ้นไปได้เหมือนกัน ราคาที่ดินทั้งประเทศ
จะสูงเหมือนกันคนจะระมัดระวังไปทำมาหากินอยู่ทั่วไป ในหัวเมือง

ชนบท เป็นเงื่อนไขอันแรกในการทอทรัพยากรของชาติ ถ้า
เก็บค่าระวางสินค้าจากอุบต ฯ ไปกรุงเทพฯ ฯ ด้วยราคาคต่ำยคลัง
กันแล้วโอกาสร่ำรวยของพลเมืองจังหวัดอุบต ฯ ก็จะมีขึ้น นี่
เป็นหน้าที่ของผู้แทนจังหวัดจะต้องขออนุญาตจากสภา

การบำรุงท้องที่ เช่นการทอน้ำไม่ควรทำแต่บางแห่ง
เท่านั้น จังหวัดอุบต ฯ ต้องการทะเลสาบน้อย ๆ หรือบึง
ใหญ่ ๆ หรือบายู ท่อทุก ๒๕ ตารางกิโลเมตรต่อ ๑ แห่ง เพื่อใช้
ที่ดินทำการเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์ ได้ทุกฤดูการตั้งกล่าวแล้ว

จากทางรถไฟ ควรตัดทางเกวียนและทางรถยนต์แฉ่น
จากทุกตำบลหมู่บ้านสู่ทางรถไฟตั้งกล่าวแล้ว ทางรถยนต์
ควรจัดทำอย่างถาวรเช่นที่ฝรั่งเศสจัดทำในเมืองญวน กล่าว
คือโรยหินให้รถยนต์วิ่งอย่างเต็มที่ได้สะดวก และซีกหนึ่งของ
ถนนควรแบ่งให้เกวียนเดินไปมาได้สะดวกเมื่อทางสะดวกจาก
อำเภอสู่ทางรถไฟ มีเกวียนมีรถม้ามีรถยนต์เดินประจำ
สินค้าที่หาชนจะมีโอกาสจำหน่ายได้ง่ายและรวดเร็ว จะเป็น
การเร้าความอยาก เร้าความให้ตั้งแรง เร้าให้เกิดกรรมสิทธิ์
และเร้าการแลกเปลี่ยนโรงงานที่ตั้งขึ้นก็จะเจริญ สินค้า
กะลอบบ้าน สินค้าผ้า สินค้าไหม ยาสูบ น้ำตาล ฯ ๓ ฯ ซึ่ง
เราต้องซื้อจากต่างประเทศมีจะหลายสิบล้านบาท ก็จะอุปคัชน

ในภาคอีสานเอง ก็จะได้กับปรวรกเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์
ว่า “ภาคอีสานเมื่อเจริญถึงขนาดจรเป็นชุมชนอพยพนมทมิ
ของกรุงสยาม”

(๓) การตั้งถาวร การตั้งถาวรหมายความว่าไปรษณีย์
ซึ่งควรเปิดทำงานขึ้นทุกอำเภอ ให้สามารถส่งของส่งของรับ
เงินฝากเงินได้สะดวก อยากรู้ได้ชะไรสามารถส่งได้จากอำเภอ
หรืออยากขายอะไร เมื่อประกาศไปและมีผู้สั่งซื้อให้สามารถ
ส่งไปได้จากอำเภอ โดยไม่ต้องวิ่งมาที่จังหวัด และที่ทำการ
ไปรษณีย์ประจำอำเภอควรเปิดคั้งออกมาขึ้นให้สามารถฝาก
เงินถอนเงินได้ง่าย ๆ ทุกวัน เพราะการดักชะโมยการปล้น
สะดมเป็นเพราะเก็บทรัพย์สินไว้ที่บ้าน ถ้ามีที่ฝากจะพ้นการทุจริต
เมื่อจุดใดคั้ง ก็จะไม่เกิดขึ้นซึ่งชีวิตในชนบท ตรง
ข้ามจะพากันออกไปคั้งฟาร์ม (ไร่สวนและนา) อยู่ตามชนบท
ควาจนชีวิตของชาวชนบทจะเป็นตงนี้ ไรนาจะตงอยู่
ในที่อากาศโปร่งสบาย จะมีบ้านอยู่ใกล้ตำบารหรือใกล้บึง
อันมีน้ำได้ไหลเย็น, คั้งการอะไรที่ไหน กชนมาหรือ “เกวียน
อิง” ไปตงโตที่อำเภอณออฟฟิศไปรษณีย์ ไม่ช้าของที่ตง
จะมีบุรุษไปรษณีย์นำไปให้ที่บ้าน เขายืนเราจะคั้งคั้ง
เลี้ยงนกเขาขึ้นอย่งทำมถางความวิเวกเย็นใจ บนไร่มีบ้าน
หรือออยชนเขี้ยวคยาอไปตงตงตา เพราะมีร่องนาอนทตทอด
ไหลค้อมาจากบึงใหญ่เข้าไปในไร่เพาะปลูกจะมีเกวียนหรือ

รถยนต์เข้ามาชนเอาบ้าน หรืออ้อยไปส่ง โรงงานทำ กระสอบหรือ
โรงงานทำน้ำตาลจะมีเขรั ในโรงงานเหล่านั้นบ้าง เมื่อการ
คมนาคมสะดวกมีสถานที่ทดลองแนะนำ มีธนาคารช่วยเหลื
กสิกรให้เงิน ชีวิตในชนบทจะนำอยู่ที่สุด ๒-๓ อาทิกษณ
รถหรือมาเข้ามาเที่ยวดู ภาพยนตร์หรือละคร หย่อนอารมณ์ใน
เมืองอันเต็มไปด้วยผู้ซึ่งมีเชอวณโรคเด็ยครึ่งหนึ่ง นั่นคือ
ชีวิตที่ล้มบรณของกสิกรที่เราปรารถนาให้มีชนในจังหวัดต่างๆ

ข้อ ๒๕ การผูกขาด

บรรดาฆอนอปลดดี (การผูกขาด) ทงต้น เป็นการ
ล้มควรที่จะทำลายเด็ย นอกจากนั้นอย่างเด็ย
ตัวอย่างแห่งการผูกขาดเช่นการต้มกถันสุรา รัฐบาล
ให้โอกาสประมด คนมีเงินมากจึงทำได้ รับไปทำเป็น
มีๆ อยาได้กำไรมากถกเด็ยหน้าจนเปรี้ยวถมี เราพบ
บ่อยๆ ตามร้านย่อยที่รับไปขาย สุราของการผูกขาดไม่ดีขึ้น
เพราะทำบเด็ยถกจะไม่ได้กำไรมาก การปรุงให้เด็ยอย่าง
เด็ยต่างประเทศจึงยังอยู่ในข่ายอันไกลความหวัง ดังนั้นสุรา
ต่างประเทศจึงเอาชนะสุรกายใน ถ้าแบ่งให้รับไปทำเป็น

รายย่อยหลายเจ้าจะเป็นทางมาแห่งความเจริญ เพราะจะ
แข่งขันกันปรุ่แข่งรักษาหื้อ ไม่ช้าเหล้าดี ๆ อย่างต่าง ประเทศ
ก็จะเกิดขึ้น ทั้งเป็นโอกาสให้คนทุนน้อยได้แบ่งแย่งงานไป
ทำ มีโอกาสหากินได้หลายคน คนจะได้มีงานทำมากขึ้น
ควรพากเพียรให้รัฐมาดเด็กเล็ก เพราะผิดหลักกันนอกจากฝัน
ซึ่งเราซึ่งแต่ละจะกำจัดให้สูญไป

ข้อ ๒๖ ตำรา

ตำราทั้งปวงควรมีโอกาสซึ่งพดเมืองจะได้เสวยมาด้วย
ถ้าตะเบิดห้องสมุดให้เป็นหลักฐานขึ้นพดเมืองทั้งปวงได้อ่าน
ค้นคว้าหาความรู้ ก็จะทำให้ความสว่างออกไปเป็นอันมาก ชนิด
หนังสือควรระดมคัมภีร์เก่าๆ ของพนบ้านอย่างหนึ่งตำราใหม่ๆ
สมัยปัจจุบันอย่างหนึ่ง รวบรวมไว้เป็นระเบียบมีเจ้าพนักงาน
ดำเนินการมีผู้รักษา ดังต่อไปนี้

(ก) ห้องอ่านหนังสือสำหรับประชาชนณจังหวัด ได้
ตั้งค้นบ้างแล้ว ต่อไปถ้าเร็วไรกันทำตัวให้ด้อยไปตั้งกลาง
ที่ประชุม ใครศรัทธาให้หนังสือก็รวมไว้ หนังสือดี ๆ ซอ
มาเพิ่มเติม ควรเป็นเจ้าคณะจังหวัดกรรมการจังหวัดและผู้
ว่าราชการจังหวัดเป็นเจ้าหน้าท ตั้งเจ้าพนักงานประจำ จ้าง
คนเฝ้ารักษาให้หียบยืมมีตมาชิกประจำ บ้างรุ่งเดือนละพอ

ควร เช่นเดือนละ ๕ ตำตวงก็ชั่งจนข้าราชการและผู้มีหลักฐานในเมืองเบ็นต์มาชิก ผู้เข้าอ่านเล่มมอแต่ไม่ใช่ธมาชิกก็ขอแบ่งส่วนกุศดบ้าง หนังสือพิมพ์และหนังสือเพื่อการกุศดอาจร้องขอได้เปล่า

(๑) ห้องอ่านหนังสือสำหรับประชาชนอำเภอตำบลและหมู่บ้าน ดำเนินอย่างเดียวกับที่อำเภอ มีนายอำเภอ เจ้าคณะแขวง ขบวนการอำเภอ ที่ตำบลมีเจ้าคณะหมวด กำนันครูใหญ่ตำบล ที่หมู่บ้านมีเสมภารผู้ใหญ่บ้าน และครูใหญ่ประจำโรงเรียนแห่งบ้าน เป็นเจ้าหน้าที่ ห้องสมุดชนบทเช่นนั้นอาจคงได้ทั่วๆ ทั่วๆ รวมกับหอไตร หอไตรปกติปลดกกลางน้ำ ควรยกมาตั้งบนบกเสีย อาจแบ่งส่วนให้ส่วนหนึ่งแห่งวิหารหรือโบสถ์เป็นห้องหนังสือก็ได้

หนังสือของพื้นบ้านเช่นสังข์ศิลป์ไชย เลี้ยวสดจาดัด, ขนทั้ง นางฮอ นานาปกรณ ฯลฯ เป็นหนังสือดี ๆ ควรรวบรวมไว้, หนังสือปัจจุบัน เช่น ตำราทำอาหาร เพราะปลดกเดี่ยวดีดี กฎหมาย หนังสือออกรายเดือนรายบักษ เช่น วิทยาคารย ชาอแพทย์ แดงตำราทั้งปวงเหล่านี้ควรมีไว้ บำรุงคณะ ๓ ตำตวงก็เดือนกึ่งงาม รวมทั้งหมู่บ้านก็พอหาตำรับตำราไว้ได้

ข้อ ๒๗ วิธีมีลักษณะต่างๆ

(ก) ข้าพเจ้าหวังว่า ผู้แทนราษฎรอาจพบเห็นความวิบากกรรมของราษฎรอันเกิดจากฝ่ายบริหาร เช่น การทำคัวพิมพ์ที่ใ้ราษฎรทางไกลแรมคั้นได้ก่อนวัดฝูงเข้ามาทำพิมพ์ที่อำเภอเป็นการลำบากมาก เจ้าหน้าที่ควรไปทำกับที่ไว้หน้าราษฎร นอกจากเมื่อมีการซื้อขายรายย่อยเช่นคัวเดียวคัวสองคัวอันเป็นกิจไม่สำคัญจึงควรให้ลงมาทำเป็นครั้งคราวที่อำเภอวิบากกรรมทั้งหลายแบบคัวเดินทุ่ง ถ้ามีก็ควรขอต่อรัฐบาลให้ช่วยระงับทุกขันธ์บำรุงสุขต่อไป

(ข) การปราบปรามโจรผู้ร้ายอย่างมาเถื่อน เช่น รอยเท้าตั่วทหายคอกอยู่ที่เขตต์ใด ก็เอาคนทั้งเขตต์นั้นไปทำงานโยธาทรมาณต่างๆ ให้ชั้ตั่วผู้ร้ายเป็นคัว วิชบาเถื่อนเหล่านั้นก็จะให้หายไป เพราะวิธีปราบผู้ร้ายนักเรียนรัฐศาสตร์ไม่ได้ถูกตั้งต่อนไปให้ ใช้วิธีปราบเช่นนั้น เขาว่าตอกวิธีตั่วถั่วหนึ่มเยอระแยซึ่งเป็นวิธีตั่วของใช้ความขยันหมั่นเพียร

แต่เวลานั้นข้าพเจ้าทราบว้ วิธีมีลักษณะเช่นนั้นไม่มีแต่หมายความว้ถ้ามีก็ควรทำลายมันเสีย เพราะราษฎรก็เป็นคนไม่ใช่คัวตาย

ข้อ ๒๔ การกีฬา

การกีฬาคือการเล่นเกมต่าง ๆ เพื่อบำรุงให้ร่างกายให้สมบูรณ์ บำรุงหัวใจให้เป็นผู้อดทน, ทุกคนที่เกิดในโลกจำเป็นต้องอย่างหนึ่งที่จะต้องเล่นกีฬาเป็น ไม่อย่างใดก็ต้องอย่างหนึ่ง เพราะธรรมชาติได้บังคับอยู่ในตัวแล้ว แต่การเล่นที่จะได้รับประโยชน์สัมพันธ์กับความตั้งใจของผู้เล่น จำเป็นต้องเดินตามแบบของนักปราชญ์ ในการเล่นกีฬาสมัยต่างๆ ได้คัดแปลง จนเห็นว่าประโยชน์แก่ร่างกายจริงๆ มิฉะนั้นผลที่ได้รับจะตรงกันข้าม สำหรับประโยชน์การเล่นกีฬานั้นเห็นจะไม่ต้องจำเป็นอธิบายให้ละเอียดนักก็ได้ เพราะทุกคนย่อมทราบอยู่แล้วว่ามิใช่เป็นสำคัญ ๓ อย่าง

๑. ทำให้เกิดความชำนาญ และความสมบูรณ์แห่งร่างกาย

๒. ทำให้เกิดความเพ็ดเต็ดและเชาวน์

๓. ทำให้เกิดความมีใจเป็นนักกีฬาและความกล้ามีศักดิ์

การที่ทำให้เกิดความชำนาญนั้น ก็เพราะเหตุว่าผู้ที่แข่งกีฬาชนิดใดก็ย่อมหวังความมีชัย และด้วยความหวังที่จะมีชัยเองจะทำให้ผู้นั้นฝึกฝนตนจนได้รับความชำนาญ อันเป็นเหตุให้เกิดความสมบูรณ์แห่งร่างกาย

ทำให้เกิดความเพ็ดพิณ ไม่ว่าจะการเดินอะไรที่ขยับ
ทำให้เกิดความเพ็ดพิณไปในตัว และการส่งนักกีฬา จำเป็น
จะต้องคัดเลือกเขาแต่ผู้เดินสามารถจริงๆ เข้าแข่งขันจึงจะทำให้
เจริญได้ กล่าวคือ

ในอำเภอหนึ่ง ๆ จะต้องคัดเลือกเขาเฉพาะผู้เก่งที่สุด
เข้ามาแข่งขัน และทุกชนิดผู้ที่จะเป็นแชมป์จะได้รางวัล
เพื่อเป็นเกียรติยศซึ่งจะคิดจกชน ในเมื่อถึงคราว

ส่วนการกีฬาจะนำมาเดินทุกชนิดก็ได้ เพราะบาง
อย่างอาจไม่เหมาะแก่สภาพท้องถิ่น คัดเขาเฉพาะที่เห็นว่าดี เช่น

๑. มวยปล้ำ
๒. ตระกร้อ
๓. วิ่งทน ๕๐๐๐ เมตร
๔. วิ่งเร็ว ๑๐๐ เมตร
๕. แข่งเรือ
๖. แข่งเกวียน
๗. ว่ายน้ำ ๆ ๓ ๆ

และยังมีบาง อย่าง ซึ่งแต่เดิมนั้นเห็นว่าเหมาะและเป็น
ประโยชน์ แต่จัดให้มีกรรมการชนเพื่อดำเนินการแผนกีฬา
ซึ่งข้าพเจ้าหวังว่า คงจะทำให้ก้าวหน้าอย่างแน่ๆ

ท่านเคยคิดไหมว่าการกีฬานั้นสำคัญเพียงใด ถ้าจังหวัด

จัดการกีฬา เป็นทางครึ่งราชการเป็นงานใหญ่จะเป็นอย่างไร
 อาจจัดเอาวันบุญบั้งไฟเป็นเวลาที่คัดเลือกนักกีฬารุ่นต่าง ๆ
 ประจำบ้าน เช่นมวยปล้ำ แล้วเลือกผู้ชนะเลิศในกีฬา
 นั้น เข้าไปแข่งขันที่อำเภอในวันสโมสรสันนิบาตเช่นวันเดี่ยว
 เงินรัฐชูปการ แล้วนำผู้ชนะเลิศมาแข่งขันกันที่จังหวัดใน
 วันสโมสรสันนิบาตใหญ่แห่งจังหวัด เช่นวันฉลองรัฐธรรมนูญ
 ก้าวถึงกายของพลเมืองจะดีขึ้น ร้องขอให้ห้างร้าน, ข้าราชการ
 และคบคิด ให้รางวัลแก่พวกชนะเลิศกีฬาต่าง ๆ อย่างในกรุงเทพฯ
 แม่นำมุดอาจเป็นที่แข่งเรือเอ็กเร็ก ประตุการแข่งกรรเชียง
 แห่งมหาวิทยาลัย เคมบริซ และฮ็อกคีย์ฟรืดพล เมืองอาจจึง
 เตะตามถนนริมฝั่งน้ำเมื่อเรือแข่งขับไล่กันไป ก็จะมีคน
 เป็นอันมาก ราษฎรทุกอำเภอจะมีโอกาสคบหาสมาคมกันได้
 ที่จังหวัดเมื่อวันมีงานกีฬาใหญ่แห่งจังหวัด ซึ่งเราอาจจัดรวม
 เข้ากับงานประกวดกสิกรรม หัตถกรรมของพลเมือง โดกเขา
 บำรุงสมาคมและกีฬาเราต้องเอาอย่างเพราะตั้งามเหตุเกินแทบ
 ไม่มีที่ใด จะขาดสมาคมกัน กินแล้วนอนพุ่งเขี้ยวอยู่อย่างไร
 เราต่างจากสัตว์ก็มีใช้เพราะเหตุเหล่านี้ด้วยคอกหรือ “ดีเปญ
 เซอร์” ท่านว่าดังนั้น, เราจะเห็นนักกีฬาตามเนื้อเต็มชอกคอ
 แห่งจังหวัดเดินพลุกพล่านเป็นชุด ๆ ในวันกีฬายิ่งใหญ่นั้นเป็นแน่

บทที่ ๔

ความตอันท้าย

ข้อ ๒๙ ทำไมข้าพเจ้าจึงสมัครเป็นผู้แทนราษฎร

(ก) เพราะความมีวิชาบางอย่างอยู่บ้าง

ข้าพเจ้าเป็นครุมัธยมกตติกรรม วิชาหลักของข้าพเจ้าคือ “กตติกรรม” นอกจากวิชาหลักกตติกรรม ข้าพเจ้าได้ศึกษาวิชา โภคศาสตร์, วิทยาศาสตร์, พงศาดารโถก (ประวัติศาสตร์ ดารกต) ฯลฯ เพื่อสอบวิชาชุดครุมัธยม การสอบวิชาชุดมัธยม ก่อนนั้นยากที่สุดเพราะไม่มีหลักสูตร ผู้สอบต้องเวียนกวาง ขวางมาก เช่นพอที่จะทราบว่ามีชื่อประวัติศาสตร์โถกของ บางคนนั้นเป็น “ประวัตินิยาย” หาใช่ “ประวัติศาสตร์” ไม่ กวเวียนสอบวิชาชุดมัธยมก่อนแต่จะชุดบางคนเห็นว่ายากยิ่งกว่า เวียนกฎหมาย ครูจึงมักจะหนีไปกระทรวงอื่นเพราะเดือน ฐานะซ้ำและยาก บางวิชาข้าพเจ้าสอบชุดครุมัธยมได้ที่ ๓ ของประเทศอันได้รางวัลชั้นเยี่ยมของกระทรวงธรรมการ, การบัญชี คหกรรมศึกษา จิตศึกษา ธรรมศาสตร์ข้าพเจ้า สนใจและตรวจค้นมานาน ปกติข้าพเจ้าชอบศึกษาวิทยาศาสตร์ และอ่านหนังสือทั่วไป, ข้าพเจ้าคิดหนังสือประจักษ์ ผู้อยู่ใกล้

ชีวิตเช่นภรรยาของข้าพเจ้าจะรับรองในข้อนี้ เพราะข้าพเจ้า
รักหนังสือมากกว่าเมีย ข้าพเจ้าซึ่งคัดลอกวิชาการบุชาห้วนอก
ไปเสียทุกคน

ผู้คำนึงอย่างถวิลจะเห็นว่าจังหวัดอุบลฯ เป็นจังหวัด
กตติกรรมแท้ๆ ข้าพเจ้าได้อ่านพบรายงานของ “Mr. G.S.
Thornton” กล่าวได้ใจความว่า “สมาชิกรัฐสภาเดนมาร์ก
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔ เป็นศิษย์ของโรงเรียนมัธยมกตติกรรมตั้ง
๓๐% ของสมาชิกรัฐสภาทั้งชั้น” โลกถือว่าการกตติ
เดนมาร์กเข้าใจรวมมือกันเป็นเยี่ยมในโดก ชาติต่างๆ ได้ส่งผู้
แทนไปเพื่อตุนำมาจัด, สมาชิกรัฐสภาเหล่านั้นได้ร้องขอให้
ตั้ง “ราชกตติกรรมสภา” ขึ้น การที่เดนมาร์กจัดการกตติกรรมได้
เป็นอย่างดีเยี่ยมก็เป็นด้วยผู้แทนที่มีหัวในทางนวางหลักเกณฑ์ชน
ชาติเราควรมุ่งสนใจในทางกตติกรรมเป็นผู้แทนราษฎร เข้านั่ง
ในรัฐสภามากๆ เพื่อเสนอญัตติให้จัดการกตติกรรมไปในทางที่
ชอบไม่ผิดหลักวิชา เพราะเราเป็นประเทศกตติกรรม

กัณะศิษย์ของโรงเรียนมัธยมกตติกรรมสมัครเป็นผู้แทน
ราษฎรในเดนมาร์กได้ การที่กรมมัธยมกตติกรรมอย่างข้าพเจ้าจะ
สมัครของดุกักงไม่น่าชังนัก ส่วนความดำเร่จันนั้นไม่ใช่ “หน้าทึ”

ของข้าพเจ้า แต่เป็นผู้แทนตำบล แท้จริงข้าพเจ้าไม่ยอม
ให้สำเร็จด้วยซ้ำ เพราะข้าพเจ้าเห็นว่าต้องศึกษาอีกมาก
การเมือง ไม่ใช่ขนมหวานเลย

(ข) ด้วยความรักและพอใจ ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดข้าพเจ้า
ได้คัดค้านข้าพเจ้าว่า ข้าพเจ้าไม่ควรเป็นครู ทั้งนี้เพราะ
ข้าพเจ้าไม่ใช่คนเรียนหัวนอก ส่วนวิชาการเมืองนั้นเป็นวิชา
กว้าง แต่กรุงสยามในปัจจุบันจะต้องบำรุงวิชาชีพ คือสมาชิก
แห่งรัฐสภาจำเป็นต้องศึกษาโศกศาสตร์ เมื่อพูดถึงโศก
ศาสตร์ข้าพเจ้าเคราะห์ดีมาก ผู้สนใจในโรงเรียนกสิกรรมยอม
ทราบดีว่าครูกสิกรรมต้องวิชาอื่น ข้าพเจ้าศึกษาต่ออยู่เป็นนิตย
ส่วนการเผยแพร่วิชาข้าพเจ้าได้ตั้งต้นมาแล้ว ในเชิงภาษาเขียน
เช่นในการแต่งแบบเรียน ส่วนทางหนังสือพิมพ์ข้าพเจ้าเขียนไม่
ได้เพราะผิดวินัยข้าราชการพลเรือน แต่หลายคนที่ข้าพเจ้าได้ใจ
กล่าวหาว่าความเห็นของข้าพเจ้าช่างตรงกับความเห็นของหลาย
นามแฝง ซึ่งเรื่องโดยนามแฝงเหล่านั้นได้รับความนิยมทั่วไปใน
กรุงสยามก็มี ข้าพเจ้าตอบท่านเหล่านั้นว่าถ้าความเห็นจะตรง
กันก็ไม่ใช่เพราะข้าพเจ้าเป็นผู้คัดลอก นอกจากถ้าจะเป็นได้
ก็อาจเป็นด้วยข้าพเจ้าเป็นผู้ให้แนวความคิดไปแก่ผู้ใช้นามแฝง
นั้นก็อาจเป็นได้

(ค) ด้วยว่ามีผู้แทนถึง ๓ คน ไม่มีพลเมืองจังหวัด

ใดในกรุงสยามจะเคราะห์ดียิ่งกว่าพดเมือง ของจังหวัดอุบลฯ เพราะมีผู้แทนได้ ถึง ๓ คน, พดเมืองอาจคาดคะเนว่าข้าพเจ้า คือ เด็กให้เข้าชุดกัน เช่นคนหนึ่งเก่งทางปกครอง คนหนึ่งเก่งทางกฎหมาย คนหนึ่งเก่งในทางหลักวิชาทั่วไปหรือการอาชีพ, ภาษาเขียน, ฯลฯ เมื่อราษฎรต้องการอะไรอันชอบธรรม ฯลฯ จะได้ร่วมมือกันเสนอ “ญัตติ” ให้ดำเร่จดัง ราษฎรประสงค์ การเสนอญัตติทางสภาต้องมองดูทุกแง่ เช่น แง่ปกครอง แง่กฎหมาย และแง่วิทยาศาสตร์เป็นต้นแต่ถ้าเด็กถนัด คือถนัดอย่างข้าพเจ้าผู้เป็นคนโง่เห็นว่าผิด เช่นเด็กไม่เข้าชุดกันงานที่ผู้แทนทำให้แก่พดเมืองก็จะหนักไปด้านใดด้านเดียว หรือไม่ดำเร่จ นี่เป็นความเข้าใจของข้าพเจ้า

ข้อ ๓๐ ข้อควรคิด

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว ข้าพเจ้าคิดว่า วันหนึ่งอาจมีโอกาสดำเป็นผู้แทนราษฎรบ้าง จึงศึกษาอบรมตัว ในหลักวิชาทั่วไป และวิชาสุดท้ายที่ข้าพเจ้าเรียนคือ “การคลัง” ซึ่งเรียนควบไปกับหลายวิชาที่ยังไม่จบเช่นกฎหมาย ระหว่างพักว่าง ๖-๗ เดือนซึ่งมีโอกาสดำอยู่กับบ้านที่กรุงเทพฯ กดวงวัน ข้าพเจ้าได้อบรมตนเองอย่างทรหด ได้พบตนเองที่หอพระสมุดสำหรับพระนครเล่มมอซึ่งถนนมหนึ่งได้นำศึกษาอยู่หลายเล่ม

สมัยเด็กผู้แทนใกล้เข้ามา—เข้ามา ข้าพเจ้าครุ่นคิดถึง
เรื่องนี้อยู่เป็น “ทิกกิจ” ในที่สุดหลุดกลับจากไปปากเซแล้ว
ข้าพเจ้าตกลงใจยื่นใบสมัครรับเด็กเป็นผู้แทนจังหวัดอุบลฯ ฯลฯ
ด้วยอาการครั้นคร้ามอย่างที่สุด จิตต์ใจ “ชอบกต!” ความฝันที่
จะสมัครได้ก็กลายเป็นความสมัครจริงเข้าแล้ว ครั้นแล้วข้าพเจ้า
เดินทางกลับไปยังราชการที่กรุงเทพฯ

ยังจำได้ วันนั้นขณะที่โดยสารรถไฟระหว่างโคราช—
กรุงเทพฯ เป็นอันคดีมพามี่ฝน รถไฟกำลังจะถ่นข้ามเขาแห่ง
คงพระยาเย็น ข้าพเจ้าวางหนังสือ “โลกในวันนี้” ไว้ข้างตัว
แล้วเหม่อมองออกไปทางหน้าต่างข้างซ้ายชม “ทิวทัศน์” อันมีค
ขวัญ, เมฆดีเทาหลายกลุ่มเดือนเช้าชนยอดเขาดีฟ้าหลายยอด
ทมิไคินมีเสียงเคาะที่ประตูห้อง โดยยังไม่บอกอนุญาต,
แขกของข้าพเจ้าก็พรอดพราดเข้าไป เขาขึ้นที่ถ่านปากช่อง เมื่อ
ทักทายกันตามประเพณีแล้วละหลังจากต้นทากันถึงเรื่องดิน
ฟ้าอากาศเราก็พูดกันถึงเรื่องรัฐสภา

นานมามากเขากถ่าวชนตอนหนึ่งว่า “เท่าที่ทราบ” ผู้แทน
ราษฎรตามมหาประเทศ ส่วนมากเป็นนักเขียนและทนายความ
เพราะผู้มีอาชีพทั้งสองประเภทนี้มีฐานะร่ำรวยมาก” ข้าพเจ้าพยัก

หน้า เขากล่าวต่อไปว่า “แต่ในกรุงสยามคนคิดหนังสือน้อย
 นักเขียนในสยาม ไม่ใคร่มีชาวชนบทนิคมรู้จักอย่างทนาย
 ผมจึงคาดว่าผู้แทนราษฎรในชุดแรกจะได้กับทนายความเป็นอัน
 มาก” ข้าพเจ้ารับรอง แล้วถามว่า “ประโยชน์ที่จะได้จาก
 ทนายความกับนักเขียนเป็นอย่างไร?” เขาตอบว่า “คน
 โดยมากเข้าใจผิด เข้าใจว่ารัฐสภาเป็นที่สร้างกฎหมาย ผู้เป็น
 สมาชิกต้องรู้กฎหมายเช่นเป็นเนติบัณฑิตทุกคน แท้จริงสภาไม่
 ได้เขียนกฎหมาย ที่ร่างกฎหมายมีต่างหาก คณะรัฐมนตรี
 ทำมาเสร็จ รัฐสภาเป็นแต่ให้วัตถุประสงค์ไปและตรวจดูว่า
 งานหรือไม่เท่านั้น งานของสภาคืองานพูด งานโต้เถียง งาน
 หักฉีกงานหาความจริงความดี ๆ ต ๆ แก่ประเทศ ดังนั้น
 นักเขียน นักพูด นักอ่านโลกออก ๆ จึงเหมาะอย่างมากแก่
 การเป็นผู้แทนราษฎร เช่นอะไรคนอื่นยกแยกผิดหักต่างเด็ก
 ไปหมดก็มีแต่เถียงว่าไป คอยแต่ยกมือให้ โหวดข่มเสี้ยเปรี๊ยะ
 ผู้แทนจังหวัดอื่น ๆ ที่เขาเสนอเข้าไปชี้แจงจนสภาเชื่อและปฏิบัติ
 ตามที่ขอ, งานของจังหวัดเขาอันราษฎรต้อง การก็จะสำเร็จได้
 มุสได้ดินนี้เป็นนักเขียนดื้อนาม แม้อิตเตอร์ที่ไม่ชอบรับเงินเดือน
 ก็เพราะมีรายได้ในการขายหนังสือที่เขาแต่งขึ้น” ข้าพเจ้า
 เห็นด้วยเขาม้างไม่เห็นด้วยบ้าง

คนขายของผ่านมาเขาเรียกวิศก ๒ เป็กกับโชดาขอเด็ก
 ขำพเจ้าถามเขาว่า “คุณเป็นทนายความแต่คุณชมนักเขียน”
 เขาหยิบหนังสือเล่มแดงของขำพเจ้าพลิก ๆ ไม่เอาใจได้ พดวง
 ตอบว่า “ทนายก็รู้ดีทางกฎหมาย ความรู้ในการสร้างชาติ
 ต้องรู้ไปทางประวัติศาสตร์ โภคศาสตร์และจิตต์ใจคน (จิตต
 วิทยา) ฯ ๓ ฯ เป็นต้น ซึ่งนักเขียนเขารู้ดี มีฉะนี้ที่เขียนให้ตีไม่
 ได้” ขำพเจ้าท้วงว่า “ทนายก็รู้จักดีวิทยามั้งมิใช่หรือถูก
 ความจึงจะชุน” “เขารับรองว่า” รู้ดีทางจิตตวิทยาก็คือพวก
 “ทะนะระ” และ “ทะนะระ” ซึ่งเป็นศิษย์ของทนาย” แล้วเขาก็เล่าตัว
 อย่างอันชอบขึ้นให้ขำพเจ้าฟังว่า “ก่อนที่ผมจะสอบได้กฎหมาย
 ได้, ผมได้ไปอบรมตัวอยู่ที่สำนักงานทนายแห่งหนึ่งจังหวัดแห่ง
 หนึ่งวันหนึ่งศาลฟ้องคำใหญ่ถูกเป็นจำเลย แกเดินทางมาหลาย
 วันจากอำเภอ ตั้งใจว่าจะเอาทนายดีมาเป็นทนาย แต่พอมาถึง
 ประตูเมือง “ทะนะระ” ศิษย์ของทนายได้ได้ ไปเบ้าหาว่าทนายได้ดี
 กว่าศาลดีเชื่อจึงไปหาทนายได้ ขณะที่พักหุงต้มอยู่ที่บ้านทนายได้
 ทะนะระศิษย์ของทนายได้ได้ ไปเกลี้ยกล่อม ว่าทนายได้ดีกว่า
 ขำพก็ไม่ต้องหุงหา ถูกความดีเทหม้อขำพยุวราศไปหาทนาย
 ได้คือไป วิชิตของทะนะระทะนะระไม่เดวิดว่าพวกโซพิสต์สมัย
 กรีกเคยเที่ยว”

เขาตั้งหน้าอีก ๒ ปีก็ เมื่อคนขายของนำมาให้และ
ข้าพเจ้าปฏิเสธตามเคยแล้วเขาก็เดินเข้าไปหมด นานมามาก
แอดกอสอดทำพิช, ฝนตกใหญ่ รถไฟคงวิ่งผ่านพายุแอมไป
โดยรวดเร็ว เขาเมามากจึงร้องเพลงขับบทหนึ่งว่า

“รักน้องก็ไม่ได้น้อง

“ถอยหลังตรึงครองเสียใหม่

“รักกันก็ไม่ได้กัน

“จะไปมัวรักมันอยู่ทำไม

“หรือว่าพี่ไม่รำไม่รอย

“รูปร่างไม่สวยเหมือนอรทัย

“ดองกินเกดอ๊กกันคนตะขาม

“หรือว่าใครจะงามกว่าใคร”

นานมามากแฉะจวนเย็นแล้วเราพากันรับประทานอาหาร
ขณะเขาดึงส้มออกจากปากได้กล่าวว่ “คุณเชื่อใหม่ว่า
ทะเลาะทะเลาะนำทางการเมืองอาจเป็นคนสำคัญ ๆ ซึ่งถ้าเป็นเช่น
นั้น วิญญาณผู้แทนตำบลจะหวนเหเพียงใด!”

ข้าพเจ้าไม่เข้าใจได้ รถหยุดรับคนที่อยู่ชยาแล้วออก
แฉะนค่อไปโดยรวดเร็ว ที่สถานีอยู่ชยามีสู่ภาพสตรีชั้นไปนั่ง
ชั้นต้องร่วมพวกเรากคนหนึ่ง เขากล่าวค่อไป

“ อีกประการหนึ่ง คนมักเข้าใจผิดว่าฝ่ายบริหารบัญชี เช่นพวกนายอำเภอ นั้น จะมีประโยชน์มากเมื่อเข้าสภา แต่เขาไม่ทราบว่าฝ่ายนิติบัญญัติ (งานของสภา) กับฝ่ายบริหารบัญชี (งานทางปกครอง) มีคนละโลก ผู้เก่งทางบริหารบัญชีอาจฉลาดทางนิติบัญญัติก็ได้ ผู้เก่งทางนิติบัญญัติต้องเป็นนักสร้าง นักคิด นักรู้ นักศึกษา ฯลฯ คือนักเขียนนักพูด ”

เมื่อข้าพเจ้าไม่เข้าใจได้ต่อไปอีก เพราะความจริงนั้นแล้วแต่ “ บุคคล ” จึงหันไปค้นหากับสุภาพสตรี เวลานั้นฝนเหือดหายไปแล้วเย็นแล้ว ท้องฟ้าโปร่ง ท้องนาอันไพศาลเขียวระบัดไปด้วยต้นข้าว ดมหนาวพัดผ่านหน้าต่าง ท้องฟ้าทางทิศตะวันตกเปลี่ยนเป็นสีนํ้า ๆ นกกาเรียนฝูงใหญ่บินเป็นระบวงอยู่บนท้องฟ้าไกลโพ้น เสียงล้อรถดังได้จังหวะ เขาก็มีบทเพลงที่ข้าพเจ้าพิมพ์อยู่ในตำรา

รถไฟหยุดรับคนที่ตอนเมือง แล้วออกเดินทางไปตามเดิม สุภาพสตรีนั้น نگاهตาชนแล้ว เธอถามข้าพเจ้าว่า “ เมื่อราคาข้าวตกต่ำเช่นนี้ ทนายจะทำอย่างไร ” เธอบอกว่า “ มีนาไรอยู่แปลงหนึ่งเนื้อที่ ๘๐๐ ไร่ ” ข้าพเจ้าตอบว่าควรเขาอย่างไรดี เธอตอบว่าคงต้องรังสีด คือที่ดื่มน้ำเจ้าพระยาฤดูน้ำมัก

จะท่วม จัดการยกร่อง ทำคันดินกั้นน้ำเสีย, ร่องน้ำที่ยกเอาดิน
ออกให้อยู่ด้านในจัดการเลี้ยงปลาเสีย, ส่วนที่ข้างใน เมื่อทำ
คันดินกั้นน้ำท่วมแล้ว ก็แบ่งที่ออกเป็นส่วนไม้ใหญ่ โดย
ยกร่องอย่างสวนกรุงเทพฯ ที่ปลูกพืชล้มลุก และที่ต่ำที่สุด
คงใช้เป็นที่นาต่อไป คันดินเป็นที่ตงคอกสัตว์เช่นหมูและไก่
ต้องเปลี่ยนรูปนาเป็นรูปฟาร์ม คือมีทั้งนาสวน และเลี้ยง
สัตว์, เรียกว่ากสิกรรมประสมอย่างชาวภาคเหนือ ไม่ควรหวัง
แต่ข้าวและปลูกข้าวอย่างเดียว สุกภาพสัตว์คนนั้นเห็นด้วย และ
รับจะไปทำเช่นตามแนวคำแนะนำ

ข้อ ๓๑ นโยบาย

ท่านผู้พากเพียรอ่านหนังสือเล่มนี้จบลงแล้วจะเห็นได้เป็น
บางส่วนแห่งนโยบายของข้าพเจ้า ซึ่งเมื่อมีโอกาสได้รับเลือก
เป็นผู้แทนราษฎรแล้วจะดำเนินอย่างไร

ปกตินั้นนโยบายทั้งหลายของผู้แทนราษฎร ย่อมอยู่
ในนโยบายของคณะกรรมการเมืองซึ่งตนสังกัดอยู่ อันคงให้ผู้
เชี่ยวชาญงานแผนกต่าง ๆ ช่วยกันพิจารณาเขียนขึ้นด้วยเวลา
นาน

แม้ว่าข้าพเจ้า อาจจะได้ติดต่ออยู่แต่กับคณะชนบาง
 เหล่า ซึ่งได้เตรียมพร้อมที่จะตั้งคณะกรรมการเมืองคณะหนึ่งชน
 หนึ่งที่ ภายหลังเมื่อ ๕ ปีหรือ ๓๐ ปีข้างหน้า หากว่า
 รัฐบาลได้มีความจำนงมุ่งหมายที่จะให้กระทำดังนั้นได้, ก็ตาม
 ข้าพเจ้าก็ไม่มีสิทธิที่จะนำแนวคิดของคณะชนนั้นมาเผยแพร่เป็น
 ส่วนบุคคล แม้ข้าพเจ้าอาจจะได้ช่วยเตรียมแนวคิดเหล่านั้น
 บ้างก็ดี

อย่างไรก็ตามผู้สนใจในตัวของข้าพเจ้าอาจจะกระหายที่
 จะทราบ นโยบาย ของ ข้าพเจ้าใน ขณะนี้เป็นหัวข้อ ด้้น ๆ จาก
 หนังสือนี้ แต่ที่ไม่ได้ปรากฏในหนังสือนี้ด้วยว่าเป็นอย่างไร
 ข้าพเจ้าจึงตัดสินใจประมวลไว้ด้้นๆ เป็นตัวอย่างด้ก & ข้อ

(๑) บุษารัฐธรรมนูญและเคร่งค่อดักขิริรัฐธรรมนูญโดย
 เต็ม กับเคารพเชื่อฟังค่อคณรราชฏรผู้ค่อคณการตามดักขิ
 แห่งรัฐธรรมนูญ—ดัยาม

(๒) บุษาคเคารพและดักการดักขิษัตราธิราชเจ้าโดย
 เต็มตามพฤทธิธรรมของไทยเยี่ยงญี่มุ่น

(๓) บำรุงและแผ่พุทธค่อคณาถบถังเดริมค่อคธรรมให้
 เดินทันค่อคโลก

(๔) บำรุงวิทยาศาสตร์ในรูปที่เกี่ยวกับโรงงานแห่งการประดิษฐ์กรรม อุตสาหกรรมและกสิกรรม ส่งเสริมสมาคมและสหกรณ์ณะเพราะสิ่งให้เจริญขึ้นโดยมุ่งแก่สาธารณประโยชน์ ยิ่งกว่าประโยชน์ของบุคคล แต่ระวังวิธีสหกรณ์วงกว้าง เช่นสหกรณ์แห่งชาติบำรุงคณะชนที่ทำงานแผนกความเป็นอารยธรรมกับแผนกทำ ความเจริญให้เสมอ บำเสมอให้ด้วยกัน คือยกฐานะการกินอยู่ทั้งต้องฝ่ายให้สูงขึ้นเสมอกับพลเมืองแห่งนานาชาติโดยวิธีอันชอบธรรมด้วยกฎหมาย ประเพณีและตักขินิยมส่วนใหญของโลก

(๕) วางหลักความเป็นปึกแผ่นของชาติ คือความมั่นคงสมบูรณ์แห่ง“ตั้งคหะวัตถุ” ๑ อักษรศาสตร์ ๑ ภาษา ๑ คำสอนและประเพณี ๑ การตั้งสายโลหิต ๑ อันนี้เพื่อได้สมรรถภาพแห่งความ:—

๑. จงรักอิสระของชาติ (Love of National Independence)
๒. ปราศจากอหิงสา (Toleration)
๓. นตาดในการประสานประโยชน์ (Power of Assimilation)

๑๔๘

ขอขอบใจที่ท่านพากเพียรอ่านมาจนจบ

ศุภมัสดุ

อ. บุญไทย ป.ม.ก.

กรมศึกษา, กระทรวงธรรมการ

๗ ตุลา ๒๖

ขอใจ ในที่สุดขอขอบใจคุณ 'กิมฮวย มติทอง'
เปรียญ ๖ ประโยค ผู้มีความรู้ในภาษาจีน, อังกฤษ, และ
มคธที่พากเพียรตรวจทานหนังสือนี้ให้ได้ออกทันที่

หนังสือลำดับที่ 1 ของ “ชุดหนังสือหายาก”

อายะติวัณน์

โดย ก.ศ.ร. กุหลาบ

หนังสือบำรุงปัญญาประชาชน ว่าด้วยการเปลี่ยนธรรมเนียมราชการต่างๆ อย่างเก่าเป็นอย่างใหม่ รวมทั้งสิ้น 136 เรื่อง “เป็นคุณประโยชน์สำหรับข้าราชการ และประชาชนพลเมืองทราบเรื่องอธิบายพิศดาร” พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ ร.ศ.130 (พ.ศ.2454)

จัดพิมพ์ขึ้นใหม่ โดยสมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย ในโครงการจัดพิมพ์ “ชุดหนังสือหายาก” ตามต้นฉบับเดิมทุกประการ ด้วยความร่วมมือของ สถาบัน จักรวาลวิทยา

ก.ศ.ร. กุหลาบ นอกจากจะเป็นนักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี นักคิดการเมือง นักประพันธ์ และนักหนังสือพิมพ์แล้ว ยังเป็นนักศึกษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่างๆ อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัฒนธรมการเมือง ได้รวบรวมขนบธรรมเนียมประเพณี และแยกแยะให้เห็นว่า อะไรได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว อะไรเป็นสิ่งต้องห้าม และอะไรยังไม่มีมีการเปลี่ยนแปลง

หนังสือ **อายะติวัณน์** จึงเป็นหนังสือที่จะให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านที่สนใจเรื่องไทย รวมทั้ง สำหรับผู้อ่านที่สนใจในเรื่องภาษา สำนวน วรรณกรรม และการพิมพ์สมัยก่อน

218 หน้า เดิมราคา 1 บาท ฉบับพิมพ์ครั้งใหม่ พ.ศ. 2538 ราคา 120 บาท ตามราคาทุน เหลือจำนวนไม่มากนัก มีวางจำหน่ายที่ ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย และตามร้านหนังสือชั้นนำทั่วไป

หนังสือลำดับที่ 2 ของ “ชุดหนังสือหายาก”

ปาฐกถาของผู้แทนราษฎร
เรื่อง
สภาพของจังหวัดต่างๆ

หนังสือ ปาฐกถาของผู้แทนราษฎร เรื่อง สภาพของจังหวัดต่างๆ จัดพิมพ์เป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2478 เนื้อหาสาระของหนังสือประกอบด้วยปาฐกถา 36 เรื่อง ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับสภาพของจังหวัดต่างๆ ที่ประมวลมาเสนอทางวิทยุกระจายเสียงของสำนักงานโฆษณาการ โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัดนั้นๆ

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แสดงปาฐกถาในหนังสือเล่มนี้ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งได้รับเลือกจากการเลือกตั้งครั้งแรก ในวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476 อาทิ ร.ต.ถัด รัตนพันธุ์ จังหวัดพัทลุง นายเลียง ไชยกาล จังหวัดอุบลราชธานี นายพิก ฅ สงขลา จังหวัดอุดรธานี นายบุญศิริ เทพาคำ จังหวัดแม่ฮ่องสอน นายดาบยูเกียง ทองลงยา จังหวัดกาญจนบุรี นายสุวรรณ์ มหัคคมกาญจนะ จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นต้น

ท่านผู้อ่านจะได้รับอรรถรสจากปาฐกถาเหล่านี้จากหลายมิติ สุดแต่แต่พื้นฐานความรู้ ความเข้าใจ ความสนใจ และอัธยาศัยของแต่ละท่าน โดยเฉพาะในแง่ของสารคดีประวัติศาสตร์ ความเปลี่ยนแปลงของจังหวัดต่างๆ ทั้งในเชิงกายภาพ ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณี และความเป็นอยู่

216 หน้า ฉบับพิมพ์ครั้งใหม่ พ.ศ. 2539 ราคา 150 บาท ตามราคาทุนเหลือจำนวนไม่มากนัก มีวางจำหน่ายที่ ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และตามร้านหนังสือชั้นนำทั่วไป

พิมพ์ที่

บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

66/16 ถนนชัยพฤกษ์ เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170 โทร. 882-1010 โทรสาร 433-2742, 434-1385

E-Mail : info@amarin.co.th Homepage : <http://www.amarin.co.th>

พ.ศ. 2543

อ่ำ บุญไทย เขียนหนังสือเรื่อง กฤตกาการบ่นที่ราบสูง ...แนะนำตัว และหาเสียงในการสมัครเป็นผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี ในปี พ.ศ. 2476... หนังสือเล่มนี้จึงมีความหมายทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ เพราะถือได้ว่าเป็นหนังสือเล่มแรกที่ใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาการ สนับสนุนจากตัวแทนราษฎร...

ครูอ่ำ...เสนอแนวทางการจัดและปรับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม ที่แตกต่างอย่างสำคัญจากความคิดทั่ว ๆ ไปในสังคมที่มักจะเน้นการปรับ และขยายบทบาทของรัฐให้...กิจกรรมของรัฐมากขึ้น ไม่ว่าจะด้านการ บริการหรือควบคุม แต่ครูอ่ำได้จัดและปรับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและ สังคมออกเป็นสามระดับ โดยเน้นการแบ่งแยกหน้าที่ระหว่างรัฐส่วนกลาง กับองค์กรรัฐระดับท้องถิ่น คือ เทศบาล ... และภาคของสังคม ที่ครูอ่ำเน้น การดำเนินกิจกรรมสหกรณ์ ที่มีรากฐานจากการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจ การเกษตรของชาวบ้าน

[นอกจากนั้น ครูอ่ำยัง]ให้ความสำคัญแก่...พลังของวัฒนธรรมชาวบ้านที่มี ส่วนในการกำกับการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ไม่ว่าจะการช่วยเหลือกันหรือ การควบคุมชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสงบสุข

กฤตกาการบ่นที่ราบสูง
ISBN 974-272-202-1

9 789742 722029

ราคา 100 บาท